

Europees Parlement
Directoraat-generaal Intern Beleid
Directoraat Structuur- en Cohesiebeleid

Onderzoek voor de commissie CULT (Cultuur en onderwijs)

Europese strategie voor meertaligheid: baten en kosten.

(beschikbaar in het Engels)

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU\(2016\)573460_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/573460/IPOL_STU(2016)573460_EN.pdf))

Directoraat-generaal Intern Beleid
Beleidsondersteunende afdeling B: structuur- en cohesiebeleid
Cultuur en onderwijs

Onderzoek voor de Commissie CULT — Europese strategie voor meertaligheid: baten en kosten.

De Commissie cultuur en onderwijs van het Europees Parlement heeft om dit document verzocht.

Auteur(s):

Michele Gazzola, Onderzoeksgroep Talen en Economie („REAL”-groep), afdeling Education Studies van Humboldt-Universität zu Berlin, en Instituut voor Etnische Studies, Ljubljana, Slovenië.

Verantwoordelijke beheerder:

Administrateur parlementair onderzoek: Miklós Györffi

Project- en publicatiebijstand: Jeanette Bell

Beleidsondersteunende afdeling B: Structuur- en cohesiebeleid Europees Parlement
B-1047 Brussel

E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Taalversies: origineel EN

Over de redacteur:

Om contact op te nemen met de beleidsafdeling of zich in te schrijven voor de maandelijkse nieuwsbrief, schrijf je naar:

poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Manuscript voltooid in oktober 2016. © Europese Unie, 2016

Originele printversie: ISBN 978-92-823-9557-8 doi: 10.2861/437739 QA-02-16-689-NL-C

Originele PDF ISBN 978-92-823-9558-5 doi: 10.2861/491411 QA-02-16-689-NL-N

Het originele document is beschikbaar op het internet:

<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

**Vertaling in het Frans door Pierre Dieumegard
voor Europa-Democratie-Esperanto**

Deze vertaling is niet gemaakt door vertalers die gekwalificeerd en gefinancierd zijn door de Europese Unie. Het kan (waarschijnlijk) fouten bevatten, maar het heeft ook een aantal aanvullende toelichtingen om het begrip door Franse lezers, met name Frans, te vergemakkelijken.

Het heeft tot doel meer burgers en ingezetenen van de Europese Unie in staat te stellen inzicht te krijgen in de documenten die door de Europese Unie zijn geproduceerd (en die met hun bijdragen worden gefinancierd).

Het is een illustratie van de behoefte aan meertaligheid in de Europese Unie: zonder vertalingen wordt een groot deel van de bevolking uitgesloten van het debat.

Voor betrouwbare vertalingen zou de Esperanto internationale taal zeer nuttig zijn vanwege de eenvoud, regelmaat en precisie.

Op het internet:

Europese Federatie-Demokratie-Esperanto: <http://e-d-e.org/> of <http://demokratio.eu>

Europa-Democratie-Esperanto (Frankrijk): <http://e-d-e en/ contact@e-d-e.fr>

Letop:

De in dit document verwoorde standpunten vallen uitsluitend onder de verantwoordelijkheid van de auteur en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van het Europees Parlement.

Reproductie en vertaling voor niet-commerciële doeleinden zijn toegestaan, mits de bron wordt vermeld, de uitgever wordt geïnformeerd en de uitgever een kopie heeft ontvangen.

Samenvatting:

Dit verslag geeft een overzicht van de verschillende resultaten van onderzoek naar de taaleconomie waarin de voor- en nadelen van meertaligheid in de economie, de samenleving en de instellingen van de Europese Unie worden aangepakt. Deze resultaten geven een algemeen, zij het duidelijk beperkt beeld van de behoeften van een taalbeleid in de huidige Europese meertalige omgeving. Vanuit dit oogpunt beoordelen we de relevantie van de algemene doelstellingen en aanbevelingen van de Europese strategie voor meertaligheid (EMS). Daarnaast vatten we het beschikbare bewijs samen van de maatregelen en maatregelen die de Commissie heeft genomen om BMO ten uitvoer te leggen, en presenteren we waar mogelijk gegevens over hun voor- en nadelen.

Inhoudsopgave

- 1 MES en EU-taalbeleid 9
 - 1.1 Doelstellingen van de MES 9
 - 1.2 Definitie van de kosten, baten en relevantie van een BMO 13
- 2 De meertalige Europese context 18
 - 2.1 Meertalige economie 19
 - 2.1.1 Taalvaardigheden als een vorm van menselijk kapitaal 19
 - 2.1.1.1 Inkomensverschillen 19
 - 2.1.1.2 Sociale prestatiepercentages 22
 - 2.1.1.3 Inzetbaarheid 22
 - 2.1.2 De bijdrage van talen aan het BBP en de handel 23
 - 2.1.3 Taalbeleid en innovatie 24
 - 2.2 Een meertalige samenleving 25
 - 2.2.1 Mobiliteit, opname en formule „Moedertaal + 2” 26
 - 2.2.2 Integratie van migranten 32
 - 2.3 Meertalige instellingen 32
 - 2.3.1 Doeltreffendheid en billijkheid van de EU-taalregeling 32
 - 2.3.2 Europese meertaligheid na de brexit 36
- 3 Tenuitvoerlegging van de MES 38
 - 3.1 Sociale samenhang, interculturele dialoog en Europese integratie 39
 - 3.2 Een leven lang leren van talen 40
 - 3.3 Inzetbaarheid en concurrentievermogen 43
 - 3.4 Het bevorderen van taalverscheidenheid door vertaling 45
 - 3.5 De externe dimensie van meertaligheid 47
- 4 Conclusies 51
- 5 Verwijzingen 55
- 6 bijlagen 61
 - 6.1 Onderwijsniveaus volgens ISCED/ISCED 2011 61
 - 6.2 Correspondenties tussen ISCED-niveaus 2011 en ISCED 1997 61
 - 6.3 Vaardigheden in het Engels bij EU-burgers van 15 jaar en ouder, 2012 62
 - 6.4 Tarieven voor taaluitsluiting in 25 EU-landen, inwoners van 25-64 jaar, 2013 63

Lijst van afkortingen:

AES-enquête volwasseneneducatie = enquête volwasseneneducatie
ADR Absolute (linguïstisch) ontnemingspercentage = Absoluutpercentage uitsluiting van taalrechten
Citi Caribbean Research Institute for Translation and Interpretation = Caribbean Translation and Interpretation Research Institute
Gemeenschappelijk referentiekader voor talen = gemeenschappelijk referentiekader voor talen (Europees)
EILC Erasmus Intensieve Taalcursussen = Erasmus Intensieve Taalcursussen
EMCI European Masters in Conference Interpreting = European Master in Conference Interpretation (European Master in Conference Interpretation)
EMT European Master in Vertaling = Europese master in vertaling
EPC Europees Octrooiverdrag = Europees Octrooiverdrag
Europees Octrooibureau van het EOB = Europees Octrooibureau
ESF Europees Sociaal Fonds = Europees Sociaal Fonds
ESM Europese strategie voor meertaligheid = Europese strategie voor meertaligheid
EVW Europees vrijwilligerswerk = Europees vrijwilligerswerk
KP7 — Zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling = zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling
IAMLADP International Annual Meeting on Language Arrangements, Documentatie en publicaties = jaarlijkse internationale bijeenkomst over taalregelingen
IATE Interactieve Terminologie voor Europa = Interactieve Terminologie voor Europa
Intellectuele-eigendomsrechten = Intellectuele-eigendomsrechten
ISCED International Standard Classification of Education = International Classification Type of Education (ISCED)
LILAMA Linguïstisch beleid voor de arbeidsmarkt = Taalbeleid voor de arbeidsmarkt
LindWeb Taalindustrie webplatform: webplatform voor taalindustrie
Programma Een Leven Lang Leren = Programma Een Leven Lang Leren
LPP Taalbeleid en Planning Taalbeleid en Planning
OLS Online Linguïstische Ondersteuning = Online Linguïstische Ondersteuning
MT@EC Machinevertaling voor overheidsdiensten = machinevertaling voor overheidsdiensten
Pimlico Bevordering, implementatie, in kaart brengen van taal- en interculturele communicatiestrategieën in organisaties en bedrijven = Bevordering, implementatie, in kaart brengen van taal- en interculturele communicatiestrategieën in organisaties en bedrijven
RDR Relatieve (linguïstische) ontneming van het stemrecht tarief = Relatieve exclusiefrecht (linguïstisch)
Kleine en middelgrote ondernemingen = kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's)
Voll Vocationally-Oriented Language Learning = beroepsgericht taalonderwijs
VTS Visiting Translator Scheme = gast vertaler programma.

Index van de tabellen

Tabel 1: inkomensverschillen in Zwitserland (mannen). Procentuele resultaten 20

Tabel 2: prijzen voor talenkennis in verschillende Europese landen. Procentuele resultaten
21

Tabel 3: Sociaal rendement op het onderwijs in vreemde talen in Zwitserland (mannen) 22

Tabel 4: Europese burgers verklaren een gesprek te kunnen voeren in ten minste twee andere talen dan hun moedertaal. Procentuele resultaten 27

Tabel 5: percentage taaluitsluiting in de EU. Procentuele resultaten 34

Tabel 6: percentage taaluitsluiting in de EU na de brexit. Procentuele resultaten. 37

Tabel 7: Samenvatting van de activiteiten van de Europese Commissie met het oog op de tenuitvoerlegging van de MES 49

Index van illustraties

Figuur 1: Evaluatiecriteria en beleidscyclus 15

Figuur 2: percentage leerlingen dat ten minste twee vreemde talen in de EU leert, 2000-2010 (bron: Europese Commissie, 2012c:39) 28

Afbeelding 3: percentage leerlingen dat Engels, Frans en Duits leert op ISCED/ISCED-niveau 3 (algemeen hoger secundair onderwijs = middelbare school), 2005-2010, bron: Europese Commissie (2012 c: 40) 30

Algemene samenvatting

Achtergrond en doelstellingen:

De Europese strategie voor meertaligheid (ESM) heeft drie algemene sociaal-economische doelstellingen: bevordering van arbeidsmobiliteit op de interne markt, inzetbaarheid en groei in Europa, versterking van de sociale cohesie, integratie van migranten in de interculturele dialoog en beheer van meertalige communicatie op doeltreffende en inclusieve wijze in een supranationale democratie. Het bevorderen van een leven lang leren van talen en het ondersteunen van vertaling en vertolking zijn manieren om deze doelstellingen te verwezenlijken. Dit verslag bevat een algemene beoordeling van de relevantie van BMO. We onderzoeken de relatie tussen de doelstellingen van de strategie en de problemen die MES geacht wordt op te lossen.

Een dergelijke beoordeling wordt uitgevoerd in het licht van de empirische en theoretische resultaten van de academische literatuur in de taaleconomie. Deze resultaten geven een algemeen maar beperkt beeld van de behoeften van het taalbeleid in de huidige meertalige Europese omgeving. In dit verband beoordelen wij de relevantie van de algemene doelstellingen en aanbevelingen van de MES. Als een beleid niet relevant is, zal het waarschijnlijk geen voordelen opleveren voor de samenleving. Tot slot worden in dit verslag de maatregelen van de Commissie voor de tenuitvoerlegging van de BMO besproken. Het rapport geeft een samenvatting van het beschikbare bewijsmateriaal voor dergelijke acties en wij presenteren waar mogelijk gegevens over hun voor- en nadelen. In deze discussie wordt gewezen op de doelstellingen die mogelijk meer steun vereisen, en op het soort gegevens en informatie dat nodig is om het toezicht op de tenuitvoerlegging van de MES te verbeteren.

Resultaten:

De eerste algemene doelstelling van de MES is de arbeidsmobiliteit op de interne markt, de inzetbaarheid en de groei in Europa te bevorderen. Empirisch onderzoek in verschillende landen toont aan dat vreemde talenkennis economische voordelen oplevert voor individuen in termen van positieve inkomensverschillen. Zeer goede taalvaardigheden worden duidelijker beloond dan beperkte taalvaardigheden. Engels heeft een onbetwiste economische waarde op de Europese arbeidsmarkt, maar het is niet de enige taalkundige troef om in te investeren; in sommige contexten kunnen vaardigheden in andere talen beter worden beloond dan Engels. Hieruit blijkt het belang van het onderwijzen en leren in meer dan één vreemde taal, overeenkomstig de aanbevelingen van de Europese Raad die zijn samengevat in de formule „moedertaal + twee vreemde talen” ($MT+ 2 = LM+ 2$). Positieve sociale rentabiliteitspercentages bij het onderwijzen van vreemde talen tonen aan dat het leren van talen een waardevolle investering is voor de samenleving als geheel. Hoewel het belang van vreemdetalenkennis voor de inzetbaarheid in verschillende EU-documenten wordt benadrukt, is het empirische bewijs ter ondersteuning van deze bewering nog voorbarig. Sommige studies tonen aan dat taalvaardigheden bijdragen tot het bruto binnenlands product (bbp), maar helaas hebben geen van deze studies betrekking op EU-landen. Beheersing van de taal of talen van het gastland heeft een positief effect op het arbeidsinkomen en de inzetbaarheid van migranten. De aanwezigheid van een of meer gemeenschappelijke talen verhoogt de handelsstromen tussen landen aanzienlijk. Wat de relatie tussen taal- en technologische innovatie betreft, is aangetoond dat het taalbeleid van invloed is op de verdeling van de kosten van innovatieve ondernemingen voor de bescherming van intellectuele-eigendomsrechten, met name octrooien.

Het ondersteunen van het leren van talen ter bevordering van intra-Europese mobiliteit en ter bevordering van inclusie in het gastland is een doelstelling van MES. Empirisch bewijs bevestigt de bewering dat het leren van talen de mobiliteit vergemakkelijkt. Het spreken van de taal van een gastland verhoogt de migratie naar dat land met bijna vijf. Bovendien kan het leren van de officiële taal van het gastland de inclusie vergemakkelijken. Goede en zeer goede vreemde talenkennis zijn echter nog niet de norm in de EU. Slechts een kwart van de Europese burgers zegt dat ze ten minste twee vreemde talen kunnen spreken. Dit percentage bleef tussen 2001 en 2012 vrijwel constant. Gemak in het Engels is geen universele „basiskennis” in Europa: slechts 7 % van de Europese burgers verklaart op een zeer goed niveau Engels te kunnen spreken als vreemde taal. Intermediaire en elementaire niveaus zijn veel meer wijdverspreid. In het algemeen kan een taalbeleid dat gebaseerd is op de LM+ 2-formule of op de bevordering van één enkele voertuigtal het spanningsveld tussen mobiliteit en inclusie niet oplossen, omdat het het probleem van de onvoorspelbaarheid van de mobiliteitsmogelijkheden van individuen onvoldoende aanpakt. Op Europees en nationaal niveau kunnen verdere maatregelen nodig zijn om mobiliteit en inclusie te bevorderen en te vergemakkelijken. Het leren van een taal alvorens naar het buitenland te gaan en/of onmiddellijk na aankomst in het gastland moet toegankelijker en goedkoper worden. Het aanbieden van meer meertalige overheidsdiensten en administratieve vormen in verschillende talen moet worden ondersteund. Dit onderstreept het belang van vertaling en vertolking voor het beheer van meertalige communicatie in Europa.

De derde algemene doelstelling van de MES is het bevorderen van meertaligheid in de EU-instellingen. Meertaligheid is de meest doeltreffende taalregeling voor het doorgeven van informatie aan EU-burgers. Het percentage mensen dat zou worden uitgesloten indien Engels de enige officiële taal in de EU zou zijn, zou tussen 45 % en 80 % liggen, afhankelijk van de gebruikte indicatoren en gegevens. Een drietalig beleid op basis van Engels, Frans en Duits zou 26-50 % van de volwassen ingezetenen in de EU uitsluiten. Het percentage uitgesloten personen is aanzienlijk hoger in Zuid- en Oost-Europa. Bovendien zijn economisch en sociaal achtergestelde personen doorgaans minder geneigd vreemde talen te spreken en dreigen zij daardoor te worden getroffen als de EU stopt met het gebruik van hun moedertaal of de taal van het basisonderwijs. Vanuit dit oogpunt draagt meertaligheid bij tot de sociale samenhang. Er zij op gewezen dat niet alleen een algemene vermindering van het aantal talen tot uitsluiting zou leiden; zelfs het verminderen van het huidige gebruik van de officiële taal heeft vergelijkbare effecten (bv. op de webpagina's van de Europese Commissie). De tarieven voor taaluitsluiting in verband met eentalig en/of drietalig beleid zullen stijgen na de terugtrekking van het VK uit de EU. Dit onderstreept het belang van een meertalige aanpak van de externe communicatie van de EU.

Tot slot zijn de drie doelstellingen van de MES duidelijk geschikt, omdat ze in overeenstemming zijn met de problemen waarmee de strategie wordt geconfronteerd. Daarom moeten de EU-burgers en de Europese economie verschillende voordelen op de markt brengen. Er zou meer kunnen worden gedaan om de spanning tussen mobiliteit en inclusie te verlichten.

In het tweede deel van dit verslag worden de maatregelen geanalyseerd die de Commissie heeft genomen om de BMO ten uitvoer te leggen. Er zijn drie soorten van dergelijke maatregelen. De eerste is het verzamelen van zeer nuttige gegevens over de

vaardigheden van leerlingen en studenten in vreemde talen (bv. de eerste Europese enquête over taalvaardigheden) en gegevens over de taalvaardigheden van volwassenen (bv. Eurobarometer-enquête en enquête naar volwassenenonderwijs). De tweede reeks initiatieven is de publicatie van documenten, websites en verslagen die gericht zijn op het vergroten van het bewustzijn van de voordelen van taalverscheidenheid en het leren van talen in de samenleving en de economie. Het ontbreken van expliciete resultaatindicatoren belet ons echter de uiteindelijke effecten en reikwijdte van deze initiatieven te beoordelen. Het derde type maatregelen bestaat uit rechtstreekse financiële steun voor het leren van talen via het programma Een leven lang leren en het Europees Sociaal Fonds. Het programma Een leven lang leren heeft verschillende projecten gefinancierd die betrekking hebben op het leren van talen, maar het ontbreken van duidelijke resultaatindicatoren maakt het niet mogelijk de doeltreffendheid en de kosteneffectiviteit van deze projecten te beoordelen. Het Europees Sociaal Fonds is gebruikt voor taalcursussen ter verbetering van de inzetbaarheid en integratie van immigranten, maar er is geen nauwkeurige berekening gepubliceerd die het bedrag van de voor dit doel geïnvesteerde middelen kwantificeert en de bereikte effecten schat. Er zijn weinig initiatieven genomen om de externe dimensie van meertaligheid te bevorderen.

In het algemeen is de informatie over de kosten en de doeltreffendheid van EU-programma's en -acties om aan de MES te voldoen, niet volledig. De indicatoren voor de beoordeling van de resultaten van het taalbeleid moeten explicieter worden gedefinieerd. Er moet meer aandacht worden besteed aan de evaluatie van de eindeffecten van programma's ter verbetering van de talenkennis van studenten en volwassenen. Er moet veel aandacht worden besteed aan de samenhang tussen MES en andere EU-beleidsmaatregelen die van invloed kunnen zijn op de taalverscheidenheid en de toepassing van de LM+ 2-formule, met name in het hoger onderwijs.

1 MES en EU-taalbeleid

Belangrijkste resultaten:

- Het „gouden tijdperk” van meertaligheid was de periode 2007-2010. Na 2014 was meertaligheid niet een van de prioriteiten van de Commissie.
- Het huidige gebrek aan aandacht voor meertaligheid is niet gerechtvaardigd.
- De Europese strategie voor meertaligheid (ESMS) heeft drie belangrijke sociaal-economische doelstellingen: 1) versterking van de sociale cohesie, integratie van migranten en interculturele dialoog, 2) bevordering van arbeidsmobiliteit op de interne markt, inzetbaarheid en groei in Europa, 3) beheer van meertalige communicatie in een supranationale democratie op een doeltreffende en inclusieve manier.
- Het bevorderen van een leven lang leren van talen en het ondersteunen van vertaling en vertolking zijn operationele doelstellingen om de algemene doelstellingen te verwezenlijken.

1.1 Doelstellingen van de MES

De resolutie van de Europese Raad over een Europese strategie voor meertaligheid SEM (Raad van de Europese Unie 2008 b) is een van de door de EU gepubliceerde documenten over het algemene Europese taalbeleid. Daarom kan BMO niet afzonderlijk worden onderzocht. Er zijn twee soorten relevante documenten die aan de doelstellingen van dit document beantwoorden:

officiële documenten die het algemene taalbeleid van de EU bepalen, zoals resoluties van de Raad, mededelingen van de Commissie of resoluties van het Europees Parlement. Deze documenten hebben betrekking op vier gebieden. Het eerste gebied is onderwijs, met name het leren en onderwijzen van talen. Het tweede gebied betreft de rol en het belang van talen voor inclusie, sociale cohesie, interculturele dialoog, Europees burgerschap en taaldemocratie. Ten derde wordt in verschillende documenten ingegaan op de gevolgen van taalvaardigheden voor de mobiliteit van personen, hun inzetbaarheid en het concurrentievermogen van ondernemingen. Het vierde beleidsterrein, dat na 2000 nogal marginaal werd, betreft de steun voor minderheidstalen.

verslagen of studies van externe deskundigen over verschillende aspecten van het taalbeleid van de EU.

Daarnaast zijn er verschillende officiële documenten, rapporten of studies die indirect of incidenteel verwijzen naar talen of taalbeleid als een aspect van andere onderwerpen, zoals de integratie van volwassen migranten en hun kinderen, de invoering van een Europees octrooi met een gecentraliseerd effect, en hoger onderwijs. We zullen geen rekening houden met vragen in verband met taalproblemen die in het Europees Parlement zijn ingediend, besluiten van het Hof van Justitie of de Europese Ombudsman over taalproblemen en documenten die betrekking hebben op interne kenmerken van het taalbeleid van de EU, zoals de bepalingen die de taalregeling van de EU definiëren (bv. Verordening 1/58). De voorraad gepubliceerde documenten is belangrijk (zie Gazzola 2016, in de pers voor een overzicht). Zo publiceerden de EU-instellingen en -organen tussen 1981 en 2015 ongeveer 100 documenten van de groep (a), terwijl de EU tussen

1996 en 2015 70 groepspublicaties (b) publiceerde. Het is niet mogelijk, noch relevant om een samenvatting van deze documenten in deze briefingnota te verstrekken. Niettemin moeten er enkele worden genoemd om de resolutie van de Raad over de MES te contextualiseren en het algemene kader van het Europese taalbeleid te presenteren.

De gouden eeuw van meertaligheid was waarschijnlijk de periode 2007-2010. Op dat moment had de Commissie een volwaardige commissaris voor meertaligheid (de heer Orban). In deze periode werden diverse belangrijke beleidsdocumenten gepubliceerd, waaronder BMO. We moeten onder meer wijzen op de mededeling van de Commissie "*Multilingualisme: een troef voor Europa en een gezamenlijk engagement*" (Europese Commissie 2008) en een *resolutie van het Europees Parlement van 24 maart 2009 over meertaligheid* (Europees Parlement 2008). Dit betekent natuurlijk niet dat er vóór 2007 geen aandacht is besteed aan taalverscheidenheid. Vóór 2007 was meertaligheid een expliciet beleidsterrein van de Europees commissaris voor Onderwijs, Cultuur en Meertaligheid (in handen van de heer Figel tussen 2004 en 2007) en een belangrijk onderwerp op de agenda van de commissaris voor Onderwijs, Cultuur, Jeugd, Media en Sport (onder leiding van mevrouw Reding tussen 1999 en 2004). Tussen 1999 en 2007 zijn verschillende belangrijke beleidsdocumenten over het leren van talen gepubliceerd, zoals de mededeling van de Commissie *ter bevordering van het leren van talen en taalverscheidenheid. Een actieplan 2004-2006* (2003), „*eennieuwe kaderstrategie voor meertaligheid*” van de Commissie (2005), en *de conclusies van de Europese Raad van Barcelona van 2002*, waarin de Raad de lidstaten aanbeveelde leerlingen ten minste twee vreemde talen naast hun moedertaal te onderwijzen (deze formule wordt soms aangeduid als „moedertaal + 2” of LM+ 2). De organisatie van het Europees Jaar van de talen in 2001 is vermeldenswaard. Na 2010 is meertaligheid echter opnieuw opgenomen in de portefeuille Onderwijs en cultuur (in handen van mevrouw Vassiliou), en uiteindelijk verdwenen in 2014, toen de commissie onder leiding van de heer Juncker aantrad. Kortom, het decennium van 2000 tot 2010 was een tijd waarin taalkundige diversiteit en meertaligheid veel zichtbaarder waren dan nu. Dit betekent echter niet dat meertaligheid en taalbeleid in het huidige Europa minder belangrijk en relevant zijn dan in het verleden, integendeel. Ik zal hier in de conclusies op terugkomen.

SEM roept de lidstaten en de Commissie op drie soorten acties uit te voeren.

Dergelijke acties worden soms vermeld in andere officiële documenten. De eerste is de **versterking van het leren van talen** gedurende het hele leven (punt 2 van de SEM). Dit betekent dat er meer middelen moeten worden geïnvesteerd in taalonderwijs op alle onderwijsniveaus (d.w.z. verplicht, beroepsonderwijs en hogeronderwijs), dat de mogelijkheden om talen te leren in formele, niet-formele en informele contexten moeten worden verbeterd, dat de opleiding van taalleraren moet worden ondersteund en dat zij bij internationale uitwisselingen moeten worden betrokken. In de academische literatuur over taalbeleid en -planning (LPP = PPL) wordt dit gedefinieerd als *acquisitieplanning* (zie Hornberger 2006).

In punt 5 van de MES verzoekt de Raad de Commissie en de lidstaten **EU-talen over de hele wereld te bevorderen**. Daartoe beveelt de Raad aan de samenwerking tussen de culturele instellingen in de lidstaten te versterken en de samenwerking met organisaties die actief zijn op het gebied van het leren van talen en de culturele en taalkundige verscheidenheid te versterken. In de LPP = PPL *heet dit staatsplanning*.

Tot slot onderstreept de Raad het **belang van de vertaalindustrie** en moedigt hij acties aan ter ondersteuning van de vertaling van teksten en films, de opleiding van vertalers en de ontwikkeling van meertalige terminologiedatabanken en taaltechnologieën¹.

Het doel van dit briefingdocument is niet om de drie zojuist gepresenteerde acties te bespreken, of niet fundamenteel. In plaats daarvan richten wij ons op de **drie impliciete of expliciete algemene doelstellingen van BMO**. Het bevorderen van een leven lang leren van talen en het ondersteunen van de vertaalindustrie zijn niet de uiteindelijke doelstellingen van de markteconomie. Dit zijn voorwaarden voor de verwezenlijking van andere algemene sociaal-economische doelstellingen, namelijk:

1. Versterking van de sociale samenhang, integratie van migranten en interculturele dialoog (SEM-punt 1)
2. Bevordering van arbeidsmobiliteit op de interne markt, inzetbaarheid en groei in Europa (punt 3 van de SEM);
3. een doeltreffend en inclusief beheer van meertalige communicatie in een supranationale democratie (definitieve aanbevelingen aan de Commissie).

MES moet worden beoordeeld in het licht van deze drie algemene doelstellingen.

De eerste doelstelling van de MES is meertaligheid te bevorderen met als doel „de sociale samenhang, de interculturele dialoog en de Europese integratie te versterken”. Deze begrippen zijn noch in de BMO noch in de mededeling van de Commissie "*Meertaligheid: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement*" (Europese Commissie 2008 e). Daarom nemen wij in dit artikel de volgende werkdefinities aan².

Sociale integratie kan worden gedefinieerd als het proces waarbij mensen die in een bepaald gebied wonen, ongeacht hun sociaal-culturele achtergrond, hun volledige potentieel in het leven kunnen benutten. Beleidsmaatregelen ter bevordering van gelijke toegang tot overheidsdiensten en acties die burgers in staat stellen deel te nemen aan besluitvormingsprocessen die van invloed zijn op hun leven, zijn voorbeelden van inspanningen om de sociale inclusie te verbeteren. *Sociale cohesie* is een aangrenzend concept dat kan worden gedefinieerd als een kenmerk van een samenleving waarin alle groepen een gevoel van verbondenheid, participatie, inclusie, erkenning en legitimiteit hebben. De Raad van Europa definieert de *interculturele dialoog* als „een open en respectvolle gedachtewisseling tussen individuen en groepen die tot verschillende culturen behoren, wat leidt tot een beter begrip van de algemene perceptie van de ander”³. Hoewel er geen formele definitie van *Europese integratie* bestaat, kunnen we deze term interpreteren als het dynamische proces waarmee de EU zich geleidelijk heeft ontwikkeld als een politieke entiteit. Hij verwijst naar de gedeeltelijke onderlinge afhankelijkheden die geleidelijk zijn uitgebreid van de economie naar de politieke sfeer.

1 Verschillende voorbeelden van programma's of databanken zoals Creatief Europa, de interactieve terminologie for Europe (IATE) en het machinevertalingssysteem voor overheidsdiensten zullen in detail worden besproken in punt 3.4.

2 De definities van sociale inclusie en cohesie worden aangepast door de afdeling Sociaal Beleid en Ontwikkeling van de Verenigde Naties <http://undesadspd.org/socialintegration/definition.aspx>

3 zie http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/concept_EN.asp#P30_3374

Deze definities zijn te ruim en te vaag om te worden geïnterpreteerd als concrete beleidsdoelstellingen en moeten beter worden gespecificeerd (we zullen hier in de conclusies op terugkomen). In dit artikel richten we ons dan ook op de specifieke interpretatie van deze begrippen die naar voren komen in de MES en andere officiële verklaringen over meertaligheid, zoals de *conclusies van de Raad van 22 mei 2008 over meertaligheid* (Raad van de Europese Unie 2008a) en de *resolutie van het Europees Parlement van 24 maart 2009 over meertaligheid* (Europees Parlement 2008).

Versterking van de sociale samenhang, de interculturele dialoog en de Europese integratie kunnen verschillende dingen betekenen. Ten eerste is de taalkundige integratie van volwassen migranten en hun kinderen zeker een van de expliciete doelstellingen van de MES (zie ook het *Groenboek over migratie* van de Europese Commissie 2008b). Dit betekent niet dat de integratie migranten niet in staat moet stellen de taal of talen van hun land van herkomst te behouden. Ten tweede moet het verwerven van vreemdetalenkennis mogelijk zijn en toegankelijk zijn voor iedereen in de samenleving. Met andere woorden, taalvaardigheden mogen geen prerogatief zijn van de elite. Vreemde talenkennis en taalkundige integratie moeten helpen voorkomen dat „parallellegemeenschappen” ontstaan, verdeeld (of zelfs gescheiden) door taalbarrières in een bepaalde samenleving. Dit geldt niet alleen voor migranten, maar ook voor EU-burgers die naar het buitenland verhuizen. Taalvaardigheden vergemakkelijken de interculturele dialoog omdat zij de EU-burgers beter in staat stellen de cultuur van andere Europeanen (en migranten) te begrijpen en aldus bij te dragen tot de Europese integratie.

De tweede algemene doelstelling van de MES is „bevordering van arbeidsmobiliteit op de interne markt, inzetbaarheid en groei in Europa”. Mobiliteit is een term die verwijst naar verschillende verschijnselen: *immigratie* (*buitenlanders* die het land binnenkomen), *emigratie* (onderdanen die het land verlaten), *terugkeermigratie* (onderdanen die terugkeren naar het land) en *circulaire migratie* (onderdanen die zich in beide richtingen tussen landen verplaatsen) (Vandenbrande 2006:9). Deze doelstelling is ook zeer algemeen, maar het is relatief gemakkelijker te definiëren en te meten dan het eerste. De tweede algemene doelstelling is de afgelopen 15 jaar steeds belangrijker geworden in het discours van de EU over meertaligheid. Sinds het begin van de jaren 2000 houden de toespraken van de EU over het leren van vreemde talen steeds meer verband met de verwezenlijking van de algemene sociaal-economische doelstellingen van de EU, zoals vastgelegd in de *Lissabonagenda 2000—2010* en de *Europa 2020-agenda* (Krzyzanowski en Wodak 2011)⁴.

Dit betekent niet dat de culturele of cognitieve aspecten van het leren van talen zijn verwaarloosd. Veeleer is het toepassingsgebied van het taalbeleid van de EU verruimd. Vaardigheden in vreemde talen worden steeds meer gezien als een vorm van menselijk kapitaal die economische voordelen kan opleveren voor individuen, bedrijven en de economie als geheel. In de Commissie "*Meertaligheid: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement*" (Europese Commissie 2008 e), bijvoorbeeld, taalvaardigheden worden gepresenteerd als een soort capaciteit die bijdraagt tot economische welvaart, een troef die het concurrentievermogen van Europese bedrijven vergroot, en een vorm van menselijk kapitaal die de inzetbaarheid van burgers positief kan beïnvloeden. In de mededeling van de Commissie "*Een nieuw strategisch kader voor meertaligheid*" (Europese Commissie 2005) houdt de verbetering van de Europese

4 De Lissabonagenda was een plan van de Europese Commissie om van de EU „de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie ter wereld te maken, die vóór 2010 in staat is tot duurzame economische groei met betere en meer banen en een hechtere sociale samenhang”. Europa 2020 is een tienjarige strategie voor „slimme, duurzame en inclusieve groei”, met een betere coördinatie van nationaal en Europees beleid.

talenkennis expliciet verband met een van de centrale doelstellingen van het Europese project, namelijk het bereiken van volledige economische integratie. In dit document stelt de Commissie dat "voor de doeltreffendheid van de interne markt de Unie behoefte heeft aan een mobieler beroepsbevolking. Vaardigheden in verschillende talen vergroten de kansen op de arbeidsmarkt".

In de conclusies van de Raad over taalvaardigheden ter verbetering van de mobiliteit (Raad van de Europese Unie 2010) worden taalcompetenties omschreven als "een essentieel onderdeel van een concurrerende kenniseconomie. Kennis van vreemde talen is een essentiële competentie voor alle EU-burgers, zodat zij zowel de economische als de sociale voordelen van het vrije verkeer binnen de Unie kunnen genieten". In een recente mededeling van de Commissie "*Een andere kijk op onderwijs: investeren in vaardigheden om de sociaal-economische resultaten te verbeteren*" (Europese Commissie 2012 f, Europese Commissie 2012 d), taalvaardigheden worden omschreven als "een steeds belangrijker voor het vergroten van de inzetbaarheid en mobiliteit van jongeren"; bovendien "zijn lage taalvaardigheden een belangrijke belemmering voor het vrije verkeer van werknemers. Bedrijven hebben ook de talenkennis nodig die nodig is om op een wereldmarkt te kunnen opereren. Er zijn goede economische redenen achter deze beweringen. Dit zal in het volgende hoofdstuk nader worden besproken.

De derde doelstelling van de MES betreft het beheer van meertalige communicatie binnen de EU-instellingen. De Raad verzoekt de Commissie bijzondere aandacht te besteden aan het verstrekken van informatie in alle officiële talen en het bevorderen van meertaligheid op de websites van de Commissie. Deze aanbeveling sluit aan bij de bovengenoemde aanbeveling van het Europees Parlement (2008), waarin het Parlement benadrukt dat "de gelijkheid tussen de officiële talen van de EU in alle aspecten van de overheidsactiviteit moet worden erkend" en de conclusies van de Raad van 2008 (2008a), waarin wordt benadrukt dat "de taalkundige verscheidenheid van Europa moet worden behouden en de gelijkheid tussen de talen volledig moet worden geëerbiedigd. De EU-instellingen moeten een sleutelrol spelen bij het nastreven van deze doelstellingen". De nadruk in de MES op de waarde van vertaling en vertolking en op het belang van de taalindustrie hangt deels samen met de steun van de Raad voor meertaligheid in de EU-instellingen. De EU is in feite 's werelds grootste werkgever van vertalers en tolken.

1.2 Definitie van de kosten, baten en relevantie van een BMO

In het algemeen wordt het overheidsbeleid gedefinieerd als "een reeks opzettelijk samenhangende besluiten of activiteiten die worden genomen of uitgevoerd door verschillende publieke en soms particuliere actoren, waarvan de middelen, institutionele banden en belangen variëren, teneinde een probleem dat politiek gezien als collectief van aard is, doelgericht aan te pakken. Deze groep besluiten en activiteiten leidt tot min of meer beperkende acties die vaak tot doel hebben het gedrag van sociale groepen (individuele personen) te veranderen waarvan wordt aangenomen dat zij aan de basis liggen van of in staat zijn het op te lossen collectieve probleem (doelgroepen) op te lossen in het belang van de sociale groep die de negatieve gevolgen van het probleem ondervindt (eindbegunstigden)" (Knoepfel et al. 2007:24).

Taalbeleid kan worden gekarakteriseerd als een bepaald soort overheidsbeleid dat uiteindelijk tot doel heeft het taalgedrag van een bepaalde doelgroep te veranderen (voir Grin 2003, Gazzola 2014 heeft een discussie). Meer in het bijzonder is een taalbeleid een reeks maatregelen — die in het algemeen door de staat, de regionale en lokale overheden

worden genomen — om expliciet of impliciet invloed uit te oefenen op het corpus, de status en de verwerving van een of meer talen. Zoals blijkt uit het vorige deel, kunnen sommige maatregelen of acties die in het kader van de markteconomie worden voorgesteld, worden gezien als een vorm van status- en acquisitieplanning. Zo is het bevorderen van levenslang leren van talen bedoeld om het gedrag van individuen te veranderen door hun taalvaardigheden te vergroten.

Aangezien levenslang leren van talen en vertalingen impliciet worden gepresenteerd als een middel om andere algemene sociaal-economische doelstellingen van de EU te verwezenlijken, moeten de voor- en nadelen (of „voordelen” en „kosten”) van de markteconomie en de verdelingseffecten ervan in overeenstemming met deze algemene doelstellingen worden beoordeeld. Alvorens te bespreken hoe de voor- en nadelen van een BMO kunnen worden gekarakteriseerd, moeten enkele belangrijke definities in herinnering worden gebracht.

Het ontwerp en de uitvoering van overheidsbeleid worden vaak gepresenteerd als een cyclus (of „beleidscyclus”), waarvan de fasen als volgt kunnen worden samengevat⁵:

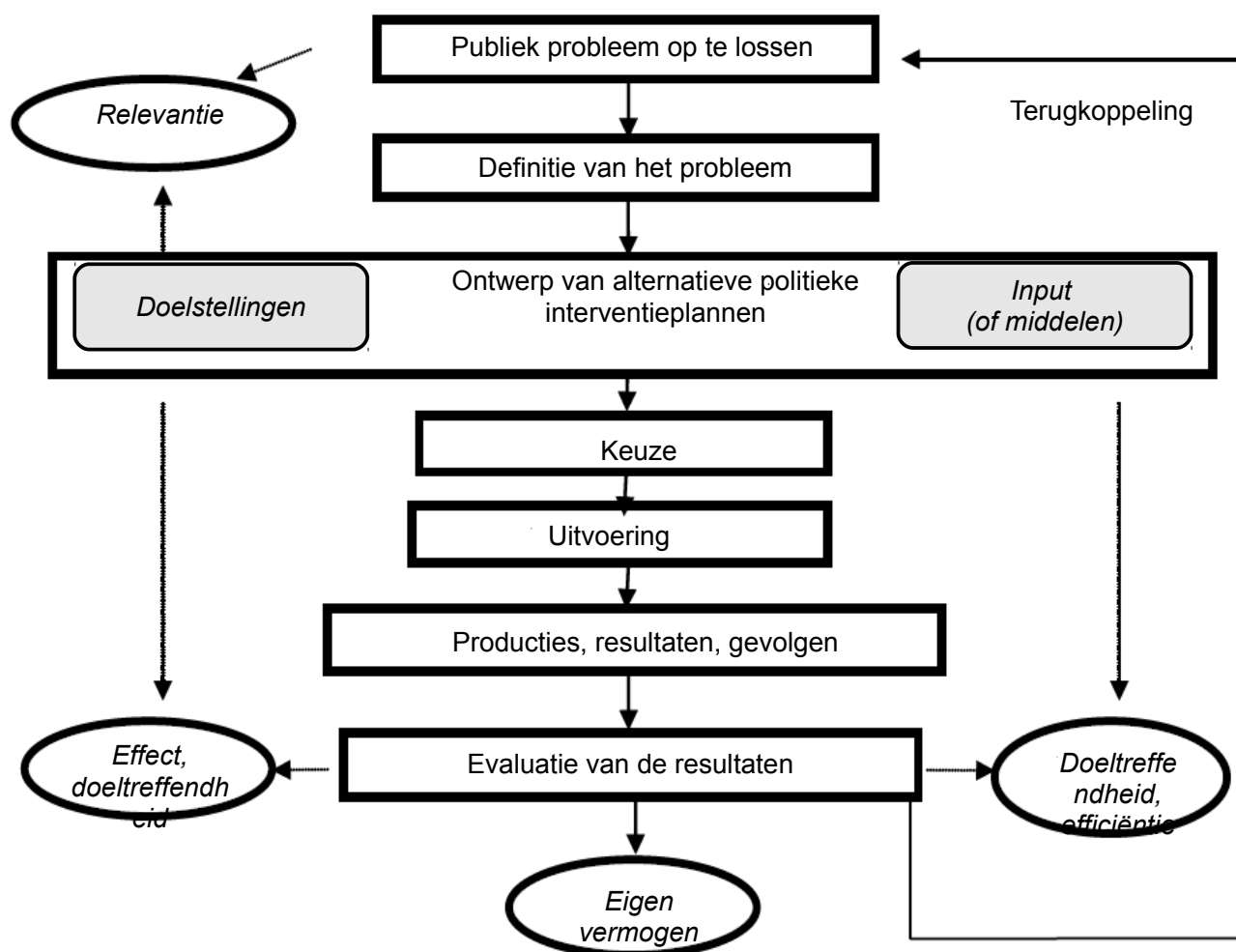
- a. opkomst en perceptie van een publiek probleem dat moet worden opgelost (bv. een gebrek aan adequate taalvaardigheden op de arbeidsmarkt, taalbarrières die mobiliteit belemmeren);
- b. begrip en definitie van het probleem,
- c. formulering en vergelijking van mogelijke oplossingen of alternatieve actieplannen (bv. alternatieve manieren om taal cursussen voor volwassenen te bevorderen);
- D. keuze van de oplossing,
- e. uitvoering,
- F. Producten en resultaten
- g. Evaluatie van de resultaten
- h.(i) -(her)opdringing en perceptie van een probleem.

De evaluatie van een overheidsbeleid wordt uitgevoerd op basis van verschillende criteria. De belangrijkste criteria zijn: *relevantie*, *effectiviteit*, *efficiëntie* (vaak geïnterpreteerd als kosteneffectiviteit in toegepast onderzoek) en *billijkheid*. **Relevantie** heeft betrekking op de beoordeling van de geschiktheid van de expliciete doelstellingen van het beleid met betrekking tot de problemen die het moet aanpakken. Bij de beoordeling van **doeltreffendheid** van een beleid moet worden verduidelijkt in hoeverre de doelstellingen zijn bereikt. De beoordeling van de doeltreffendheid vereist een grondige evaluatie van de te bereiken doelstellingen, een analyse van de oorzakelijk verbanden tussen het beleid en de uiteindelijke doelstellingen, en het meten van de beleidsresultaten (zie hieronder). De evaluatie van de **efficiëntie** (= doeltreffendheid, in de zin van kosteneffectiviteit) van verschillende beleidsmaatregelen houdt in dat de gemobiliseerde middelen worden gekoppeld aan de bereikte resultaten. In beleidsanalyse houdt het beoordelen van **billijkheid** in dat wordt vastgesteld wie verliest, wie wint, en (indien mogelijk) hoeveel, en hoe de kosten van alternatieve beleidsmaatregelen worden gedeeld tussen individuen en groepen.

Daarom is er in de beleidsanalyse (bijv. Just, HUETH en Schmitz 2004) geen specifieke ethische inhoud in het technische begrip „eigenwaardigheid” en kan de billijkheid van het taalbeleid derhalve worden bekeken in termen van de verdelingseffecten van het

5 zie Gazzola (2014 a: 53-54, onder verwijzing naar Knoepfel et al. 2007) voor een discussie.

alternatieve taalbeleid op de betrokken actoren. Figuur 1 geeft een overzicht van de belangrijkste fasen van de beleidscyclus. Ovale zeepbellen vertegenwoordigen de evaluatiecriteria.

Bron: Gazzola (2014a 53-54)

Afbeelding 1: Evaluatiecriteria en beleidscyclus

De **input** (of middelen) van een beleid worden gedefinieerd als alle financiële, personele, materiële, organisatorische en regelgevende middelen die worden ingezet voor de uitvoering van een interventie. De **kosten** worden berekend op basis van de gemobiliseerde middelen. De **resultaten** van een beleid zijn de directe effecten van het beleid, d.w.z. wat wordt gefinancierd en bereikt met de aan het beleid toegewezen middelen. Met andere woorden, de resultaten zijn alles wat wordt verkregen in ruil voor overheidsuitgaven (sommige concrete voorbeelden worden weergegeven in de volgende hoofdstukken). Resultaten (of **outputs**, of **gevolgen**) zijn de uiteindelijke effecten van een beleid in termen van variabelen die men wil beïnvloeden (b.v. bevordering van de inzetbaarheid door het leren van talen). In de kosten-batenanalyse moeten de voordelen (of voordelen) van een beleid in geld worden gemeten. Niettemin is het vaststellen en berekenen van de voordelen van het taalbeleid een zware taak vanwege methodologische en epistemologische problemen als gevolg van de complexe aard van taal, die nog lang niet is opgelost (zie Grin 2003 voor een discussie). Er zij op gewezen dat de voordelen van het taalbeleid niet alleen beperkt zijn tot de marktwaarde van talen, maar ook tot hun **niet-goedeof symbolischewaarde** (zie Grin en Vaillancourt 1997 voor discussie).

Taalvaardigheden die bijvoorbeeld in de beroepsopleiding worden verworven, kunnen op de werkplek worden gebruikt en kunnen economische voordelen opleveren voor individuen. Zij kunnen echter ook de interculturele dialoog tussen mensen met verschillende nationale achtergronden verbeteren. Bij de evaluatie van het taalbeleid worden de **voordelen** of **voordelengedefinieerd** als de positieve effecten van een beleid op de actoren die rechtstreeks bij het beleid zelf betrokken zijn. In sommige gevallen kunnen dergelijke uitkeringen in geld worden gekwantificeerd, zoals verhoogde inkomensverschillen voor tweetalige werknemers die een taalopleiding hebben gevolgd, terwijl in andere gevallen andere niet-monetaire meeteenheden moeten worden gebruikt. Bij de evaluatie van het taalbeleid zijn vereenvoudigingen dan ook noodzakelijk (bv. „het aantal werklozen dat werk vindt vanwege de taalvaardigheden die tijdens de beroepsopleiding zijn verworven” en „het percentage EU-burgers dat de officiële talen van de EU kan begrijpen”). In de volgende hoofdstukken zullen enkele voorbeelden worden gegeven.

Het standaardbeoordelingsmodel infiguur 1 is echter slechts tot op zekere hoogte van toepassing op BMO. De SEM stelt in feite zeer algemene doelstellingen vast op zeer verschillende beleidsterreinen, zoals de arbeidsmarkt, sociale inclusie en burgerschap. Om de voor- en nadelen van MES op één aandachtsgebied te beoordelen, moeten beleidsmakers de doelstellingen nader specificeren en de logische keten verduidelijken die de geïnvesteerde middelen verbindt met de verwachte resultaten. Dit zou natuurlijk te specifiek zijn voor een resolutie van de Commissie, maar niet voor afzonderlijke uitvoeringsplannen. Bovendien moeten de voordelen worden gedefinieerd en vastgesteld aan de hand van een reeks resultaatindicatoren, en, nog belangrijker, adequate en betrouwbare gegevens moeten worden verstrekt. Voor zover wij weten, is deze informatie niet beschikbaar en wat beschikbaar is, volstaat voor slechts een paar aspecten van BMO. Een mogelijke manier om deze belemmeringen uit de weg te ruimen is het toepassingsgebied van de analyse te beperken en een onderscheid te maken tussen de beoordeling van de relevantie van de algemene doelstellingen van de BMO en de beoordeling van de effecten van de maatregelen die de Commissie heeft genomen om BMO ten uitvoer te leggen.

Dit verslag bestaat uit twee delen. Het eerste deel bevat een algemene beoordeling van de relevantie van BMO. We onderzoeken de relatie tussen de doelstellingen van de strategie en de problemen die MES geacht wordt op te lossen. Een dergelijke beoordeling wordt uitgevoerd in het licht van de empirische en theoretische resultaten van de academische literatuur in de taaleconomie. In dit verslag worden de verschillende onderzoeksresultaten naar de voor- en nadelen van meertaligheid in de economie, de samenleving en de EU-instellingen gepresenteerd. Deze resultaten geven een algemeen, zij het beperkt beeld van de behoeften van het taalbeleid in de huidige meertalige Europese omgeving. In dit verband beoordelen we de relevantie van de algemene doelstellingen en aanbevelingen van de MES, d.w.z. of de MES doelstellingen en maatregelen voorstelt die relevant zijn voor het oplossen van enkele van de belangrijkste taalproblemen in de huidige meertalige Europese omgeving. Als een beleid niet relevant is, zal het waarschijnlijk geen voordelen opleveren voor de samenleving.

In het tweede deel van het verslag richten we ons op de acties van de Commissie om deMES ten uitvoer te leggen. We vatten het beschikbare bewijsmateriaal voor dergelijke acties samen en presenteren waar mogelijk gegevens over hun voor-

ennadelen, met behulp van het eenvoudige kader infiguur 1. In deze discussie wordt gewezen op de doelstellingen die verdere steun nodig kunnen hebben, en op het soort gegevens en informatie dat nodig is om het toezicht op de tenuitvoerlegging van de MES te verbeteren.

2 De meertalige Europese context

Belangrijkste resultaten:

- In het algemeen brengt vreemde talenkennis voor individuen economische voordelen in termen van positieve inkomensverschillen. Zeer goede taalvaardigheden worden veel meer beloond dan een beperktetaalkennis. Engels heeft een onbetwiste economische waarde op de Europese arbeidsmarkt, maar het is niet de enige troef om te investeren; in sommige contexten kunnen vaardigheden in andere talen beter worden beloond. Dit onderstreept het belang van het onderwijzen van meer dan één vreemde taal in de onderwijsstelsels van Europese landen.
- Positieve sociale rentabiliteitspercentages bij het onderwijzen van vreemde talen tonen aan dat het leren van talen een waardevolle investering is voor de samenleving als geheel.
- Hoewel het belang van vreemdetalenkennis voor de inzetbaarheid in verschillende EU-documenten wordt benadrukt, is het empirische bewijs ter ondersteuning van deze bewering nog steeds ontoereikend. Niettemin heeft de beheersing van de taal of talen van het gastland een positief effect op het arbeidsinkomen en de inzetbaarheid van migranten.
- Sommige studies tonen aan dat taalvaardigheden bijdragen tot het bruto binnenlands product (bbp), maar helaas heeft geen van deze studies betrekking op de Europese Unie.
- Een gemeenschappelijke officiële of gesproken taal verhoogt de handelsstromen tussen landen aanzienlijk.
- Een taalbeleid kan gevolgen hebben voor de kosten die Europese innovatieve bedrijven maken om intellectuele-eigendomsrechten te beschermen door middel van octrooien. Dit kan aanleiding geven tot bezorgdheid over de billijkheid van het ontwerp van Europees octrooi met gecentraliseerde werking.
- Het leren van talen vergemakkelijkt de mobiliteit. Het spreken van de taal van een land verhoogt de kans om naar dat land te migreren met ongeveer vijf keer.
- De formule „Moedertaal plus twee vreemde talen” of de bevordering van één enkele voertuigtal volstaan niet om zowel de mobiliteit binnen Europa als de integratie in de samenleving van het gastland te bevorderen.
- Slechts een kwart van de Europese burgers zegt dat ze ten minste twee vreemde talen kunnen spreken. Dit percentage bleef tussen 2001 en 2012 vrijwel constant. De overgrote meerderheid van de Europeanen heeft een elementaire of intermediair niveau in vreemde talen. Verwacht wordt dat het taalvaardigheidsniveau in de nabije toekomst zal verbeteren, maar slechts in zekere mate.
- Slechts 7 % van de EU-burgers verklaart op een zeer goed niveau Engels te kunnen spreken als vreemde taal. Intermediaire en elementaire niveaus komen veel vaker voor. Ondanks enorme investeringen in Engels onderwijs in het onderwijssysteem, wordt tweetaligheid in de nabije toekomst niet verwacht. Kennis van het Engels is geen universele „basiscompetentie” in Europa.
- Er zijn verdere maatregelen nodig om de spanning tussen mobiliteit en inclusie te verlichten, d.w.z. dat de mogelijkheid om een taal effectief te leren voordat ze naar het buitenland vertrekt en/of onmiddellijk na aankomst in het gastland, gemakkelijker en

goedkoper wordt.

- Als de EU-instellingen een eentalig beleid zouden voeren dat uitsluitend gebaseerd is op Engels of een drietalige regeling op basis van Engels, Frans en Duits, zouden zij een hoog percentage EU-burgers uitsluiten van communicatie met de EU. Het percentage uitgesloten mensen zou zeer hoog zijn in Zuid- en Oost-Europa.
- Meertaligheid is nog steeds het meest effectieve taalregime onder de alternatieven die gewoonlijk in de literatuur worden bestudeerd.
- Economisch en sociaal achtergestelde mensen hebben doorgaans minder kans om vreemde talen te spreken en hebben daarom meer kans op negatieve gevolgen als de EU stopt met het gebruik van hun moedertaal of basisonderwijs. Meertaligheid draagt bij tot de sociale samenhang.
- Er is niet alleen een algemene vermindering van het aantal talen die tot uitsluiting zou leiden. Zelfs een vermindering van het huidige gebruik van de officiële taal zou vergelijkbare gevolgen hebben.
- De tarieven voor taaluitsluiting in verband met een eentalig of drietalig beleid zullen na de brexit stijgen. Dit onderstreept het belang van een meertalige aanpak voor de externe communicatie van de EU.

De drie algemene doelstellingen die in het vorige deel zijn uiteengezet, hebben betrekking op drie onderling afhankelijke aspecten van de Europese meertalige omgeving, namelijk de economie, de samenleving en de EU-instellingen. Het doel van dit deel is, zonder uitputtend te zijn, een aantal relevante resultaten van academisch onderzoek in de economie te presenteren die zich met deze onderwerpen bezighouden. Dit is een uitgangspunt voor deel 4, waarin EU-acties ter uitvoering van de MES worden besproken in de context van empirisch bewijsmateriaal dat hieronder wordt gepresenteerd.

2.1 Meertalige economie

De relatie tussen taalkundige en economische variabelen is het centrum van een groeiend aantal academische publicaties over meertaligheid (zie Gazzola et al. 2016 voor een gedetailleerde bibliografie, zie ook Grin 2003, en Zhang en Grenier 2013, voor enquêtes). Sommige van de kwesties die in deze werkzaamheden aan de orde komen, zijn relevant voor de status van marktgericht bedrijf, aangezien zij vaak economische argumenten ter ondersteuning van meertaligheid in herinnering brengen. Het is daarom nuttig enkele van de belangrijkste resultaten op dit gebied te vermelden.

2.1.1 Taalvaardigheden als een vorm van menselijk kapitaal

Een eerste onderzoekslijn is gericht op het inschatten van de netto-effecten van tweede- of vreemdetalentaalvaardigheden op het inkomen en hun beroepsstatus van personen. Dit betekent dat wordt nagegaan of kennis van een taal die niet sociaal-economisch dominant is in een land of regio (bv. Spaans in Frankrijk) economische voordelen oplevert voor individuen. De tweede onderzoekslijn richt zich op de relatie tussen het inkomen van immigranten en hun taalvaardigheden in de dominante lokale taal (bv. Duits voor Turken in Duitsland). In dit deel presenteren we enkele resultaten van de eerste studiegroep. In paragraaf 2.2 wordt ingegaan op het effect van taalvaardigheden op het inkomen van migranten.

2.1.1.1 Verschillen in inkomen

Taalvaardigheden kunnen worden gezien als een vorm van menselijk kapitaal die

economische voordelen oplevert voor individuen, omdat zij hun productiviteit kunnen beïnvloeden en daardoor hun efficiëntie op de werkplek kunnen vergroten (bv. sneller aankopen of verkopen doen en nieuwe netwerken opzetten). Dergelijke uitkeringen worden over het algemeen geraamd door het netto-inkomensverschil te berekenen van personen die een bepaalde taal als tweede of vreemde taal kennen, waarbij alle zaken gelijk zijn (d.w.z. door alle andere relevante variabelen constant te houden). Schattingen van inkomensverschillen zijn over het algemeen het resultaat van econometrische analyses op grote gegevensreeksen. Hierdoor kunnen andere relevante sociaal-economische variabelen, zoals werkervaring, opleidingsniveau en burgerlijke staat van de respondenten, worden gecontroleerd.

Weinig studies hebben betrekking op inkomensverschillen in verband met vreemde talenkennis in Europa. De belangrijkste reden hiervoor is het gebrek aan adequate en betrouwbare gegevens. Dit deel bevat enkele resultaten voor verschillende Europese landen (niet noodzakelijkerwijs in de EU). Tabel 1 toont het netto-inkomensverschil voor meertalige personen in drie verschillende taalregio's van Zwitserland. De resultaten worden gescheiden door de taal en het door de respondenten gerapporteerde taalvaardigheidsniveau. In het Franstalige deel van het land bijvoorbeeld verdient een man met zeer goede Duitse vaardigheden gemiddeld 23,2 % meer dan iemand zonder die vaardigheid, terwijl alle zaken gelijk zijn. Inkomensverschillen in verband met basis- of goede vaardigheidsniveaus zijn lager.

Taal	Taalregio	Niveau van beheersing		
		Basis	Goed	Uitstekend
Duits	Franstalig	10	12,4	23,2
	Italofoon	N.S.	N.S.	27,6
Frans	Duitstalig	N.S.	15,1	15,5
	Italofoon	N.S.	14,1	23,4
In het Engels	Franstalig	N.S.	N.S.	N.S.
	Duitstalig	N.S.	19,4	25,1
	Italofoon	7	N.S.	29,3
n.s. = niet significant			bron: Grijns (1999, hoofdstuk 8)	

Tabel 1: inkomensverschillen in Zwitserland (mannen). Procentuele resultaten

Di Paolo en Tansel (2015) laten zien dat kennis van Russisch en Engels als vreemde talen op de Turkse arbeidsmarkt gemiddeld een positief inkomensverschil voor individuen oplevert (20 % respectievelijk 10,7 %). Deze verschillen nemen toe met het vaardigheidsniveau. Kennis van Frans en Duits wordt ook positief betaald, maar in mindere mate (8,4 % respectievelijk 8,2 %). In Duitsland leidt een goede kennis van het Engels tot een positief inkomensverschil van ongeveer 12 % in situaties waarin dergelijke vaardigheden worden gebruikt (Stöhr, 2015); kennis van andere vreemde talen wordt beloond in enkele gespecialiseerde beroepen. Volgens de ramingen van Williams wordt het gebruik van een tweede taal op het werk gekenmerkt door een positief inkomensverschil tussen 3 % en 5 % in verschillende West-Europese landen (Williams, 2001). Engels is de meest beloonde taal in de 14 West-Europese landen die door de

auteur zijn bestudeerd, maar in sommige landen wordt ook het gebruik van Duits, Frans en Italiaans beloond. Ginsburg en Prieto (2011) bestuderen de effecten van vreemde talenkennis (en het gebruik ervan op het werk) op het inkomen van personen in Oostenrijk, Denemarken, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Italië, Portugal en Spanje. De resultaten worden weergegeven in tabel 2. Het controleniveau is niet gespecificeerd. Uit de resultaten blijkt dat de Engelse taalvaardigheden op de arbeidsmarkt in alle onderzochte landen positief worden beloond. In sommige landen wordt kennis van het Frans en het Duits ook positief beloond, en soms zelfs meer dan beheersing in het Engels.

Land	Taal		
	In het Engels	Frans	Duits
Oostenrijk	11	N.S.	/
Denemarken	21	N.S.	11
Finland	23	N.S.	N.S.
Frankrijk	29	/	46
Duitsland	26	N.S.	/
Griekenland	15	24	N.S.
Italië	18	21	28
Portugal	31	34	N.S.
Spanje	39	49	N.S.
n.s. = niet significant		bron: Ginsburg en Prieto (2011:612)	

Tabel 2: prijzen voor talenkennis in verschillende Europese landen. Procentuele resultaten

De in dit hoofdstuk genoemde studies verschillen in veel opzichten. De gegevensreeksen verschillen zowel qua kwaliteit als voor de onderzochte periode. De auteurs hebben verschillende schattingsstrategieën gekozen en dit kan verklaren waarom de omvang van de verkregen resultaten aanzienlijk varieert. Bovendien bestuderen de auteur(s) in sommige artikelen het effect van taalkennis op het inkomen van individuen, terwijl in andere artikelen het gebruik van taal op het werk de variabele is. Ten slotte is het niet altijd mogelijk om de impact op het inkomen van verschillende niveaus van taalvaardigheid te bestuderen. Ondanks deze tekortkomingen **convergeren alle** studies naar dezelfde conclusies. Ten eerste zijn **de inkomensverschillen in verband met taalvaardigheden niet te verwaarlozen**. Dit suggereert dat het leren van vreemde talen een goede investering voor individuen kan zijn. In de tweede plaats **worden** zeer goede taalvaardigheden aanzienlijk meer beloond dan beperkte talenkennis. Dit resultaat heeft duidelijke gevolgen voor het onderwijsbeleid. In de derde plaats **heeft** het Engels een onbetwiste economische waarde op de Europese arbeidsmarkt, maar is het niet de enige taalkundige troef om in te investeren. In sommige contexten kunnen vaardigheden in andere talen beter worden beloond dan Engels. Dit onderstreept het belang van het onderwijzen van meer dan één vreemde taal in de onderwijsstelsels van Europese landen, in overeenstemming met de LM+ 2- formule.

De genoemde empirische studies hebben meestal alleen betrekking op West-Europese landen en richten zich op algemeen gesproken talen omdat er meer gegevens beschikbaar zijn. Als gevolg hiervan berekenen de auteurs schattingen voor inkomensverschillen die overeenkomen met talen die mensen al kennen (meestal omdat

ze ze op school hebben geleerd), maar er is **weinig bekend over de economische waarde van talen die (nog) weinig worden gesproken.**

2.1.1.2 Sociale rendementspercentages

Het leren van talen kan een waardevolle investering zijn, niet alleen voor individuen, maar ook voor de samenleving als geheel. In plaats van op zoek te gaan naar inkomensverschillen voor individuen, bestuderen we nu het algemene niveau. Op basis van ramingen voor individuele inkomensverschillen is het mogelijk het sociale rendement op het onderwijs in vreemde talen te berekenen, d.w.z. het percentage van het rendement van één euro dat wordt geïnvesteerd in taalonderwijs voor een samenleving als geheel. Tabel 3 toont het sociale rendement voor talenonderwijs in Zwitserland, een van de weinige landen waar gegevens beschikbaar zijn.

Taal	taalregio		
	Franstalig	Duitstalig	Italofoon
Duits	6,5 %	n.d.	21,5 %
Frans	n.d.	10 %	11,7 %
In het Engels	4,7 %	12,6 %	n.d.
n.v.t. = niet beschikbaar		bron: Grijs (1999: hoofdstuk 9)	

Tabel 3: Sociaal rendement op het onderwijs in vreemde talen in Zwitserland (mannen)

Zo bedraagt het rendement op het investeren van één euro overheidsgeld in het Duits onderwijs in het Italiaanstalige deel van Zwitserland 21,5 %, wat vrij hoog is in vergelijking met het gemiddelde rendement op risicovrij financieel kapitaal en de langetermijnkosten van het lenen van geld op de markt. Helaas hebben we geen gegevens over andere Europese landen. **Uit dergelijke gegevens blijkt echter dat taalonderwijs een waardevolle investering voor de samenleving kan zijn, niet alleen om culturele redenen, maar ook vanuit economisch oogpunt.**

2.1.1.3 Inzetbaarheid

Hoewel het belang van vreemdetalenvaardigheden voor de inzetbaarheid wordt benadrukt in verschillende EU-documenten en in de MES, is er nog steeds **weinig empirisch bewijs ter ondersteuning van deze bewering, naast het voorlopige bewijsmateriaal dat is verstrekt door het Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek van de Commissie** (zie Araújo et al. 2015). In enkele artikelen in de academische literatuur wordt expliciet ingegaan op de impact van taalvaardigheden op de werkgelegenheid, en in het algemeen wordt in deze bijdragen de relatie onderzocht tussen vaardigheden in de lokale dominante taal en arbeidskansen voor immigranten (zie Gazzola et al. 2016, voor een overzicht).

In de bovengenoemde studie van Araújo et al. (2015) vinden de auteurs een positief en statistisch significant effect van kennis van het Engels op de inzetbaarheid in Duitsland, Griekenland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Nederland, Portugal en Slovenië. Het effect wordt gemeten aan de hand van de waarschijnlijkheid van een baan in plaats van werk voor een persoon die Engels kent in tegenstelling tot iemand zonder die vaardigheid, alle andere dingen gelijk. In Cyprus, Spanje, Finland en Malta heeft beheersing van het Engels(d.w.z. zeer goede *talenkennis*) een positief effect op de inzetbaarheid. Frans kennen heeft een positief effect op de inzetbaarheid in Malta, Duitsland, Denemarken en

Rusland in Bulgarije, Letland, Litouwen en Polen. De auteurs geven echter geen schatting van de omvang van deze effecten. Een recente studie van het directoraat-generaal Werkgelegenheid van de Europese Commissie heeft de meest gevraagde taalvaardigheden op de arbeidsmarkt beter onder de aandacht gebracht, met bijzondere aandacht voor online vacatures (Beadle et al. 2015). Uit de resultaten blijkt dat een aanzienlijk percentage werkgevers een geavanceerd niveau van vreemde talenkennis vereist.

In Zwitserland is een lid van een meertalig personeel - dat wil zeggen Franstalige inwoners die Duits of Engels kennen, en moedertaalsprekers die Frans of Engels spreken — minder kans om ontslagen te worden dan een eentalige persoon. Wanneer de prijs van arbeid gemiddeld met 5 % stijgt (d.w.z. dat arbeid duurder wordt), daalt de eentalige beroepsbevolking met 8,7 %, terwijl de meertalige beroepsbevolking met slechts 3,7 % afneemt (Grin et al. 2009).

2.1.2 De bijdrage van talen aan het bbp en de handel

Weinig artikelen hebben betrekking op de bijdrage van talen aan de totale toegevoegde waarde van de economie, d.w.z. aan het bruto binnenlands product (bbp). **Talenkennis kan bijdragen tot het creëren van toegevoegde waarde omdat het de inkoop-, productie- en verkoopprocessen efficiënter kan maken.** In Zwitserland is ongeveer 10 % van het Zwitserse bbp goed voor buitenlandse of tweede taalvaardigheden (beperkt tot Engels, Frans en Duits), waarbij Engels de helft van dit percentage voor zijn rekening neemt (Grin, Sfreddo en Vaillancourt 2010). Ramingen voor Quebec bedragen ongeveer 3 % van het provinciaal BBP.

Helaas bestaan er geen gegevens voor EU-landen. Sommige studies zijn echter op regionaal niveau uitgevoerd. Zo blijkt uit een recent verslag van de Baskische regering in Spanje dat de economische impact van diverse activiteiten in verband met de Baskische taal kan worden geraamd op 4,2 % van het regionale bbp van de autonome gemeenschap (Gobierno vasco 2016). Zie ook Bane Mullarkey Ltd. (2009) voor Galway Gaeltacht in Ierland.

De ELAN-studie (CILT 2006) onderzoekt het effect van tekorten aan vreemde talen op de export van Europese bedrijven, waarbij de nadruk ligt op een steekproef van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's). Een soortgelijke studie werd uitgevoerd voor Catalonië in Spanje (Hagen 2010). McCormick (2013) voert aan dat er een over het algemeen positieve relatie bestaat tussen het bbp van een land en het gemiddelde niveau van Engelse vaardigheid in de bevolking. Het niveau van taalvaardigheden wordt gemeten aan de hand van de English Proficiency Index (EPI), een indicator die is ontworpen door het internationale onderwijsbedrijf Education First en populair is in de media. De resultaten van McCormick zijn echter gebaseerd op een eenvoudige statistische correlatieanalyse en tonen geen reële causale effecten tussen PBM en het BBP aan. Bovendien kunnen de gebruikte gegevens lijden aan zelfselectievooroordelen.

Het gevolg van het hebben van een gemeenschappelijke taal over handel is bestudeerd in verschillende artikelen (zie onder andere Méritz 2008, FIDRMUC en FIDRMUC 2015, Egger en Toubal 2016, Egger en Lassman 2016). **De structuur van de uitwisselingen kan op drie verschillende manieren worden beïnvloed door taal.** Landen kunnen de officiële taal delen, wat in het algemeen wijst op de aanwezigheid van geopolitieke banden (bv. een gemeenschappelijke koloniale geschiedenis). Zij kunnen een moedertaal delen, in die zin dat mensen die in twee verschillende landen wonen dezelfde taal spreken als hun moedertaal. Dit kan worden gezien als een indicator van culturele affiniteit. Tot slot kunnen

landen een gemeenschappelijke gesproken taal delen, meestal een taal die als vreemde taal wordt geleerd, waardoor communicatie tussen mensen met verschillende moedertalen mogelijk is. Uit de resultaten blijkt dat **gemiddeld een gemeenschappelijke taal (officieel of gesproken) de handelsstromen met 44 % verhoogt** (Egger en Lassmann 2012). Het effect van een gemeenschappelijke gesproken taal is sterker dan het effect van een gemeenschappelijke moedertaal, maar beide zijn aanzienlijk positief (Egger en Lassman 2016). Fidrmuc en FIDRMUC (2015) tonen aan dat een uitgebreide talenkennis in de EU een belangrijke determinant is voor de buitenlandse handel, waarbij Engels een bijzonder belangrijke rol speelt.

2.1.3 Taalbeleid en innovatie

Het effect van talen op industriële innovatie is nog steeds onderontwikkeld. Met industriële innovatie bedoelen we technologische innovatie die wordt beschermd door intellectuele eigendomsrechten (IPR's), zoals octrooien, handelsmerken en industriële projecten. Hoewel sommige studies betrekking hebben op het verband tussen meertaligheid en creativiteit — en dus de kwestie van innovatie door creativiteit — (Marsh en Hill 2009), hebben **artikelen over de relatie tussen taalverscheidenheid en industriële innovatie vooral betrekking op de effecten van taalbeleid op innovatie (in tegenstelling tot talen op zichzelf)**.

IER-intensieve bedrijfstakken worden gedefinieerd als bovengemiddeld voor IER per werknemer (inclusief auteursrechten). In de EU zijn de IER-intensieve industrieën goed voor 26 % van de werkgelegenheid en 39 % van het bbp; octrooi-intensieve industrieën alleen al zijn goed voor 13,9 % van het bbp van de EU en 10,3 % van de totale werkgelegenheid (EOB-BHIM 2013). Het Europees Octrooibureau (EOB = EOB), gevestigd in München, Duitsland, is een regionale instantie die octrooien afgeeft die tot taak hebben Europese octrooiaanvragen in te dienen en te onderzoeken namens de 38 verdragsluitende staten van het Europees Octrooiverdrag (EPC). De officiële talen van het EOB zijn Engels, Frans en Duits. Het EOB verleent het Europees octrooi, d.w.z. een „balk” van nationale octrooien, dat vervolgens moet worden gevalideerd in de door de octrooihouder aangewezen staten. Validatieprocedures omvatten de betaling van validerings- en vernieuwingstaksen en, in sommige gevallen, vertaling van het gehele octrooi (of een deel daarvan, meestal vorderingen) in een van de officiële talen van het betrokken land. De meeste artikelen over talen en het Europese octrooisysteem geven een raming van de vertaalkosten na de verlening en bespreken de gevolgen ervan voor de octrooiaanvraag en het aantal landen waarin Europese octrooien worden gevalideerd (zie Van Pottelsberghe en Mejer 2010, Van Pottelsberghe en François 2009, Harhoff, Hoisl et al. 2009). Uit de resultaten blijkt dat **een daling van de vertaalkosten na uitgifte waarschijnlijk een positief effect zal hebben op het aantal geregistreerde aanvragen**. Gazzola (2014a, 2015) onderzoekt de verschillen in vertaalkosten voor Europese aanvragers die een octrooi aanvragen bij het EOB. Uit de resultaten blijkt dat **de totale kosten van de toegang tot octrooi-procedures voor Europese aanvragers wier eerste taal noch Engels, Frans of Duits is, ten minste 27 % hoger zijn dan de kosten voor de Engelse, Franse of Duitse aanvragers**.

Het EOB maakt geen deel uit van de instellingen of organen van de EU en BMO behandelt de kwestie van intellectuele-eigendomsrechten niet. Technologische innovatie is echter op verschillende manieren gekoppeld aan het taalbeleid van de EU. In 2012 bereikten vertegenwoordigers van de EU een akkoord over de instelling van het Europees eenheidsoctrooi — of „**Europees octrooi met eenheidswerking**” -. Het eenheidsoctrooi is een Europees octrooi dat door het EOB wordt verleend overeenkomstig de regels en

procedures van het CEB (Europees Octrooiverdrag), dat op verzoek van de octrooihouder eenheidswerking krijgt voor het grondgebied van de deelnemers aan het eenheidsoctrooisysteem. De overeenkomst tot oprichting van een Europees octrooigerechtigd wordt momenteel door de EU geratificeerd. Bovendien is het nog steeds onduidelijk hoe het resultaat van het referendum dat op 23 juni 2016 in het Verenigd Koninkrijk over het ratificatieproces heeft plaatsgevonden, zal hebben plaatsgevonden. Het volstaat te vermelden dat in de thans geldende verordeningen is bepaald dat het eenheidsoctrooi zal worden verleend in één taal tussen het Engels, het Frans en het Duits, en dat vertaling van de conclusies in de twee andere talen niet vereist is (Raad van de Europese Unie 2012). Zij voegt er echter aan toe dat er geen extra vertalingen mogen worden gemaakt om het octrooi kracht te geven⁶. **De talenregeling van het eenheidsoctrooi zal derhalve de kosten voor vertalingen na afgifte verminderen, maar de bestaande verschillen tussen Europese aanvragers niet verminderen ten opzichte van de vertaalkosten die vóór de toekenning bestonden.** De kosten van het vertalen van een octrooiaanvraag in een van de werktalen van het EOB moeten in feite slechts binnen een vast plafond en alleen voor bepaalde categorieën aanvragers worden vergoed. Machinevertaling kan de kosten van octrooiinformatie helpen verlagen, maar slechts tot op zekere hoogte. Het effect van het eenheidsoctrooi op innovatieactiviteiten kan nog niet worden geraamd (voor een discussie over de verwachte kosten en baten van het Europees octrooi met eenheidswerking, zie Danguy en Van Pottelsberghe de la Potterie 2011). Er zij echter op gewezen dat **keuzes met betrekking tot het aantal werktalen van de EU-instellingen, -organen of -agentschappen en de bijbehorende vertaalregelingen gevolgen kunnen hebben voor de toewijzing van kosten die Europese innovatieve ondernemingen maken om hun intellectuele-eigendomsrechten te beschermen. Dit kan tot billijkheidsproblemen leiden.** Dit mag niet over het hoofd worden gezien in het algemene taalbeleid van de EU.

2.2 Een meertalig bedrijf

In punt 3 van de SEM roept de Raad de lidstaten op te investeren in vreemdetalenonderwijs om de arbeidsmobiliteit op de interne markt te bevorderen. Er zijn sterke economische redenen achter deze aanbeveling. Neoklassieke economische theorie suggereert dat de mobiliteit van productiefactoren (arbeid en kapitaal) de economische efficiëntie verbetert. Hoewel arbeidsmobiliteit de verschillen in werkloosheidspercentages tussen regio's kan verminderen, is deze gelijk aan marginale arbeidsproductiviteit, waardoor de doeltreffendheid van de uitkering wordt verbeterd. **De arbeidsmobiliteit in de EU blijft echter een beperkt verschijnsel.** Volgens officiële cijfers woont en werkt ongeveer 2 % van de burgers in de werkende leeftijd in een van de 27 EU-lidstaten in een andere lidstaat. In vergelijking daarmee is het aandeel onderdanen van derde landen dat in de EU verblijft bijna twee keer zo hoog" (Europese Commissie 2007 3). Recente gegevens laten geen significante veranderingen zien. Op¹ januari 2015 woonden 15,3 miljoen mensen in een van de EU-lidstaten met het burgerschap van een andere EU-

6 Gedurende een overgangperiode van twaalf jaar, een volledige vertaling van het octrooidossier in het Engels wanneer de proceduretaal voor het EOB Frans of Duits is, of in een van de officiële talen van de lidstaten die een officiële taal van de Unie is, is de proceduretaal voor het EOB Engels. Italië en Spanje besloten zich terug te trekken uit het eenheidsoctrooi omdat zij vonden dat de vertaalregelingen discriminerend waren. In september 2015 besloot Italië uiteindelijk de procedures in te leiden om toe te treden tot het voorgestelde eenheidsoctrooi. Dit besluit werd genomen naar aanleiding van het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie waarbij Spanje werd verworpen tegen de verordeningen tot nauwere samenwerking op het gebied van de instelling van eenheidsoctrooibeschermt (arresten Spanje/Parlement en Raad, C-146/13, en Spanje tegen Raad).

lidstaat (dit is ongeveer 3 % van de totale EU-bevolking)⁷. Er zijn verschillende factoren die de internationale mobiliteit ontmoedigen, naast de noodzaak om een nieuwe taal te leren. Er moeten onder meer persoonlijke redenen worden genoemd, zoals angst om familiebanden te verliezen, administratieve en institutionele belemmeringen zoals verschillen in belastingstelsels en moeilijkheden bij de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties (zie Vandenbrande 2006: 24 voor een overzicht).

Bevordering van het leren van vreemde talen is niet alleen belangrijk om de mobiliteit te vergemakkelijken; het kan ook bijdragen tot de integratie van mobiele personen in de samenleving van het gastland. Aanbieders van basisdiensten (gezondheidszorg, scholen, lokale overheden en rechtbanken) „moeten steeds vaker communiceren met mensen die andere talen spreken, terwijl hun personeel niet is opgeleid om in andere talen te werken dan hun moedertaal en niet over interculturele vaardigheden beschikt” (Europese Commissie 2008c:21). Een van de uitdagingen waarmee de Europese landen vandaag de dag worden geconfronteerd, is de mobiliteit van mensen (bv. werknemers, studenten en onderzoekers) aanmoedigen en tegelijkertijd ruimte geven aan de taalbehoeften van nieuwkomers om uitsluiting en de opkomst van afzonderlijke gemeenschappen te voorkomen (Grin et al. 2014). **De vraag is dan ook of de LM+ 2-formule kan bijdragen tot de verwezenlijking van twee ogenschijnlijk tegenstrijdige sociaal-economische doelstellingen van de EU, namelijk de bevordering van de mobiliteit binnen de EU en de bevordering van inclusie en sociale cohesie.** Een diepgaande discussie over deze kwestie zou verder gaan dan de grenzen van dit document⁸. Niettemin is het nuttig om een aantal centrale punten te benadrukken en een aantal gegevens te presenteren.

2.2.1 Mobiliteit, inclusie en formule „Moedertaal + 2”

Empirisch bewijs ondersteunt de bewering dat het leren van talen de mobiliteit vergemakkelijkt. **Het spreken van de taal van een land verhoogt de kans op migratie naar dat land bijna vijf keer** (Aparicio Fenoll en Kuehn 2016). Het leren van talen tijdens het verplichte onderwijs vermindert de migratiekosten voor personen, met name voor jongeren. Het ontwikkelen van vaardigheden in de officiële taal van het gastland vergemakkelijkt de integratie van nieuwkomers (zie volgende paragraaf). **Noch de formule LM+ 2, noch de bevordering van één enkele taal volstaat momenteel echter om dit doel te bereiken en zij zullen in de nabije toekomst waarschijnlijk niet voldoende zijn.** Ten eerste spreekt slechts een minderheid van de Europeanen vreemde talen. Ten tweede moet de doeltreffendheid van de onderwijsstelsels bij het onderwijzen van vreemde talen verder worden verbeterd. In de derde plaats zijn noch de formule LM+ 2, noch de bevordering van één enkele taal geschikt om het probleem van de onvoorspelbaarheid van de mogelijkheden om personen te verplaatsen aan te pakken. In dit hoofdstuk worden deze kwesties achtereenvolgens besproken.

Tabel 4 toont het percentage EU-burgers van ten minste 15 jaar dat beweert een gesprek te kunnen voeren in ten minste twee andere talen dan hun moedertaal. De gegevens werden gepubliceerd in 2005¹, 2006 en 2012 in verschillende golven van de Eurobarometer-enquête. Als gevolg van meerdere uitbreidingen is het aantal lidstaten

7 Zie http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics&oldid=292846

8 De studie van verschillende strategieën om inclusie en mobiliteit met elkaar te verzoenen is momenteel het onderwerp van het project dat wordt medegefinancierd door het MIME van de EU „Mobiliteit en inclusie in een meertalig Europa” (2014-2018). Zie www.mime-project.org

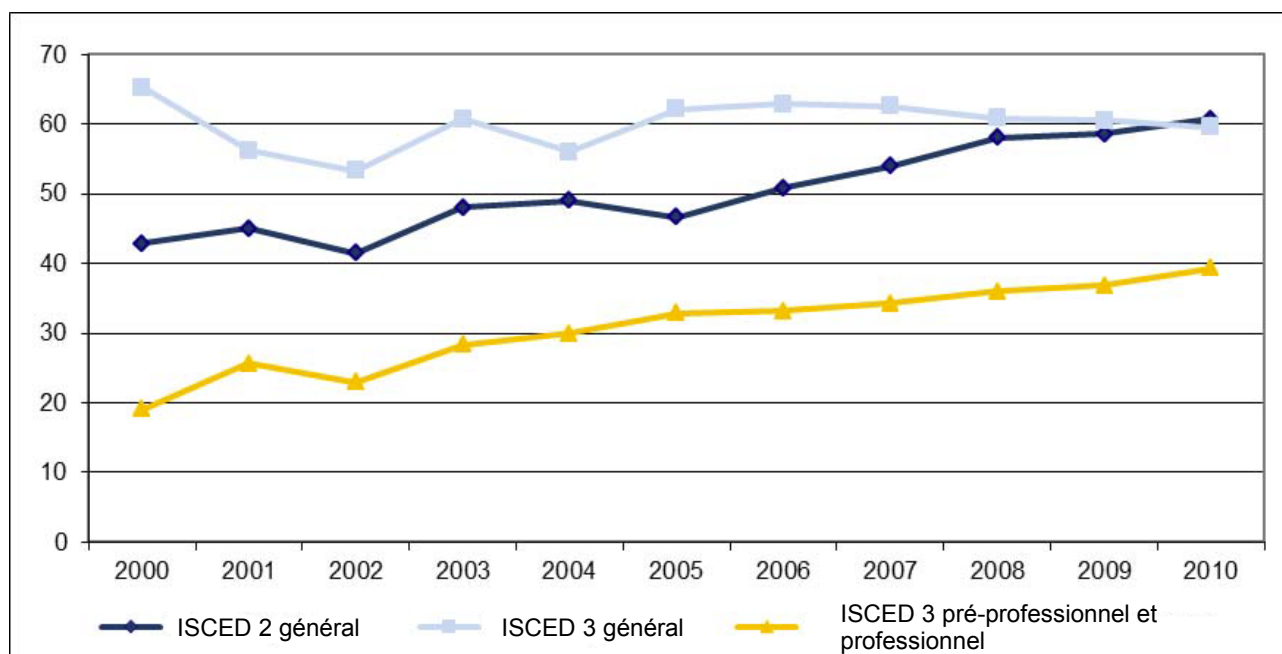
veranderd. Om een intertemporele vergelijking mogelijk te maken, worden in tabel 4 de resultaten voor 2006 en 2012 gepresenteerd, die betrekking hebben op de Europese Unie met respectievelijk 15 en 25.

Uittabel 4 blijkt dat **slechts een kwart van de Europese burgers meldt met ten minste twee talen te kunnen spreken, en dat dit percentage tussen 2001 en 2012 vrijwel constant is gebleven. Dit is niet verwonderlijk** omdat onderwijshervormingen tientallen jaren duren om hun impact te laten zien. Bovendien zijn de gegevens uit verschillende golven van de Eurobarometer-enquête slechts in zekere mate vergelijkbaar (zie Ó Riagáin 2015), en moeten we een zekere foutmarge in de ramingen toestaan.

EU	Golf van de Eurobarometer-enquête		
	2001	2006	2012
EU 15	26	26	25
EU-25	n.d.	28	26
EU-27	n.d.	n.d.	25
n.v.t. = niet beschikbaar	bron: tabel samengesteld door auteur		

Tabel 4: Europese burgers verklaren een gesprek te kunnen voeren in ten minste twee andere talen dan hun moedertaal. Procentuele resultaten

De situatie zal in de toekomst verbeteren, maar zal niet radicaal veranderen. Uit gegevens van de derde ronde van de Eurobarometer-enquête (Europese Commissie 2012a) blijkt dat jongeren, met name jongeren van 15-24 jaar, vaker kennis hebben in twee vreemde talen (37 %) dan jongeren ouder dan 55 (17 %). Het percentage leerlingen dat ten minste twee vreemde talen leert, neemt toe. Het percentage leerlingen aan het begin van het voortgezet onderwijs (ISCED-niveau 3) in de EU dat ten minste twee vreemde talen leert, blijft relatief constant, zoals blijkt uitfiguur 2.

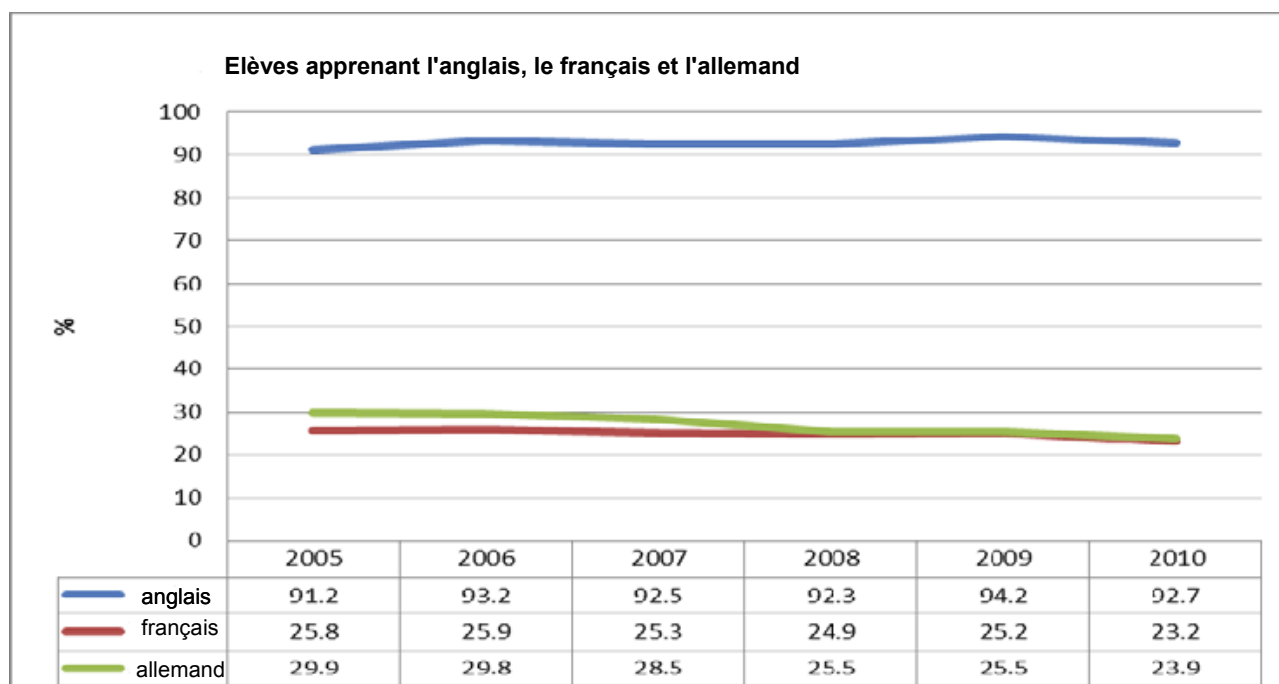
Afbeelding 2: percentage leerlingen dat ten minste twee vreemde talen in de EU leert, 2000-2010 (bron: Europese Commissie, 2012c:39)

Recente cijfers bevestigen dat het percentage studenten dat twee of meer vreemde talen leert op algemeen niveau ISCED 3 in de EU-28 vrijwel constant is gebleven tussen 2009 en 2014 (Eurostat 2016). Er zij aan herinnerd dat ISCED = ISCED de internationale standaardclassificatie van onderwijs is (zie bijlage 6.1 en bijlage 6.2).

Het **leren van talen in het verplichte onderwijs op zich garandeert echter niet dat de meerderheid van de leerlingen zegoed** leert. Het is bekend dat taalvaardigheden geen dichotomische variabele zijn (bv.: Ik weet het/ik weet het niet) maar eerder een complex continuüm, en dat elke vaardigheid onderhevig is aan veroudering als het niet genoeg wordt gebruikt. In sommige omstandigheden kan een basiskennisniveau volstaan (d.w.z.de mogelijkheid om een maaltijd in het buitenland te bestellen), maar in veel andere contexten zijn goede of zelfs zeer goede talenkennis vereist (en beloond op de arbeidsmarkt, zie punt 2.1.1 hierboven). Uit de gegevens van Eurobarometer 2012 blijkt dat het controleniveau aanzienlijk verschilt tussen de burgers. **De overgrote meerderheid van de respondenten meldt dat zij een basis- of intermediair niveau van taalvaardigheid hebben.** Bijvoorbeeld, van degenen die zeggen dat ze op zijn minst een beetje Engels, slechts 20 % vindt hun niveau als „zeer goed”. **Verwacht wordt dat het taalvaardigheidsniveau in de nabije toekomst niet zal verbeteren.** Uit de resultaten van de eerste Europese enquête over taalvaardigheid (Europese Commissie 2012b) bleek dat "het resultaat van het leren van vreemde talen in Europa slecht is: slechts vier op de tien studenten bereiken het „onafhankelijke gebruikersniveau” in de eerste vreemde taal, wat overeenkomt met de mogelijkheid om een eenvoudig gesprek te voeren. Eenkwart bereikte dit niveau in de tweede vreemde taal. Te veel leerlingen — 14 % voor de eerste taal en 20 % voor de tweede — bereiken niet het niveau van de "basisgebruiker", wat betekent dat zij niet in staat zijn een zeer eenvoudige taal te gebruiken, zelfs niet met hulp" (Europese Commissie 2012 d:1). Tot slot blijkt uit empirisch bewijsmateriaal dat de **LM+ 2-formule voor de meerderheid van de Europeanen nog steeds geen realiteit is.** Hoewel de afgelopen twee decennia aanzienlijke en bemoedigende vooruitgang is geboekt in de onderwijsstelsels, **is er nog veel ruimte voor vooruitgang.**

Hoewel de meerderheid van de Europeanen (of in ieder geval de jongere generatie) in staat zou zijn om ten minste twee vreemde talen vloeiend te spreken, **is LM+ 2 waarschijnlijk niet het beste taalbeleid ter bevordering van mobiliteit en integratie op hetzelfde moment, tenzij dit gepaard gaat met andere taalbeleidsmaatregelen.** De kern van het probleem is als volgt: Niemand kan voorspellen welke taalvaardigheden in hun toekomstige leven nodig zullen zijn, en er is geen garantie dat de vreemde talen die leerlingen tijdens hun verplichte opleiding onderwezen precies zijn wat ze nodig zullen hebben als ze besluiten om in hun volwassen leven naar het buitenland te verhuizen. Bovendien kunnen mensen meerdere keren in hun leven bewegen voor verschillende tijdsintervallen (bv. enkele maanden of jaren) en in verschillende landen. De omvang van de voor een individu vereiste talenkennis is dus niet van tevoren bekend.

Een mogelijke reactie van individuen (of families van studenten) om dit probleem aan te pakken is te investeren in het leren van een algemeen gesproken taal die in verschillende landen als voertuigtaal kan worden gebruikt. In Europa wordt deze rol vooral, maar niet uitsluitend, gespeeld door het Engels. Engels is in feite de vreemde taal die het vaakst door Europese burgers wordt gesproken. Uit de gegevens blijkt echter dat het Engels nog niet de status van basiscompetentie in Europa heeft bereikt. Volgens de cijfers die in 2012 in de Eurobarometer-enquête zijn gepubliceerd, spreekt 38 % van de Europeanen van de EU-27 Engels als vreemde taal en is het niveau van bekwaamheid dat is bereikt meestal tussentijds of laag. **Slechts 7 % van de EU-burgers verklaart op een zeer goed niveau Engels te kunnen spreken als vreemde taal. Intermediaire en elementaire niveaus komen vaker voor** (respectievelijk 17 % en 12 %). Met andere woorden, het percentage EU-burgers dat Engels spreekt of dat vloeiend spreekt, bedraagt niet meer dan 21 % van de bevolking. Er zijn in dit verband grote verschillen tussen de EU-landen (zie bijlage 6.3). De situatie zal in de toekomst veranderen, maar slechts tot op zekere hoogte. In 2014 leerde bijna 80 % van de kinderen in het basisonderwijs in de EU-28 Engels als vreemde taal (Eurostat 2016). Figuur 3 laat zien dat meer dan 90 % van de studenten Engels leert in ISCED/ISCED 3 hoger secundair onderwijs.

Figuur 3: percentage leerlingen dat Engels, Frans en Duits leert op ISCED/ISCED-niveau 3 (algemeen hoger secundair onderwijs = middelbare school), 2005-2010, bron: Europese Commissie (2012 c: 40)

In 2014 bedroeg dit percentage 94,1 % (Eurostat 2016). Dit betekent echter niet dat de meerderheid van de studenten die Engels studeren, competent is geworden. Uit de resultaten van de eerste Europese enquête naar taalvaardigheden (Europese Commissie 2012 b) blijkt dat slechts 28 % van de studenten die Engels studeerde in het laatste jaar van het lager secundair onderwijs (= college, ISCED/ISCED 2) of het tweede jaar van het hoger secundair onderwijs (= middelbare school, ISCED/ISCED 3) niveau B2 van het gemeenschappelijk Europees referentiekader voor talen (CEFR) bereikt. **Ondanks de enorme investeringen in het Engelsonderwijs in het onderwijssysteem wordt in de nabije toekomst geen tweetaligheid verwacht.** Als gevolg daarvan is er nog steeds geen gemeenschappelijke taal die op een goed niveau wordt gesproken of door de overgrote meerderheid van de Europese burgers wordt ervaren.

Zoals aan het begin van dit deel is opgemerkt, verhoogt de beheersing van de officiële taal van een land de kans op migratie naar dat land. Het taalbeleid dat gericht is op het promoten van Engels als een loutere voertuigtaal in Europa, zal daarom in beginsel eerder de mobiliteit naar Engelstalige landen bevorderen dan naar andere Europeanen. De gevolgen van deze asymmetrie voor de Europese arbeidsmarkt zijn nog niet uitvoerig onderzocht⁹.

Het is echter vermeldenswaard dat inclusie niet noodzakelijkerwijs gemakkelijker zou zijn als alle Europeanen een gemeenschappelijke tweede taal hadden. Het is algemeen bekend dat de mededeling geen loutere doorgifte van informatie omvat. Engels kan nuttig zijn voor toegang tot hogeronderwijsprogramma's in grote steden zoals Milaan of Berlijn, en misschien voor het vinden van werk in banken of IT- bedrijven in deze steden. Maar dit is waarschijnlijk niet voldoende om volledig te worden geïntegreerd in samenlevingen waar

9 Voor een algemene discussie over dit onderwerp op mondiaal niveau, zie Van Parijs (2000).

respectievelijk Italiaans en Duits nog steeds de dominante lokale talen zijn. Zolang talenkennis op een bepaald moment als een voorraad van menselijk kapitaal kan worden beschouwd, worden talen in verschillende specifieke situaties gebruikt en in sommige contexten zijn sommige talen nuttiger en/of geschikter dan andere. Zelfs als iemand verklaart kennis van een bepaalde vreemde taal te hebben, betekent dit niet dat hij/zij die taal vaak actief of passief gebruikt (of enthousiast is om te gebruiken). Mensen die in grote steden op het continent wonen, kunnen bijvoorbeeld gemiddeld goed Engels beheersen, maar ze zijn niet per se bereid om over te stappen op Engels wanneer er een buitenlandse collega of vriend aanwezig is. Deze keuze mag niet, althans a priori, worden opgevat als een chauvinistisch nationalisme. Het verkiezen van interacties in de dominante lokale taal kan te wijten zijn aan legitieme redenen, zoals de noodzaak om zich „thuis” te voelen of de wens om taalonzekerheid te vermijden of tot een minimum te beperken. Mobiliteit houdt in dat interacties met buitenlanders, zowel op het werk als in het privéleven, vaker voorkomen. Dit verhoogt op zijn beurt het aantal en de frequentie van situaties waarin het gebruik van een bepaalde taal noodzakelijk zou zijn. Maar mensen zijn niet per se bereid om deze verandering te accepteren. Een van de mogelijke negatieve effecten (of „kosten” in zeer algemene zin) van dit kan zijn de opkomst van „parallele samenlevingen” waarin lokale bevolkingen en buitenlanders (of expats) leven in afzonderlijke gemeenschappen en netwerken. In sommige gevallen, met name in het hoger onderwijs, gebeurt dit¹⁰al.

Daarom kan noch LM+ 2, noch het Engels alleen een manier zijn om de spanning tussen mobiliteit en inclusie op te lossen. Ze kunnen natuurlijk deel uitmaken van de oplossing, maar andere vormen van taalbeleid moeten worden geïmplementeerd. Het **leren van „on-demand” talen zou bijvoorbeeld gemakkelijker en vooral goedkoper moeten worden**. Door talen „op aanvraag” te leren, bedoelen we de mogelijkheid om daadwerkelijk een taal te leren voordat ze naar het buitenland gaan en/of onmiddellijk na aankomst in het gastland. De Online Linguistic Support (OLS) van de Europese Commissie voor Erasmus-studenten is een nuttig voorbeeld¹¹. **Een van de uitdagingen voor de EU in de komende jaren is het ontwerpen van taalbeleid dat het mogelijk maakt enerzijds de voordelen van mobiliteit te benutten en anderzijds de negatieve effecten van mobiliteit op inclusie te verminderen** (Grin et al. 2014). In paragraaf 3 zullen we op dit punt terugkomen om te laten zien hoe de Commissie deze kwestie aanpakt.

2.2.2 Integratie van migranten

De kwestie van de talenkennis van migranten is in Europa een onderwerp geworden dat sterk wordt bediscussieerd. Veel EU-landen eisen dat niet-Europese burgers hun taalvaardigheden verwerven of testen in de officiële taal van het gastland om een verblijfsvergunning of burgerschap te verkrijgen (zie Pulinx, Van Avermaet en Extramiana 2014). Beheersing van de lokale taal wordt vaak gezien als een voorwaarde voor sociale

10 We zien bijvoorbeeld de opkomst van netwerken van interactie tussen nationale en internationale studenten die in het Engels studeren buiten het Verenigd Koninkrijk of Ierland (Priegnitz 2014).

11 Om bijvoorbeeld een niveau van Engelse vaardigheid te bereiken dat gelijk is aan het B2-niveau van het ERK, heeft de gemiddelde leerling ongeveer 500-600 uur begeleid leren van het beginnend niveau nodig. Dit betekent 20 uur per week besteden aan het leren van talen gedurende bijna 30 weken (of 7,5 maanden) (bron <https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours>). Het is duidelijk dat er een aantal factoren zijn die van invloed kunnen zijn op de tijd die nodig is om een bepaald niveau van taalvaardigheden te bereiken (bv. leeftijd, individueel talent, affiniteit tussen de doeltaal en de moedertaal van de leerling, enz.). Uit dit eenvoudige voorbeeld blijkt echter dat het ondersteunen van intensief taalonderwijs vóór vertrek in het buitenland (bv. drie maanden) en onmiddellijk na de verhuizing (bv. 4,5 maanden, of zelfs minder als een verblijf in het buitenland het leerproces versnelt) een positief effect kan hebben op de integratie van nieuwkomers op de lange termijn.

en economische integratie. Empirisch bewijs ondersteunt dit standpunt, hoewel velen erop wijzen dat taalvaardigheid een noodzakelijke (maar onvoldoende) voorwaarde voor integratie is. In het algemeen **heeft de beheersing van de taal (of talen) van het gastland een positief effect op het inkomen van migranten uit het werk van 5 % tot 35 %** (zie Adserà en Pytliková, 2016; zie ook Chiswick en Miller, 2014, voor een overzicht), bijvoorbeeld 27 % in Spanje (Budria en Swedberg 2012), 7,3 % in Duitsland (Dustmann 1994) en 21 % tot 23 % in het Verenigd Koninkrijk (Dustmann en Fabbri 2003). Beheersing van de officiële taal heeft een **positief effect op de inzetbaarheid van immigranten** (zie Aldashev et al. 2009 voor Duitsland, Leslie en Lindley 2001 voor het Verenigd Koninkrijk en Rendon 2007 voor Catalonië). In verschillende EU-landen hebben niet-EU-migranten die goede of zeer goede vaardigheden in de officiële taal van het gastland melden, vaker werk dan degenen die geen kennis van de lokale taal of slechts een geschikt niveau melden (Gazzola 2016, aankomend). Een daarmee verband houdende vraag betreft de gevolgen van een gebrek aan taalvaardigheden voor de onderwijsprestaties van migrantenkinderen. **Studenten met een immigrantenachtergrond behalen steeds slechtere resultaten dan nationale studenten.** Onvoldoende beheersing van de onderwijstaal wordt vaak genoemd als een van de redenen (maar niet noodzakelijkerwijs de belangrijkste) voor dit resultaat (Europese Commissie 2008b). Het verschijnsel migratie is de afgelopen jaren toegenomen. In 2009 behoorde bijvoorbeeld 9,3 % van de 15-jarigen tot immigrantengezinnen in de EU, en ongeveer de helft van de studenten van migranten spreekt een andere taal dan de taal om thuis les te geven (Europese Commissie 2012d 13).

2.3 Meertalige instellingen

De derde algemene doelstelling van de MES is het bevorderen van een doeltreffende en inclusieve manier om meertalige communicatie in een supranationale democratie te beheren. Het institutionele taalbeleid van de EU (of „taalregime”) is gebaseerd op formele gelijkheid tussen de 24 officiële talen en de werktalen¹². Deze keuze heeft geleid tot een intensief debat over de kosten, voor- en nadelen ervan. De EU-taalregeling is bestudeerd door verschillende auteurs en academici, en het is niet mogelijk om deze literatuur hier te presenteren. Het is echter nuttig om enkele cijfers op basis van officiële gegevens te rapporteren. Dankzij de beschikbaarheid van gegevens over de Europese talenkennis in de Eurobarometer-enquêtes (2001, 2006 en 2012) en in twee golven van de AES Adult Education Survey, die Eurostat in 2011 en 2013 heeft gepubliceerd, konden onderzoekers verschillende empirische artikelen publiceren over de doeltreffendheid van de EU-taalregeling.

2.3.1 Doeltreffendheid en billijkheid van de EU-taalregeling

In de literatuur wordt de doeltreffendheid van de EU-taalregeling, althans met betrekking tot haar externe communicatie, meestal gemeten aan de hand van een indicator die het percentage taaluitsluiting wordt genoemd (= taalontnemingsmis = DR), een indicator die door Ginsburgh en Weber (2005) is ingevoerd. Hetuitsluitingspercentage wordt gedefinieerd als het percentage burgers of ingezetenen dat geen enkele officiële taal spreekt als moedertaal of als vreemde taal. Dit percentage komt overeen met het percentage burgers (of ingezetenen) dat geen officiële EU-documenten kan bevatten — bijvoorbeeld verordeningen, inhoud van plenaire vergaderingen van het Europees Parlement die via internet worden verzonden, en webpagina's van de EU-instellingen —

¹² Zie voor een beschrijving van de EU-taalregeling onder meer Phillipson (2003), Ammon (2015:730-833), Hanf et al. (2010:81-162), Van des Jeught(2015)

tenzij zij andere oplossingen vinden, zoals het betalen van een vertaler of tolk of het vragen van een vriend of familielid om hulp. Hoe lager het uitsluitingspercentage, hoe efficiënter de taalregeling. Het is duidelijk dat het uitsluitingspercentage bij benadering een indicator is van de potentiële deelname van burgers aan EU-activiteiten, omdat het gebaseerd is op een simplistische kijk op taal als middel om informatie door te geven. Hoewel bekend is dat de waarde die aan talen wordt toegekend veel verder gaat dan hun loutere communicatiewaarde, heeft het uitsluitingspercentage het onbetwiste voordeel dat zij kwantificeerbaar en vergelijkbaar zijn. Dit vormt een empirische basis voor een openbare discussie over de EU-taalregeling.

De auteurs hanteren verschillende soorten taaluitsluitingspercentages. De eenvoudigste definitie is het percentage burgers dat geen officiële taal spreekt. Deze indicator wordt het **absoluteuitsluitingspercentage van rechten** (ADR = TAED) genoemd en biedt een eerste benadering van het percentage van de bevolking dat mogelijk van de communicatie met de EU-instellingen is uitgesloten. Soms wordt het absoluteuitsluitingspercentage gedefinieerd als het percentage van de bevolking dat ofwel geen van de officiële talen spreekt, ofwel slechts één daarvan op een basisniveau spreekt. We gebruiken de acroniem ADR om naar deze alternatieve definitie te verwijzen. Het zou echter riskant zijn om moedertaalsprekers van een taal te vergelijken met mensen die slechts een eerlijk of middelgroot niveau van taalkennis melden. Als gevolg daarvan hebben academici andere definities van het uitsluitingspercentage van rechten ontwikkeld die rekening houden met verschillen in taalvaardigheid. De RDR = **relatieve ontneming van het stemrecht**, bijvoorbeeld, wordt gedefinieerd als het percentage burgers dat geen moedertaalsprekers is van ten minste één officiële taal, noch op een passend niveau spreekt¹³. Het relatieveuitsluitingspercentage weerspiegelt het idee dat kennis van een basis- of intermediaire vreemde taal niet volstaat om zonder al te veel moeite deel te nemen aan EU-activiteiten en u op gelijke voet te stellen met moedertaalsprekers.

De auteurs vergelijken meestal vier alternatieve taalregimes. De eerste is de status quo (gelijkheid tussen de officiële talen). De tweede optie is een taalregeling die slechts de zes grootste officiële talen in de EU omvat in termen van moedertaalsprekers, namelijk Engels, Frans, Duits, Italiaans, Pools en Spaans. Het derde alternatief is een drietalige taalregeling op basis van Engels, Frans en Duits, terwijl de laatste optie alleen een Engels taalbeleid is. Er zij op gewezen dat deze vier taalregelingen in de praktijk reeds in gebruik zijn. **Hoewel officiële documenten in alle officiële talen van de EU moeten worden vertaald, zijn veel niet juridisch bindende documenten** (bv. de verschillende webpagina's van de Commissie) **slechts in een beperkt aantal talen** beschikbaar. In 2014 publiceerden bijvoorbeeld 14 van de 33 directoraten-generaal (DG's) van de Commissie hun homepage alleen in het Engels, 8 DG's in het Engels, Frans en Duits, één DG in 11 talen en 10 DG's in 24 of 23 officiële talen (Gazzola 2014 b: 249-250). Tabel 5 bevat ramingen van de uitsluitingspercentages voor talen die voortvloeien uit de vier zojuist beschreven talenregelingen. De cijfers zijn afkomstig van vijf verschillende studies. Waar mogelijk bevat tabel 5 de drie definities van uitsluitingspercentages: ADR, ADR2 en RDR.

13 In de Eurobarometer-enquête werd de deelnemers gevraagd hun capaciteit op een eenvoudige schaal op drie niveaus te beoordelen — zeer goed, goed en fundamenteel - maar deze niveaus werden niet formeel gedefinieerd. Integendeel, de AES-taalvaardigheden worden beoordeeld aan de hand van descriptoren, d.w.z. geschikt ("Ik kan de meest voorkomende dagelijkse uitdrukkingen begrijpen en gebruiken. Ik gebruik taal in relatie tot vertrouwde dingen en situaties."), goed ("Ik kan de essentie van duidelijke taal begrijpen en eenvoudige teksten produceren. Ik kan ervaringen en gebeurtenissen beschrijven en vrij vloeiend communiceren), en competent ("Ik kan een breed scala aan veeleisende teksten begrijpen en taal flexibel gebruiken. Ik ben bijna volledig vloeiend in taal).

Het relatieve uitsluitingspercentage levert de meest conventionele schattingen van taaluitsluiting op, omdat wordt aangenomen dat inwoners een grote behoefte hebben aan talenkennis om EU-documenten te begrijpen en zonder al te veel moeite aan EU-aangelegenheden deel te nemen.

Studie	Taalregeling										
	Alleen Engels			3 talen			6 talen			volledige meertaligheid	
	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	ADR2	RDR	ADR	RDR
1. Ginsburg en Weber (2005), EU-15	43	—	—	19	—	—	4				
2. Firdmuc, Ginsburg en Weber (2010), EU27		62,6	—	—	37,8	—	—	16,4	—	—	—
3. Gazzola en Grin (2013), EU-27	50	62	79	—	—	—	—	—	—	0	0
4. Gazzola (2014), EU24	49	—	81	28	—	55	12	—	26	0	4
5. Gazzola (2016), EU25	45	65	79	26	39	49	8	14	19	0	4
Nettoresultaten. Er is geen dubbeltelling, d.w.z. een persoon die Engels en Frans kent, wordt slechts één keer geteld.											
Bron: Gazzola (2016)											

Tabel 5: percentagetaaluitsluiting in de EU. Procentuele resultaten

De eerste studie van Ginsburg en Weber (2005) maakt gebruik van Eurobarometergegevens (2001) en evalueert ADR in de EU-15. In deze studie omvat de taalregeling op basis van zes talen Nederlands in plaats van Pools. Aan de hand van gegevens uit de tweede ronde van de Eurobarometer-enquête (2006) over de talenkennis van EU-burgers van ten minste 15 jaar, FIDRMUC, Ginsburgh en Weber (schatting 2010 voor ADR 2 voor de EU-27). Gazzola en Grin (2013) schatten verschillende uitsluitingspercentages voor de EU-27 op basis van gegevens uit de Eurobarometer-golf van 2012. Gazzola (2014b) bestudeert de uitsluitingspercentages van volwassen ingezetenen (met inbegrip van permanente ingezetenen van buitenlandse oorsprong) in 24 EU-landen aan de hand van gegevens uit de eerste golf van ESA/EA (2011). In de AES/EAA worden volwassenen gedefinieerd als personen van 25-64 jaar. Door een gebrek aan gegevens sluiten we Kroatië, Malta, Luxemburg, Ierland en Nederland uit. Tot slot schat Gazzola (2016) de uitsluitingspercentages van volwassen ingezetenen in 25 EU-landen (Kroatië, Roemenië en Nederland zijn uitgesloten vanwege een gebrek aan betrouwbare en adequate gegevens), met gebruikmaking van de tweede golf van het ESR (2013). De resultaten van onderzoek 5, bijvoorbeeld, moeten als volgt worden geïnterpreteerd: 45 % van de ingezetenen in de 25 onderzochte landen kent geen Engels, 65 % van de respondenten kent geen Engels of spreekt het alleen op een eerlijk niveau; 79 % spreekt geen Engels of kent het op een eerlijk of intermediair niveau (of omgekeerd is slechts 21 % van de respondenten Engels moedertaalsprekers of gekwalificeerd als vreemde taal). Indien bijvoorbeeld Engels, Frans en Duits de enige officiële talen in de EU zouden zijn, zou een percentage ingezetenen tussen 26 % en 49 % in de 25 bestudeerde landen taalkundig worden uitgesloten, afhankelijk van de gebruikte indicator. De ADR als gevolg van een volledig meertalige regeling zou nul zijn, terwijl de RDR 4 % zou bedragen. Dit is

te wijten aan de aanwezigheid van verschillende minderheden die niet over zeer goede talenkennis beschikken in de officiële taal van het land waar zij wonen (bv. de Russischtalige minderheid in de Baltische landen, of de Arabischtalige minderheid in Frankrijk).

Hoewel in de vijf studies verschillende gegevensreeksen worden gebruikt en verschillende groepen landen worden onderzocht, zijn de ramingen vrij vergelijkbaar en komen de resultaten overeen met dezelfde conclusies. Een eentalig taalbeleid op basis van het Engels of een drietalige taalregeling met Engels, Frans en Duits zou een groot deel van de EU-burgers uitsluiten van communicatie met de EU. Het gebruik van zes talen zou leiden tot een verlaging van de uitsluitingspercentages van talen, maar slechts tot op zekere hoogte. **Meertaligheid is de meest doeltreffende taalregeling van de vier onderzochte alternatieven.**

Het is belangrijk op te merken dat de in tabel 5 gerapporteerde resultaten gemiddelde waarden zijn voor de EU als geheel of voor een grote subset van. **Er zijn grote verschillen tussen de landen** gezien het uitsluitingspercentage dat voortvloeit uit een eentalige taalregeling of een taalbeleid op basis van drie of zes talen. Het is duidelijk dat het uitsluitingspercentage zeer laag is in landen die een gemeenschappelijke taal met de EU delen, terwijl het hoger (en soms veel hoger) is in andere landen (zie bijlage 6.4).

Bovendien blijkt uit onderzoek dat **sociaal en economisch achtergestelde personen doorgaans minder geneigd zijn vreemde talen te spreken en daarom eerder negatieve gevolgen ondervinden als de EU stopt met het gebruik van hun moedertaal of hun eerste onderwijstaal** (Gazzola 2014b, 2016). Zo heeft in de 25 landen die zijn onderzocht in de vijfde studie vermeld in tabel 5, 17 % van de inwoners die met succes een tertiair onderwijs hebben voltooid, geen kennis van het Engels, tegenover 47 % van degenen die alleen het middelbaar onderwijs hebben voltooid. Ongeveer 21 % van de respondenten met werk heeft geen kennis van Engels, Frans of Duits, noch als buitenlandse noch moedertaal, maar 41 % onder werklozen. In Frankrijk spreekt ongeveer driekwart van de mensen in de top 10 % van het inkomen enigszins Engels, terwijl slechts een derde van de mensen in de laagste 10 % van het inkomen dat doet. In Italië zijn mensen in de hogere inkomens deciel twee keer zo waarschijnlijk Engels te spreken als een vreemde taal dan die in de lagere inkomens deciel.

Een sterke daling van de officiële talen van de EU zou dan ook twee negatieve gevolgen hebben. Ten eerste zou dit leiden tot aanzienlijke ongelijkheden tussen burgers die verblijven in een land waarvan de moedertaal of de primaire taal van het onderwijs een officiële EU-taal is en de meerderheid van de burgers die in landen wonen die geen officiële taal met de EU gemeen hebben. Ten tweede zou het opgeven van meertaligheid een regressief effect hebben, omdat dit vooral nadelig zou zijn voor kansarme groepen van sociale groepen, die het laagst opgeleid zijn, mensen met een lager inkomen en werklozen. Er zij op gewezen dat het niet alleen gaat om een algemene vermindering van het aantal talen die tot uitsluiting zou leiden. **Zelfs een vermindering van het aantal gebieden waarop officiële talen worden gebruikt, zou soortgelijke gevolgen hebben.**

Hoewel het niet mogelijk is om geldwaarde te hechten aan de voordelen van de meertalige taalregeling, verduidelijkt de analyse van de uitsluitingspercentages de voordelen van

meertaligheid in termen van de doeltreffendheid van de EU-communicatie en de distributiegevolgen ervan. Er zij aan herinnerd dat de EU-instellingen ongeveer 1,1 miljard euro aan taaldiensten besteden. Dit vertegenwoordigt minder dan 1 % van de begroting van de EU-instellingen en minder dan 0,09 % van het Europese bbp (Gazzola en Grin 2013).

2.3.2 Europesemeertaligheid na de brexit

Na het referendum van 23 juni 2016 besloot het Verenigd Koninkrijk de Europese Unie te verlaten. Onderhandelingen om de terugtrekking van het VK uit de EU te formaliseren, zouden tot twee jaar kunnen duren, en we weten niet hoe de toekomst van de EU eruit zal zien. Bovendien is het niet mogelijk te voorspellen of Schotland, waar de meerderheid heeft gestemd om in de EU te blijven, zal besluiten zich van het VK te scheiden. Daarom is elke poging om de EU-taalregeling na de brexit te beschrijven noodzakelijkerwijs hypothetisch. Door een gebrek aan betere gegevens berekenen wij ADR en RDR door het Verenigd Koninkrijk uit alle landen uit te sluiten. Na het verlaten van het VK zal het Engels de moedertaal zijn van slechts een kleine minderheid van de bevolking van de nieuwe EU-27 (voornamelijk Iers en Britten die op het vasteland wonen). Welk effect kan deze verandering hebben op het taalregime van de Europese Unie? Sommige mensen kunnen in de verleiding komen om te zeggen dat de brexit een oplossing biedt voor de kwestie van billijkheid en efficiëntie in de EU-communicatie. Engels zou de enige officiële taal van de Unie worden, waardoor de vertaalkosten dalen en iedereen op gelijke voet wordt gesteld voor de communicatie tussen de Europese instellingen en de burgers. De gegevens geven echter een ander beeld. **De brexit zal waarschijnlijk het belang van een meertalige taalregeling vergroten.** Tabel 6 toont de absolute en relatieve uitsluitingspercentages in verband met een eentalig (all-Engels) taalregime en een drietalige taalregeling (Engels, Frans en Duits) na de brexit. We maken gebruik van twee verschillende gegevensreeksen, namelijk de Eurobarometer-golf van 2012 en de tweede golf van de enquête volwasseneneducatie (2013).

De resultaten komen overeen met dezelfde conclusie. Een „all-Engels”-taalbeleid zou meer dan 50 % van de EU-bevolking zonder het VK uitsluiten en zou de communicatie voor 90 % van de burgers bemoeilijken, met name voor mensen met een laag opleidingsniveau en een relatief laag inkomen. Slechts 10 % van de bevolking meldt Engels te spreken als moedertaal of zeer goed als een vreemde taal. Dit betekent dat slechts 10 % van de Europeanen zonder al te veel moeite toegang zou hebben tot EU-documenten. Het gebruik van drie talen zou ook leiden tot veel uitsluiting. Een derde van de Europese burgers zou volledig worden uitgesloten van communicatie met de EU en meer dan de helft zou moeite hebben om toegang te krijgen tot EU-documenten.

Reeks landen en gegevens	Taalregeling			
	alle Engelsen		Engels-Frans-Duits	
	ADR	RDR	ADR	RDR
EU-26° (Eurobarometer 2012)	56	90	36	58
EU-24* (enquête volwasseneneducatie 2013)	51	90	30	56
° EU-26 = EU-28 minus het VK en Kroatië als gevolg van een gebrek aan gegevens. Europese burgers van 15 jaar en ouder, aantal waarnemingen 26751				
* EU-24 = EU-28 minus het VK, Kroatië, Roemenië en Nederland wegens gebrek aan adequate gegevens. EU-ingezetenen van 25 tot 65 jaar, aantal waarnemingen 166 311				
Bron: tabel samengesteld door auteur				

Tabel 6: percentage taaluitsluiting in de EU na de brexit. Procentuele resultaten.

Vergelijk de in tabel 6 vermelde uitsluitingspercentages met die in tabel 5. **Na de brexit zullen de uitsluitingspercentages van talen in verband met eentalig en/of drietalig beleid stijgen.** Dit onderstreept het belang van een meertalige aanpak voor de externe communicatie van de EU.

3 Tenuitvoerlegging van de MES

Belangrijkste resultaten:

- Weinig verslagen hebben betrekking op de tenuitvoerlegging van MES op EU- en nationaal niveau, en de beschikbare gegevens volstaan niet om een alomvattende beoordeling van de MES te maken.
- De eerste Europese enquête over taalvaardigheden is een van de belangrijkste verwezenlijkingen van MES.
- Het programma Een Leven Lang Leren heeft verschillende projecten ter ondersteuning van het leren van talen gefinancierd, maar het ontbreken van duidelijke resultaatindicatoren maakt het niet mogelijk de uiteindelijke effecten van deze projecten te beoordelen in vergelijking met de taalvaardigheden van de deelnemers.
- De Online Language Support (OLS) van de Europese Commissie aan Erasmus-studenten is een veelbelovend instrument om het leren van talen en de zelfbeoordeling van taalvaardigheden te ondersteunen.
- Het Europees Sociaal Fonds is gebruikt voor taalcursussen ter verbetering van de inzetbaarheid en integratie van immigranten, maar we hebben geen cijfers over het bedrag van de hiervoor geïnvesteerde middelen en over de sociaal-economische effecten die zijn bereikt.
- Diverse maatregelen die de Commissie in reactie op de aanbevelingen van de MES ten uitvoer heeft gelegd, omvatten de publicatie van documenten, websites en verslagen om het bewustzijn van de voordelen van taalverscheidenheid en het leren van talen in de samenleving en de economie te vergroten.
- De meeste maatregelen van de Commissie op het gebied van vertaling en vertolking zijn gericht en relevant. Het door de Europese Commissie ontwikkelde „Machine Translation for Public Administration System = MT@ED” is een nuttig instrument voor nuttige grensoverschrijdende communicatie tussen overheidsinstellingen.
- Er zijn weinig initiatieven genomen om de externe dimensie van meertaligheid te bevorderen.

In dit deel van het verslag geven wij een overzicht van de maatregelen die de Commissie heeft genomen om de MES ten uitvoer te leggen. Voor zover wij weten, is het *verslag over de uitvoering van de resolutie van de Raad van 21 november 2008 over een Europese meertaligheidsstrategie — voortaan verslag over de uitvoering* - (Europese Commissie 2011f), het enige officiële document dat specifiek betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van de MES door de Commissie. Er is geen document op EU -niveau waarin de maatregelen van de lidstaten (indien van toepassing) worden samengevat. Een ander bewijs dat relevant kan zijn voor de beoordeling van BMO wordt geleverd door twee werkdocumenten die de Commissie in 2008 en 2011 heeft gepubliceerd (Europese Commissie 2008d, 2011 a). Tot slot moet worden verwezen naar het verslag "*Multilingualism: tussen beleidsdoelstellingen en uitvoering*" en de bijlagendaarbij, gepubliceerd in 2008 door het Europees Parlement (Cullen et al., 2008a, 2008b). Dit verslag bevat nuttige informatie over de uitvoering van het actieplan 2004-2006 (Europese Commissie 2003). De relevantie ervan voor een beoordeling van de status van marktgericht bedrijf is echter beperkt.

Dit deel geeft een samenvatting van de beschikbare gegevens over de uitvoering van de BMO op basis van het *uitvoeringsverslag*, actualiseert de resultaten ervan met aanvullende bronnen¹⁴ en bevat, waar mogelijk, een algemene beoordeling van de initiatieven van de Commissie in het licht van de in punt 1.2 uiteengezette concepten en de in punt 2 gepresenteerde resultaten. De initiatieven worden gepresenteerd in overeenstemming met de volgorde van de aanbevelingen van de MES. Aan het einde van dit deel wordt een samenvatting gegeven in tabel 7.

3.1 Sociale samenhang, interculturele dialoog en Europese integratie

Wat de eerste prioriteit van MES betreft (d.w.z. „bevordering van meertaligheid met het oog op de versterking van de sociale samenhang, de interculturele dialoog en de Europese integratie”) worden in het uitvoeringsverslag twee soorten initiatieven genoemd. De eerste bestaat uit **diverse publicaties, waaronder websites¹⁵, handleidingen en verslagen over** deze onderwerpen. Sommige van deze publicaties hebben betrekking op de taalkundige behoeften van kinderen van migranten en minderheden. In 2009 publiceerde de Commissie het Eurydice-onderzoek naar de integratie van migrantenkinderen in scholen (Europese Commissie 2009). Dit verslag geeft een overzicht van de maatregelen die zij hebben genomen om de communicatie met immigrantengezinnen te bevorderen en om immigrantenkinderen de talen van herkomst te leren. Het onderwerp is de afgelopen jaren gegroeid en dit heeft geleid tot de publicatie van verschillende rapporten (bv. ICF Consulting Services 2015).

Het tweede initiatief werd gelanceerd in 2009, toen de Commissie een **platform van het maatschappelijk middenveld oprichtte om meertaligheid voor de interculturele dialoog te bevorderen**. In 2011 heeft het platform een rapport met verschillende aanbevelingen opgesteld. Een van de resultaten van de werkzaamheden op het platform was het Poliglotti4.eu -project (2011-2013). Op de website van het project worden onder meer informatie verzameld over de belangrijkste motivatie- en remmingsfactoren voor meertaligheid, verschillende catalogi van goede praktijken bij het beheer van meertalige communicatie, een catalogus van meertaligheidsinstrumenten en verschillende voorbeelden van goede praktijken voor de uitvoering van een meertaligheidsbeleid door lokale en regionale overheden. Het laatste rapport ¹⁶ van het *Poliglotti4.eu* -project is in 2012 gepubliceerd. Het bevat informatie over de resultaten en gevolgen van het project. Het resultaat van deze acties wordt gemeten aan de hand van informatie die op de website wordt gepubliceerd (bv. een lijst van boeken over meertaligheid en enkele voorbeelden van goede praktijken), terwijl de gevolgen worden beoordeeld aan de hand van het aantal bezoeken aan de website per maand. In juni 2012 werd het platform officieel opnieuw gelanceerd om meertaligheid binnen de EU verder te bevorderen, maar eind 2015 besloot de Europese Commissie geen nieuw mandaat voor te leggen.

Beide reeksen maatregelen hebben tot doel het bewustzijn van de voordelen van het leren van talen en de taalverscheidenheid in het algemeen te vergroten, maar **het is moeilijk om de uiteindelijke impact ervan op de bevordering van de sociale samenhang, de interculturele dialoog en de Europese integratie te beoordelen zonder duidelijke**

14 Nadere informatie over de uitvoering wordt verstrekt in een recente studie van Saville en Gutierrez Eugenio (2016). Deze studie werd echter op precies hetzelfde moment als onze studie gepubliceerd. Het was dus niet mogelijk om ten volle rekening te houden met de inhoud ervan.

15 Sommige van deze gepubliceerde websites zijn niet meer online.

16 zie http://poliglotti4.eu/php/about/index.php?doc_id=73&lg=en

indicatoren en gegevens. De initiatieven van de Commissie op dit gebied zijn relevant (zie punt 2.2 hierboven), maar het ontbreken van expliciete evaluatieverslagen van de Commissie maakt het ons niet mogelijk om tot een duidelijke conclusie te komen.

3.2 Levenslang leren van talen

De tweede prioriteit van MES betreft levenslang leren van talen. Er zij aan herinnerd dat onderwijs geen bevoegdheid van de EU is en dat het scala aan acties op dit gebied beperkt is tot het vergemakkelijken van de coördinatie tussen onderwijs en het verlenen van rechtstreekse financiële steun aan projecten in verband met het leren van talen.

Sinds 2008 zijn op dit gebied een aantal belangrijke maatregelen genomen. In 2008 lanceerde de Commissie een plan voor een **enquête om het vaardigheidsniveau van studenten in verschillende vreemde talen** te testen. De eerste *Europese enquête over taalvaardigheden* is in 2012 gepubliceerd (Europese Commissie 2012b). De enquête testte in verschillende Europese landen de competentieniveaus in verschillende vreemde talen (met name Engels en soms Frans) in een representatieve steekproef van 53 000 leerlingen in het laatste jaar van het lager middelbaar onderwijs (= middelbaar onderwijs, ^{derde klas}) of in het tweede jaar van het hoger secundair onderwijs (= middelbare school, graad 1e). **De ontwikkeling van een trans-Europese enquête aan de hand van gestandaardiseerde criteria om de talenkennis van de leerlingen te testen, is een belangrijke prestatie**, aangezien deze een gemeenschappelijke basis vormt voor het toezicht op de voortgang (indien van toepassing) bij de verwezenlijking van de doelstellingen van Barcelona(d.w.z. LM+ 2).

De EU heeft verschillende projecten op het gebied van levenslang leren gefinancierd, voornamelijk via het programma *Een Leven Lang Leren* (LPP — 2007-2013). Het uitvoeringsverslag bevat enkele cijfers over het bedrag dat is besteed aan taalgerelateerde activiteiten. Het LPP heeft een budget van bijna 7 miljard euro en heeft een breed scala aan uitwisselingen, studiebezoeken en netwerkactiviteiten gefinancierd. Van 2007 tot 2011, het laatste jaar waarvoor cijfers beschikbaar zijn in *het uitvoeringsverslag*, heeft de Commissie ongeveer 50 miljoen euro per jaar besteed aan taalgerelateerde activiteiten. Laten we aannemen dat het totale budget van LL Pook wordt verdeeld over de zeven jaar van het programma (dit levert 1 miljard euro per jaar op). Onder deze aanname **werd ongeveer 5 % van het budget voor een leven lang leren besteed aan taalgerelateerde activiteiten**. Dit komt overeen met de bijdrage van de door de Commissie uitgevoerde taalbeleidsmaatregelen (zie figuur 1), maar er zijn weinig nauwkeurige gegevens beschikbaar over de resultaten en gevolgen van dergelijke maatregelen. Zonder dergelijke gegevens is het onmogelijk om de werkelijke impact van de LPP te beoordelen.

Uit *het uitvoeringsverslag* blijkt dat tussen 2007 en 2010 in totaal 87 multilaterale projecten, 17 netwerken en 8 begeleidende maatregelen zijn geselecteerd uit kernactiviteit 2 „Talen” (deze activiteit werd ook gefinancierd door het programma Een Leven Lang Leren). Kernactiviteit 2 "erkende het belang van taalverscheidenheid en het leren van talen om ervoor te zorgen dat de Europese burgers gedurende hun hele leven betere professionele en persoonlijke mogelijkheden hebben. Het doel van deze kernactiviteit was om niet alleen studenten en onderwijzend personeel bewust te maken van dit belang, maar ook in de bredere samenleving" (Saville en Gutierrez Eugenio 2016:22). Het totale toegekende bedrag bedroeg 39 miljoen EUR (Europese Commissie 2011a). Van 2011 tot 2013 financierde kernactie 2 10 multilaterale netwerken, 8 begeleidende maatregelen en 62

multilaterale projecten¹⁷.

Daarnaast werd nog eens 35 miljoen euro besteed aan gedecentraliseerde acties op het gebied van een leven lang leren in verband met talen. Dergelijke acties werden beheerd door de nationale agentschappen voor een leven lang leren. Van 2007 tot 2010 werden verschillende projecten op het gebied van talen gefinancierd, waaronder gecentraliseerde LLP-acties, waaronder *Comenius*, *Grundtvig*, *Leonardo* en *Erasmus*. In totaal werden 62 projecten gefinancierd, voor een totaalbedrag van bijna 17 miljoen euro. Het scala aan gefinancierde activiteiten is breed. Het gaat onder meer om multilaterale projecten ter bevordering van de gevoeligheid van talen en de toegang tot middelen voor het leren van talen, de ontwikkeling en verspreiding van taalleer- en testmateriaal, alsook taalcursussen en mobiliteitsmaatregelen. Het *uitvoeringsverslag* bevat echter geen gedetailleerde cijfers over de middelen die zijn geïnvesteerd in specifieke maatregelen voor de talen die worden gefinancierd door *Comenius*, *Grundtvig*, *Leonardo* en *Erasmus*, met uitzondering van 1,57 miljoen die in het academisch jaar 2008/2009 zijn besteed aan intensieve taalcursussen voor Erasmus-studenten in 22 landen. We weten uit andere bronnen dat het *Erasmus* - programma — dat tussen 2007 en 2013 deel uitmaakte van een leven lang leren — verschillende taalgerichte initiatieven in het hoger onderwijs heeft ondersteund, zoals *Erasmus Intensive Language Courses (EILC)*, d.w.z. zes weken intensief onderwijs in de officiële taal van het gastland (Europese Commissie 2011a). Meer dan 5000 studenten namen deel aan EILC in 2009-2010. Er zijn echter geen cijfers over de kosten van EILC beschikbaar en de gevolgen van dit initiatief zijn nog niet gepubliceerd. **Een gebrek aan nauwkeurige gegevens over de resultaten van initiatieven zoals EILC is een lacune in het uitvoeringsverslag.** Overeenkomstig een officieel verslag van de Commissie is in de laatste drie jaar van *het programma Een Leven Lang Leren 2011-2013* 27,8 miljoen euro geïnvesteerd in multilaterale projecten, netwerken en begeleidende maatregelen ter bevordering van het leren van talen. In dezelfde periode volgden ongeveer 21000 studenten of medewerkers *intensieve Erasmus-taalcursussen*" (Europese Commissie 2015:4). Ook in dit geval hebben we geen informatie over de resultaten van deze cursussen met betrekking tot de taalvaardigheden die de deelnemers aan het einde van het programma hebben verworven.

Het *Leonardo da Vinci*- programma maakte van 2007 tot 2013 deel uit van het LLP. Het programma ondersteunde taalbegeleidingsmaatregelen om trans-Europese stages bij bedrijven te vergemakkelijken (Europese Commissie 2011a). De taalvoorbereiding voor stagiairs en leerlingen werd verstrekt via Vocationally Oriented Language Learning (VOLL), maar **er werden geen gegevens gepubliceerd over de kosten en baten van VOLL.** Sommige cijfers worden verstrekt door de Europese Commissie (2011a), hoewel het Leonardo-programma van 2007 tot 2010 71 innovatieve projecten heeft ondersteund om het moderne leren van vreemde talen aan te moedigen. In *het uitvoeringsverslag* worden geen cijfers opgenomen over de resultaten van deze projecten over de talenkennis die door de deelnemers zijn ontwikkeld. De begroting bedroeg meer dan 17,7 miljoen euro. Er zij op gewezen dat in het programma Een Leven Lang Leren een forfaitair bedrag van maximaal 500 EUR per deelnemer kan worden betaald voor de taalkundige, culturele en pedagogische voorbereiding op ervaringen in het buitenland (Europese Commissie 2008d).

De activiteiten op het gebied van een leven lang leren worden voortgezet in het kader van

17 Zie <http://www.sepie.es/doc/comunicacion/publicaciones/Keyactivity2.pdf>, aangehaald in (Saville en Gutierrez Eugenio 2016: 22).

het nieuwe Erasmus+programma 2014-2020. Volgens de beschikbare officiële cijfers financierde Erasmus+ tussen 2014 en 2016 38 103 projecten. De toegekende subsidies variëren van een paar duizend euro tot 3,7 miljoen euro¹⁸. Een eenvoudige blik op de titels van de gefinancierde projecten laat zien dat veel van deze projecten rechtstreeks verwijzen naar het leren van talen, meertaligheid en taalonderwijs. Het is echter niet mogelijk om in dit informatiedocument een betrouwbare raming te geven van de middelen die worden besteed aan taalgerelateerde activiteiten, omdat de gefinancierde activiteiten vaak slechts één aspect zijn van zeer brede projecten waarbij studenten in het hoger onderwijs en mobiliteit van het personeel betrokken zijn. Enkele cijfers zijn opgenomen in een recente publicatie van de Commissie: dankzij Erasmus+ hebben „bijna 220 000 studenten hun taalniveau beoordeeld en hebben meer dan 65.000 taalcursussen online gevolgd om ervoor te zorgen dat zij een betere waarde hebben van hun studies en stages in het buitenland” (Europese Commissie 2015:4). In 2016 zullen 66 000 beroepsopleidingsstudenten en meer dan 7000 European Service-vrijwilligers (Jeugd-EVS = Europese Voluntary Service) in aanmerking komen voor taalbeoordeling en online taalondersteuning. Volgens de terminologie in punt 1.2 is het aantal deelnemers een van de resultaten van de taalbeleidsacties die de Commissie heeft ondernomen om de MES ten uitvoer te leggen. Er is **nueen gebrek aan gegevens over de gevolgen van het beleid, d.w.z. het niveau van talenkennis dat uiteindelijk door de lerenden wordt bereikt, en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor het succes van hun studies en stages in het buitenland.**

Een van de interessantste gevolgen van **Erasmus+** was de oprichting van het Online Linguistic Support Platform (OLS) (<http://erasmusplusols.eu>). OLS biedt deelnemers aan de langetermijnmobiliteitsactiviteiten van Erasmus+ (kernactie 1) de mogelijkheid om hun vaardigheden in vreemde talen te beoordelen, die zij zullen gebruiken om in het buitenland te studeren, te werken of vrijwilligerswerk te doen. Daarnaast kunnen geselecteerde deelnemers een online taalcursus volgen om hun competentie te verbeteren”. OLS was erg populair (zie Saville en Gutierrez Eugenio 2016: 24 voor een algemene presentatie), en kan een interessant instrument zijn om het leren van talen „op aanvraag” goedkoper te maken (zie punt 2.2.1).

Tot slot wordt *in het uitvoeringsverslag melding gemaakt van de publicatie van een handleiding over het leren van jonge talen* (Europese Commissie 2011c) en van een aantal gemeenschappelijke richtsnoeren voor het valideren van taalvaardigheden die in het kader van niet-formeel en informeel leren zijn verworven¹⁹.

Samengevat verzoekt **de SEM de Commissie en hen om het levenslang leren van talen te versterken en stelt zij voor acht prioriteiten na te streven. Sommige daarvan, zoals hierboven is aangetoond, zijn geheel of gedeeltelijk gerealiseerd.** Er is een Europese indicator van taalvaardigheid (SEM-punt 2e) ontwikkeld en de resultaten van vijf tests zijn gepubliceerd. Dit is een belangrijke prestatie, omdat de indicator gestandaardiseerde informatie verstrekt over de doeltreffendheid van de onderwijsstelsels. Daarnaast financierde het programma Een Leven Lang Leren verschillende activiteiten ter bevordering van mobiliteitsmogelijkheden voor studenten en leerkrachten (SEM-punt 2h). Dit kan hen helpen hun taalvaardigheden te verbeteren. **De beschikbare cijfers** hebben

18 Zie de samenvatting van Erasmus+projecten:

<http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu/projects-compendium/>

19 Eind 2015 is een herziene editie van de Europese richtsnoeren voor de validatie van niet-formeel en informeel leren gepubliceerd, die beschikbaar is op <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4054>

echtervooral **betrekking op de input**, dus op de gemobiliseerde middelen en soms op **de resultaten van het beleid**, dus op het aantal ondersteunde projecten en het aantal deelnemers (zie punt 1.2 voor definities). **Wij beschikken echter niet over gegevens over de gevolgen van de concrete maatregelen die door de Commissie of door andere door het programma Een Leven Lang Leren gefinancierde acties worden uitgevoerd**, en dus over de gevolgen daarvan voor de doelgroep van het taalbeleid. In het uitvoeringsverslag worden bijvoorbeeld onvoldoende gegevens gepubliceerd om te kunnen beoordelen of studenten en leerkrachten hun taalvaardigheden daadwerkelijk hebben verbeterd als gevolg van hun deelname aan door een leven lang leren gefinancierde projecten. De Commissie moet het aantal en de kwaliteit van de indicatoren verbeteren die nodig zijn om de resultaten van door de EU gefinancierde projecten te beoordelen in termen van taalvaardigheden van de deelnemers. Met andere woorden, het informatiesysteem moet worden verbeterd. Dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat voor elk afzonderlijk project gegevens moeten worden verzameld, maar sommige projecten moeten in ieder geval nauwlettender worden gevolgd. Zonder dergelijke gegevens is het niet mogelijk om de voordelen van EU-steun voor het leren van talen en de doeltreffendheid en doeltreffendheid/doeltreffendheid van het taalbeleid te beoordelen.

Wat betreft de vooruitgang in de richting van de doelstellingen van barcelone (d.w.z. formule LM+ 2, zie punt 2a van de SEM), zijn de getuigenissen gemengd. Het gemiddelde aantal vreemde talen dat wordt onderwezen op lager secundair niveau (ISCED/ISCED 2 = Franse hogeschool) is licht gestegen van 1,4 in 2004 tot 1,5 in 2011 (ICF GHK 2014, Europese Commissie 2012^e, Europese Commissie 2012f), maar het gemiddelde aantal talen dat op hoger secundair niveau wordt onderwezen (= Franse middelbare school) bleef constant op 1,6. Het percentage studenten dat op algemeen niveau ISCED/ISCED 3 ten minste twee vreemde talen leert, bleef vrijwel constant (Eurostat 2016). De financiële crisis en de daaropvolgende bezuinigingsmaatregelen die in verschillende landen zijn genomen, kunnen deze trend helpen verklaren.

Er is meer informatie nodig om de maatregelen te beoordelen die zij hebben genomen om taalleraren op te leiden (punt 2.f) en om het gebruik van digitale communicatietechnologie en afstandsonderwijs te bevorderen (punt 2, onder d). Er zijn preciezere gegevens nodig om de diversiteit van de in Europa onderwezen talen te monitoren, met inbegrip van minder gebruikte erkende talen (punt 2.c), en om eventuele vooruitgang te beoordelen bij benaderingen op basis van het gebrek aan begrip van verwante talen (punt 2, onder d). Uit officiële gegevens blijkt echter dat in 2014 94 % van de leerlingen in het hoger secundair onderwijs (= Franse middelbare school) Engels leerde, maar slechts 23 % Frans, 19 % Duits, 19 % Spaans, 3 % Italiaans en 3 % Russisch (Eurostat 2016). Om bij te dragen tot de verwezenlijking van de MES-resultaten, met name met betrekking tot het LM+ 2-beleid, **zou de EU de financiële steun voor het onderwijzen van andere talen dan Engels kunnen verhogen.** Zolang onderwijs een bevoegdheid is van degenen die in overeenstemming zijn met het subsidiariteitsbeginsel, zou de EU financiële steun kunnen gebruiken om taaluitwisselingen met niet-Engelstalige landen voor studenten op ISCED/ISCED-niveau 3 te bevorderen.

3.3 Inzetbaarheid en concurrentievermogen

De SEM roept de Commissie op en bevordert meertaligheid om het concurrentievermogen van bedrijven en de mobiliteit en inzetbaarheid van burgers te vergroten. Zoals blijkt uit

punt 2.1 van deze achtergrondtekst, zijn deze doelstellingen passend. Momenteel is er weinig bekend over de impact van door de EU gefinancierde programma's op dit gebied. In overeenstemming met het uitvoeringsverslag "zijn de structuurfondsen gebruikt voor de financiering van opleidingen in vreemde talen, die onder meer gericht zijn op het vergroten van de inzetbaarheid, het inzicht van werknemers in de veiligheidsvoorschriften, de ontwikkeling van de toeristische sector of de verbetering van de vaardigheden van ambtenaren. Opleiding in de taal van het gastland wordt ook gefinancierd om de integratie van immigranten en hun gezinnen te bevorderen. Dit is in overeenstemming met de aanbevelingen van de Raad (zie punt 3.c van de BMO). **Helaas worden in het uitvoeringsverslag geen precieze cijfers vermeld over de bedragen van de voor dit doel geïnvesteerde middelen, noch worden de bereikte effecten vermeld.**

Sommige gegevens zijn te vinden in een afzonderlijk document dat in 2011 door de Commissie (Europese Commissie 2011a) is gepubliceerd. Tussen 2007 en 2013 heeft het Europees Sociaal Fonds (ESF = ESF) 11 miljard euro per jaar toegewezen aan iedereen met als doel de vaardigheden en de arbeidskansen van mensen te verbeteren. Taaltraining is een van de middelen om dit doel te bereiken, maar **we weten niet precies hoeveel geld er aan besteed wordt**. Van 2007 tot 2011 werd het leren van talen bevorderd in 244 prioriteiten van 48 operationele programma's van 21 (van in totaal 117 operationele programma's van 27). De meeste gefinancierde projecten maakten deel uit van bredere beleidsmaatregelen ter bevordering van het leren van talen, de belangrijkste doelgroep van etnische minderheden, migranten, (langdurige) werklozen, voortijdige schoolverlaters, opleiders en opvoeders. Enkele voorbeelden voor de periode 2000-2006 worden beschreven in een door de Commissie gepubliceerd verslag (zie Europese Commissie 2008d).

Een zichtbaar resultaat van de initiatieven van de Commissie op het gebied van inzetbaarheid en concurrentievermogen is de bevordering van bepaalde thematische groepen over het belang van taalvaardigheden in de economie en de publicatie van diverse verslagen of studies om het bewustzijn van de potentiële bijdrage van talen aan de inzetbaarheid en het concurrentievermogen van ondernemingen te vergroten. In dit hoofdstuk presenteren we dergelijke initiatieven en bespreken we waar mogelijk de follow-up ervan.

- In het verslag *Languages for Jobs = Languages for Jobs* (Europese Commissie 2011d), dat is gepubliceerd door een werkgroep van deskundigen, worden verschillende voorbeelden van „goede praktijken” genoemd om de taalvaardigheden van mensen die de arbeidsmarkt betreden beter af te stemmen op de verwachtingen van werkgevers.
- In 2009 heeft de Commissie een *commercieel platform voor meertaligheid* opgericht. Het platform besprak onder meer hoe het bewustzijn over het belang van talen in het bedrijfsleven kan worden vergroot en diensten en instrumenten kunnen worden ontwikkeld om bedrijven en individuen te helpen hun professionele prestaties te verbeteren door middel van een taalbeleid. Het verslag is in 2011 gepubliceerd²⁰. Het platform heeft ook de brochure „Talen doen ons bedrijf” gepubliceerd. Een van de resultaten van het platform is het *CELAN-netwerk* voor de bevordering van taalstrategieën voor concurrentievermogen en inzetbaarheid (2011-2013). Het doel van CELAN is het verlenen van taaldiensten aan belanghebbenden uit het bedrijfsleven, bijvoorbeeld onderzoek naar de taalbehoeften van Europese bedrijven/kmo's in verschillende sectoren, en analyse van diensten en instrumenten die verband houden met bestaande talen. Het belangrijkste resultaat van het CELAN-netwerk is de ontwikkeling van een online applicatie genaamd „Language Needs Analysis Application” = „Language Needs Analysis Application”. Deze applicatie biedt een interactief systeem voor bedrijven „om hun taalbehoeften te definiëren, ze te vergelijken met de

20 Zie http://ec.europa.eu/languages/library/documents/business_en.pdf

huidige praktijken, en informatie te verkrijgen en toegang te krijgen tot verschillende taalhulpmiddelen die beschikbaar zijn in de taalgemeenschap en de markt²¹. Er is echter geen evaluatie achteraf van de follow-up van de aanbevelingen van het platform. Cijfers over het daadwerkelijke gebruik van de toepassing voor de analyse van de taalbehoeften zouden helpen de impact ervan te beoordelen.

- In 2011 publiceerde de Commissie het *verslag over taalmanagementstrategieën en beste praktijken in Europese kmo's: het Pimlico-project* (Hagen 2011), waarbij Pimlico betekent „Bevordering, implementatie, in kaart brengen van taal- en interculturele communicatiestrategieën in organisaties en bedrijven”. Het Pimlico-project identificeert en beschrijft verschillende modellen van goede praktijken in 40 Europese kmo's die zijn geselecteerd voor hun aanzienlijke commerciële groei door de formulering en het gebruik van strategieën voor taalbeheer. Een van de resultaten van het project is het onderzoek van verschillende organisaties en taalkundige ondersteuningsnetwerken in de EU die op supranationaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau actief zijn. Om de doeltreffendheid/doeltreffendheid van het project te beoordelen, moeten cijfers worden verzameld en gepubliceerd over het daadwerkelijke gebruik van deze informatie door bedrijven.
- Van 2009 tot 2011 heeft het programma Een Leven Lang Leren het LILAMA-netwerk (*waar LILAMA het taalbeleid voor de arbeidsmarkt betekent*) gefinancierd. Het netwerk is een leerplatform voor de uitwisseling en verspreiding van richtsnoeren, beste praktijken en beleidsaanbevelingen die bijdragen tot het ontwerpen en uitvoeren van arbeidsmarktgericht taalbeleid²².
- In 2011 publiceerde de Commissie de *Mapping Best Multilingual Business Practices in de EU* - studie, Europese Commissie 2011b, en de *Taalgids voor het Europese bedrijfsleven, effectief communiceren als onderdeel van uw internationale uitwisselingen* (Europese Commissie 2011b). Er ontbreken gegevens om het daadwerkelijke gebruik van deze gids te beoordelen.

Hoewel deze studies en verslagen het bewustzijn van het belang van taalvaardigheden in de economie hebben kunnen vergroten, is het niet eenvoudig om de werkelijke impact ervan op de betrokken actoren te beoordelen.

3.4 Bevordering van taalverscheidenheid door vertaling

Het vierde punt van de BMO betreft vertaling. De Raad verzoekt de Commissie informatie te verstrekken over nationale en Europese bijstandsplannen voor de vertaling van culturele producten zoals boeken of films (met name door ondertiteling). Het dringt er tevens bij de Commissie op aan de programma's voor de opleiding van vertalers te versterken, meertalige terminologiedatabanken te ondersteunen en de ontwikkeling van taaltechnologieën te bevorderen. In dit deel zien en actualiseren we de belangrijkste initiatieven op dit gebied. **In het algemeen worden de maatregelen die op dit gebied ten uitvoer zijn gelegd, goed toegelicht in het *uitvoeringsverslag*. De meeste daarvan zijn gericht en relevant, met name voor de uitvoering van een meertalig beleid op het niveau van de EU-instellingen (zie punt 2.3).**

De Commissie heeft met behulp van het programma Een Leven Lang Leren een Europese master in vertaling (EMT = MET) opgezet, een project in partnerschap tussen de Europese Commissie en instellingen voor hoger onderwijs dat vertaalprogramma's op masterniveau aanbiedt om de kwaliteit van de opleiding van vertalers te verbeteren en hooggekwalificeerde mensen te verwerven om als vertaler in de EU te werken. De universiteiten die betrokken zijn bij het MET vormen een netwerk genaamd EMT-netwerk (= MET-netwerk), het forum waar universiteiten die lid zijn van MET elkaar ontmoeten en beste praktijken uitwisselen op het gebied van vertaalonderwijs. Het netwerk telt 63 leden. Bovendien organiseert de Commissie andere programma's en activiteiten ter bevordering

21 Zie <http://www.celan-platform.eu/index.html>

22 Zie <http://www.lilama.org/>

van de vertaling als beroep, met name het *programma van uitgenodigde vertalers* en bezoeken aan *DG Vertalingsprogramma's*. Het eerste programma stelt vertalers van de Commissie in staat een paar weken door te brengen aan een universitaire vertaling en taalkundigen te adviseren over carrièremogelijkheden in de EU, terwijl het tweede programma DG Vertaalbezoeken organiseert voor studenten en anderen met een professionele interesse in vertaling. Bovendien organiseert de Commissie de vertaalwedstrijd *Juvenes Translatores* om leerlingen van middelbare scholen bewust te maken van het belang van vertalingen²³. De Commissie en het Parlement waren actief bij de oprichting van de European Master in Conference Interpretation (EMCI).

De Commissie stelt verschillende **instrumenten**, referentiematerialen en databanken beschikbaar voor vertalers en terminologen, zoals *Interactieve Terminologie voor Europa* (IATE = *Interactive Terminology for Europe* = TIAE). Gegevens over het effectieve gebruik van IATE door externe gebruikers zouden helpen de impact van dit initiatief te beoordelen.

De Commissie heeft het *Language Industry Web Platform* (LIND-Web) opgericht, dat feiten en cijfers over de taalindustrie in de EU bevat. De richtlijn overheidsinformatie (2003/98/EG) voorziet in een concreet mechanisme ter bevordering van het hergebruik door de lidstaten van taalhulpmiddelen van EU-instellingen en -organen, zoals vertaalarchieven en documenten die in verschillende EU-talen worden vertaald (Europese Commissie 2011a). Er zijn vertaalbureaus in 24 vertegenwoordigingen van de Commissie die fungeren als interface met belanghebbenden in de nationale taal. **Gegevens over de diensten die momenteel door deze bureaus worden verleend, zouden nuttig zijn bij de beoordeling van het effect van MES.**

Van 2007 tot 2011 heeft het *programma Cultuur* bijgedragen aan de financiering van de vertaling van 1548 boeken, met een totale begroting van 8,4 miljoen euro (Europese Commissie 2011a). In 2011 is een studie gepubliceerd over het gebruik van ondertiteling om het leren van vreemde talen aan te moedigen en de kennis van vreemde talen te verbeteren (Media Consulting Group 2011). Volgens een recent verslag financierde het kaderprogramma van de Commissie ter ondersteuning van de culturele en audiovisuele sector *Creatief Europa* in 2015 de vertaling van meer dan 500 boeken (romanen, nieuws, toneelstukken, poëzie, strips en fictie voor kinderen) uit 35 Europese talen voor een budget van bijna 4 miljoen EUR (Europese Commissie 2015: 5).

De Europese Commissie werkt sinds 2010 aan een nieuw machinevertalingssysteem voor overheidsdiensten, *MT@E C*. Dit systeem biedt "alle EU-instellingen en -agentschappen (niet alleen vertalers, maar ook vaste personeelsleden) en nationale overheidsdiensten in de EU de mogelijkheid om vrij nauwkeurige automatische vertalingen te verkrijgen in een totaal van 552 talenparen, die alle officiële EU-talen bestrijken. Dit nieuwe systeem is een belangrijke ontwikkeling omdat het meertaligheid in overheidsdiensten mogelijk maakt" (Saville en Gutierrez Eugenio 2016:36).

De Commissie heeft verschillende **studies** gepubliceerd over het belang van vertalingen in de samenleving en in de economie. We moeten onder meer verwijzen naar een studie over de vertaalindustrie (Rinsche en Portera-Zanotti 2009), een verslag over het vertaalberoep (Pym et al. 2012), een artikelover de rol van vertaling in de Europese samenleving (Euréval 2010), en een studie over de impact van nieuwe technologieën en nieuwe bedrijfsmodellen in de wereldwijde vertaalindustrie (Tkitl en Debussche 2014). In 2010 publiceerde de Commissie een studie over het effect van informatie- en communicatietechnologieën (ICT = ICT) en nieuwe media op het leren van talen (Stevens 2010).

23 Zie http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/index_en.htm

De Commissie heeft verschillende **wetenschappelijke projecten** op het gebied van de menselijke taaltechnologie gesteund. Een van de ^{prioriteiten} *van het zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling* (2007-2013) was bijvoorbeeld „taaltechnologieën” die betrekking hadden op vele onderzoeksgroepen en disciplines, waaronder natuurlijke taalverwerking, spraaktechnologie, extractie-informatie en machinevertaling. In totaal zijn in 2009-2010 25 taaltechnologieprojecten met een totale EU-financiering van 56 miljoen euro van start gegaan (Europese Commissie 2011a). De Taaltechnologieportfolio omvat projecten van het programma voor concurrentievermogen en innovatie (2007-2013). Projecten op het gebied van taaltechnologieën, en met name machinevertaling, kunnen ook worden gefinancierd uit *Horizon 2020* (2014-2020), het nieuwe kaderprogramma voor onderzoek en innovatie.

De Commissie is actief op het gebied **van internationale samenwerking** op het gebied van vertaling en vertolking, bijvoorbeeld tijdens de jaarlijkse vergadering over taalregelingen, documentatie en publicaties (IAMLADP), een forum en een netwerk van leiders van internationale organisaties die taalconferenties en -diensten in dienst hebben. Daarnaast heeft de Europese Commissie internationale overeenkomsten gesloten met verschillende overheidsinstanties die zich bezighouden met meertalige vertaling en terminologie, zoals het Vertaalbureau, de Openbare Werken en Overheidsdiensten van Canada, het Caribbean Research Institute for Translation and Interpretation (Europese Commissie 2011a), de Herzen State Educational University in St. Petersburg en de Moskouse taaluniversiteit nemen deel aan het Visiting Translator Scheme. Op het gebied van vertolking heeft de Commissie verschillende internationale samenwerkingsprogramma's met China, Vietnam, Macau en Rusland.

3.5 De externe dimensie van meertaligheid

Het vijfde punt van de MES betreft de „externe dimensie van meertaligheid”, wat betekent dat de Europese talen in het buitenland moeten worden bevorderd en dat de samenwerking met nationale en internationale organisaties die actief zijn op het gebied van het leren van talen en de taalkundige en culturele verscheidenheid moet worden verbeterd. In *het uitvoeringsverslag* worden twee initiatieven genoemd.

De eerste betreft **India**. In 2008 organiseerde de Commissie in New Delhi een conferentie over meertaligheid en interculturele dialoog. In 2009 ondertekende zij met de Indiase regering een gezamenlijke verklaring over meertaligheid. In 2011 werd een bijeenkomst van hoge ambtenaren georganiseerd in het kader van de politieke dialoog tussen de EU en India. Het tweede initiatief heeft betrekking op **China**. In 2009 ondertekenden de Chinese regering en de Commissie een gezamenlijke verklaring over meertaligheid. In 2011 werd een conferentie over meertaligheid en het leren van talen georganiseerd.

Er is geen informatie beschikbaar over de eventuele follow-up van deze verklaringen. Dit is een beetje teleurstellend, omdat de EU vaak wordt genoemd als een voorbeeld dat moet worden bestudeerd (en soms zelfs als model) door meertalige landen met verschillende officiële talen, zoals India of Zuid-Afrika. Aangezien meertaligheid in de wereld eerder de norm dan de uitzondering is, zou de EU waarschijnlijk moeten zoeken naar modellen die concrete getuigenissen kunnen geven over hoe meertaligheid en taalverscheidenheid concreet kunnen worden aangepakt. Zoals Kraus opmerkt, wanneer Europese politici dergelijke modellen zoeken, "wordt hun interesse vaak in beslag genomen door de zaak van de Verenigde Staten. Als we een goede aanpak willen ontwikkelen om de perspectieven van de EU als een diverse politieke gemeenschap te

analyseren, moeten we ons misschien richten op de ervaring van een democratische federatie waarvan de politiek in wezen wordt gekenmerkt door het vermengen van multiculturalisme en de multinationale factor. Het vergelijkende kader voor de beoordeling van het toekomstige beleid van Europa zou dan enigszins naar het noorden worden verschoven van de Verenigde Staten naar Canada" (Kraus 2008: 97: 97). Zwitserland is een ander interessant geval (zie Lacey 2013).

Tot slot moet de EU meer aandacht besteden aan de ontwikkeling van samenwerking met meertalige landen om ervaringen en praktijken uit te wisselen. Vergelijkend onderzoek op het gebied van meertaligheid en taalbeleid zou kunnen worden ondersteund. De oprichting van **een Europees leerstoel of onderzoekscentrum op het gebied van meertaligheid en taalbeleid zou kunnen bijdragen tot de bevordering van een echte Europese visie op meertaligheid** in de wereld in plaats van alleen de Europese talen als zodanig te promoten. Dit zou stroken met de steun van de EU voor grote onderzoeksprojecten op het gebied van meertaligheid en in het zesde en zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling²⁴, en met de aanbevelingen die de Commissie zelf in 2005 heeft gedaan in het document „Een nieuwe kaderstrategie voor meertaligheid”. In het document staat dat „de Commissie via het programma Een Leven Lang Leren steun zal verlenen voor studies over de stand van de meertaligheid in het hoger onderwijs en de oprichting van leerstoelen op het gebied van meertaligheid en interculturalisme” (Europese Commissie 2005:8).

Tabel 7 geeft een overzicht van de belangrijkste resultaten van de activiteiten van de Europese Commissie voor de tenuitvoerlegging van de BMO en geeft een algemene opmerking over de resultaten ervan.

Veld	Belangrijkste resultaten	Gevolgen en opmerkingen
Sociale samenhang, interculturele dialoog en Europese integratie	1. Diverse publicaties 2. Oprichting van een platform van het maatschappelijk middenveld voor meertaligheid voor de interculturele dialoog	(1 en 2) Misschien een positief effect op de gevoeligheid voor de voordelen van het leren van talen en taalverscheidenheid, maar het ontbreken van duidelijke gegevens en indicatoren maakt het ons niet mogelijk om tot een definitieve conclusie te komen.
Levenslang leren	1. Gegevensverzameling (eerste Europese enquête over taalvaardigheden) 2. Rechtstreekse financiering van verschillende projecten op het gebied van levenslang leren (5 % van het budget voor een leven	(1) Belangrijke prestatie. Beschikbaarheid van nieuwe gegevens voor benchmarking van de doeltreffendheid van onderwijsstelsels (2 en 3) Waarschijnlijk positieve effecten, maar er

24 Zie het project LIJNE (Talen in een netwerk van Europese excellentie = talen in een Europees netwerk van excellentie), DYLAN (taaldynamiek en diversiteitsbeheer), Eldia (Europese taaldiversiteit voor iedereen) en MIME (Mobiliteit en inclusie in een meertalig Europa = mobiliteit en inclusie in een meertalig Europa)

		lang leren dat hiervoor wordt gebruikt) 3. Aanzienlijk aantal deelnemers aan deze projecten	zijn meer gegevens nodig over de resultaten van de programma's (bv. het niveau van taalvaardigheden dat eventueel door leerlingen wordt bereikt) om de doeltreffendheid en voordelen van de tenuitvoerlegging van de MES te beoordelen
Inzetbaarheid en concurrentievermogen		1. Diverse publicaties 2. Directe financiering ter ondersteuning van de opleiding in vreemde talen	(1) Misschien een positief effect op de gevoeligheid voor de voordelen van vreemde talen voor bedrijven. Er zouden meer gegevens en indicatoren nodig zijn om het daadwerkelijke effect van deze publicaties te beoordelen. (2) Waarschijnlijk positieve effecten, maar er zijn weinig gegevens beschikbaar over de eindresultaten van dergelijke directe financiering. De meeste van deze initiatieven zijn gericht en relevant.
Bevordering van taalverscheidenheid door vertaling	van door	1. Europese master in vertaling 2. Nieuwe tools en databases voor vertalers 3. Ondersteuning voor de vertaling van boeken 4. Diverse studies 5. Diverse internationale samenwerkingsactiviteiten	(1 en 2) beperkte impact en geen follow-up.
Externe dimensie van meertaligheid	van	1. Gemeenschappelijke verklaring over meertaligheid met India 2. Gemeenschappelijke verklaring over meertaligheid met China	
Bron: tabel samengesteld door auteur			

Tabel 7: Samenvatting van de activiteiten van de Europese Commissie met het oog op de tenuitvoerlegging van de MES

4 Conclusies

Belangrijkste resultaten:

- De algemene doelstellingen van BMO zijn relevant, aangezien zij in overeenstemming zijn met de problemen die als marktgericht bedrijf moeten worden opgelost. Sommige nieuwe maatregelen kunnen worden ontworpen om de spanning tussen mobiliteit en inclusie te verlichten, bijvoorbeeld om het leren van talen op aanvraag te versterken en om meer meertalige overheidsdiensten, waaronder administratieve vormen, aan te bieden. De door de Europese Commissie ontwikkelde online taalkundige ondersteuning (OLS) en machinevertaling voor overheidsdiensten (MT@EC) zijn goede voorbeelden.
- De beoordeling van deze relevantie kan worden uitgevoerd op basis van beperkt empirisch bewijsmateriaal. We beschikken niet over adequate en betrouwbare gegevens om de effecten van taalvaardigheden op het economische welzijn van individuen en op het concurrentievermogen van bedrijven te bestuderen. In de enquête volwasseneneducatie zouden betere gegevens over het inkomen van Europese ingezetenen kunnen worden verzameld. Er zijn meer kwantitatieve gegevens nodig over het gebruik van talen in de economische activiteiten van Europese bedrijven (d.w.z. in de inkoop-, productie- en verkoopprocessen).
- Met betrekking tot de evaluatie van de maatregelen en activiteiten die de Commissie heeft uitgevoerd om de MES ten uitvoer te leggen, merken wij gemengde getuigenissen op. De informatie over de kosten en de doeltreffendheid van EU-programma's en -acties die worden ondernomen om aan de MES te voldoen, is niet volledig. De indicatoren die moeten worden gebruikt om de resultaten van het taalbeleid te beoordelen, moeten explicieter worden gedefinieerd.
- Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de uiteindelijke effecten van programma's ter verbetering van de taalvaardigheden van studenten en volwassenen. De evaluatiemethoden kunnen worden aangepast aan de bestaande richtsnoeren die reeds door de Commissie zijn gepubliceerd.
- Stimulansen kunnen ook een doeltreffende manier zijn om meertaligheid te bevorderen, met name in het hoger onderwijs.
- Er moet samenhang zijn tussen MES en ander EU-beleid dat indirect van invloed is op de taalverscheidenheid en op de toepassing van de LM+ 2-formule. Soms overheerst op bepaalde gebieden van politiek, monolingualisme en/of de facto drietaligheid.
- De externe communicatie van de Europese Commissie zou meertalig kunnen zijn, met name voor haar websites.

Zoals blijkt uit deel 1 kan de versterking van het leren van talen en de ondersteuning van de vertaalsector worden gezien als manieren om andere sociaal-economische doelstellingen te verwezenlijken, zoals het bevorderen van mobiliteit, het vergemakkelijken van de inclusie van migranten en mobiele burgers in de EU, het verbeteren van de inzetbaarheid en het waarborgen van gelijkheid tussen de officiële talen van de EU (punten 1 en 3 van de MES en slotaanbevelingen).

Uit empirisch bewijsmateriaal in deel 2 blijkt dat vreemdetalenkennis een positief effect kan hebben op het inkomen en het welzijn van de samenleving, en dat investeren in het onderwijzen van meer dan één vreemde taal een passend doel is. Dergelijke voordelen

kunnen worden gemeten. Bovendien kunnen vaardigheden op het gebied van vreemde talen mobiliteit en inclusie vergemakkelijken. Het bewijs van de impact van taalvaardigheden op de inzetbaarheid moet nog worden aangetoond, maar er is een positief verband tussen taalvaardigheden en beroepsstatus. Taalvaardigheden kunnen bijdragen tot de economische integratie van migranten door hun inkomen en hun arbeidskansen te vergroten. Uit de studie van de percentages van uitsluiting van talen blijkt dat een gelijke behandeling van de officiële talen van de EU noodzakelijk is om de doeltreffendheid en billijkheid van de toegang tot door de EU gepubliceerde documenten te waarborgen.

Het ondersteunen van het leren van talen ter bevordering van de mobiliteit binnen de EU en het bevorderen van inclusie in het gastland is een van de doelstellingen van de MES, maar noch de LM+ 2-formule, noch de bevordering van één enkele voertuigtaal volstaat om de spanning tussen mobiliteit en inclusie op te lossen. Sommige innovatieve maatregelen zouden op nationaal en EU-niveau kunnen worden ontwikkeld. **Het leren van de officiële taal of talen van het gastland vóór vertrek in het buitenland en/of onmiddellijk na aankomst in het gastland moet toegankelijker en goedkoper worden.** Online taalkundige ondersteuning (OLS) van de Europese Commissie aan Erasmusstudenten is een goed voorbeeld en kan worden uitgebreid tot andere doelgroepen (zie punt 3.2). Bovendien zou de EU, zoals voorgesteld in punt 3.c van de MES, gebruik kunnen maken van de Europese structuurfondsen om specifieke taalcursussen in het beroepsonderwijs en het volwassenenonderwijs te verstrekken. Dit zou in overeenstemming zijn met de aanbevelingen in de conclusies van de Raad van 20 mei 2014 over meertaligheid en de ontwikkeling van taalvaardigheden. In dit document verzoekt de Raad hen om „het potentieel van het Erasmus-programma en de Europese structuur- en investeringsfondsen” te benutten om deze doelstellingen te verwezenlijken.

Meer meertalige openbare diensten, in ieder geval in grote steden, zouden nuttig kunnen zijn. Het aanbieden van gestandaardiseerde administratieve formulieren in verschillende talen kan de economische activiteiten en de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels vergemakkelijken. Er is enige vooruitgang geboekt, maar er is ruimte voor vooruitgang²⁵. Machinevertaling voor overheidsdiensten (MT@EC) die door de Europese Commissie is ontwikkeld, kan op dit gebied zeer nuttig zijn (zie punt 3.4). Dit onderstreept het belang van vertaling en vertolking voor het beheer van meertalige communicatie in Europa. Tot slot zijn **de algemene doelstellingen van de BMO relevant, omdat zij in overeenstemming zijn met de problemen die als marktgericht bedrijf moeten worden opgelost. Taalvaardigheden brengen verschillende soorten voordelen (of „voordelen”) voor individuen, de samenleving en de EU-instelling met zich mee. Sommige van deze voordelen zijn (of kunnen) gekwantificeerd worden. Sommige innovatieve maatregelen moeten echter worden ontwikkeld om de spanning tussen mobiliteit en inclusie verder te verlichten.**

²⁵ De EU-normen op het gebied van de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels bepalen bijvoorbeeld dat begunstigden onder de wetgeving van één enkel land vallen en in dat land bonussen ontvangen, en dat socialezekerheidsorganisaties beslissen over de juridische jurisdictie waaronder de begunstigden vallen (dit wordt het „single law applicable”-beginsel genoemd). Zo moet iemand die in Oostenrijk is gevestigd en werkt met extra economische activiteit in Slowakije al zijn sociale zekerheid in Oostenrijk betalen. Echter, elke nationale organisatie maakt gebruik van verschillende vormen in verschillende talen die ambtenaren die in organisaties in het buitenland werken, niet noodzakelijkerwijs begrijpen. Als gevolg daarvan worden Europese burgers die in meer dan één lidstaat werken, geconfronteerd met administratieve belemmeringen die de kosten van mobiliteit verhogen.

Er zij op gewezen dat in deze studie de relevantie van BMO werd beoordeeld op basis van beperkte empirische gegevens. Dit bewijs betreft slechts enkele Europese landen, waaronder niet-EU-landen zoals Turkije of Zwitserland. **Wij beschikken niet over adequate en betrouwbare gegevens om de gevolgen van taalvaardigheden voor het economische welzijn van personen te bestuderen, om zo het belang van verschillende talen op de arbeidsmarkt te vergelijken en rekening te houden met regionale effecten (in de Franse regio's Rhône-Alpes en Bretagne worden talenkennis in het Italiaans bijvoorbeeld waarschijnlijk niet evenveel beloond).** Voor zover wij weten, is de door Eurostat gepubliceerde enquête over volwasseneneducatiemomenteel de enige gegevensverzameling die kan worden gebruikt voor trans-Europese analyses van de relatie tussen taalvaardigheden en inzetbaarheid en/of individueel inkomen. Niettemin moet de kwaliteit van de verzamelde gegevens worden verbeterd, met name voor variabelen die het inkomen van de respondenten beschrijven. Een mogelijke oplossing is het publiceren van een aantal ad-hoc-enquêtes of het regelmatig opnemen van specifieke vragen over taalvaardigheden in grootschalige representatieve longitudinale studies, zoals **de Duitse sociaal-economische panelstudie (SOEP).** Er zijn geen gegevens beschikbaar om de bijdrage van taalvaardigheden aan het bbp van de EU te onderzoeken. Om de bijdrage van taalvaardigheden aan het concurrentievermogen en het creëren van toegevoegde waarde te beoordelen, hebben we **kwantitatieve** gegevens nodig over het gebruik van talen in de inkoop-, productie- en verkoopprocessen van Europese bedrijven (zie punt 2.1.2 voor een voorbeeld). Dit idee is niet geheel nieuw. Het werkdocument van de diensten van de Commissie van de *effectbeoordeling: begeleidend document bij de mededeling over meertaligheid: een troef voor Europa en een gezamenlijke verbintenis* beveelt aan enquêtegegevens te verzamelen over taalstrategieën van bedrijven, aanbieders en lokale overheden, en gegevens te verzamelen over de manier waarop de media rekening houden met taalkundige en culturele diversiteit (Europese Commissie 2008c:32). **De in Zwitserland verzamelde gegevens geven een voorbeeld.**

Uit de evaluatie van de maatregelen en activiteiten die de Commissie voor de uitvoering van de BMO heeft opgezet, is gebleken dat, hoewel veel acties relevant waren (in het licht van de in punt 2) gepresenteerde resultaten, de **informatie over de kosten en doeltreffendheid van EU-programma's en -acties bij de verwezenlijking van de doelstellingen van de MES vaak onvolledig is.** De indicatoren voor de beoordeling van de resultaten van het taalbeleid moeten beter worden gedefinieerd. De gepubliceerde gegevens hebben betrekking op input (investeringen in EUR) en soms op producten (bv. aantal ondersteunde programma's), maar er moet meer aandacht worden besteed aan de evaluatie van de eindresultaten (of gevolgen) van dergelijke programma's voor de doelgroep. Het verslag van Grin et al. (2003) bevat een goed model voor de beoordeling van de doeltreffendheid/doeltreffendheid van de EU-financiering van taalbeleid ter ondersteuning van minderheidstalen. De evaluatiemethoden kunnen worden aangepast aan de reeds door de Commissie gepubliceerde richtsnoeren (Europese Commissie 1999, Europese Commissie 2008a). Prestatie-indicatoren moeten beter worden ontworpen (zie punt 1.2).

De resultaten van de financiële steun van de EU voor het leren van talen door Erasmus en internationale studenten kunnen beter worden gemonitord. Er zij op gewezen dat rechtstreekse financiële steun slechts een van de hefboomen is die de EU kan gebruiken om de doelstellingen van de BMO te verwezenlijken. **Stimulansen kunnen ook een**

doeltreffende manier zijn om meertaligheid te bevorderen. De keuze van de taal van personen en instellingen voor hoger onderwijs is bijvoorbeeld afgestemd op de prikkels die in de systemen zijn opgenomen om de kwaliteit van onderzoeks- en onderwijsactiviteiten te beoordelen (bv. rangschikking van universiteiten). Het koppelen van overheidsfinanciering van universiteiten of steun voor studentenmobiliteit aan het aantal ingeschreven internationale studenten kan een stimulans zijn voor universitaire programma's die alleen in het Engels worden uitgevoerd, zonder voldoende aandacht te besteden aan het onderwijzen van studenten van de officiële taal van het gastland. Met behulp van een indicator zoals „het aantal ingeschreven internationale studenten dat aan het einde van hun studie het niveau van het C1-niveau bereikt” in plaats van een eenvoudig aantal buitenlandse studenten, kan dit een stimulans zijn voor instellingen voor hoger onderwijs om het leren van talen onder internationale studenten doeltreffender te bevorderen. In het algemeen **moet bijzondere** aandacht worden besteed aan de samenhang tussen MES en ander EU-beleid dat indirecte gevolgen heeft voor de taalkundige verscheidenheid en de toepassing van de LM+ 2-formule, zoals de „internationalisering” van het hoger onderwijs, octrooi- en innovatiebeleid, en het gebruik van talen op de websites van de EU-instellingen. Soms overheerst op dergelijke beleidsterreinen monolingualisme of *de factodriet*aligheid, wat van invloed kan zijn op de prikkels van individuen en gezinnen om talen te leren en te gebruiken. Zoals vermeld in bovengenoemd document van de diensten van *de Commissie: begeleidend document bij de mededeling over meertaligheid: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement* „is meertaligheid een horizontale kwestie die van invloed is op het concurrentievermogen en het Europees burgerschap en moet worden geïntegreerd in een reeks beleidsterreinen die verder gaan dan het onderwijs” (Europese Commissie 2008c:5).

Hiervolgt een slotopmerking over de uiteindelijke doelstelling van de BMO. De Raad verzoekt de Commissie om in het kader van het nieuwe alomvattende beleidskader inzake meertaligheid en binnen de grenzen van haar bevoegdheden maatregelen vast te stellen om rekening te houden met de taalkundige behoeften van burgers en instellingen, met bijzondere aandacht voor i) de betrekkingen tussen de Europese instellingen en het publiek en ii) de betrekkingen tussen de Europese instellingen en de nationale instellingen, met bijzondere zorg voor het verstrekken van informatie in alle officiële talen en het bevorderen van meertaligheid op de websites van de Commissie. De Commissie heeft dit niet behandeld in het uitvoeringsverslag of de bijbehorende documenten. Uit de getuigenissen in punt 2.3 blijkt echter dat meertaligheid beter kan worden bevorderd op de websites van de Commissie. De webpagina's van de Commissie bevatten niet alleen nieuws- of algemene informatie, maar ook materiaal dat van strategisch belang kan zijn voor economische actoren zoals kleine en middelgrote ondernemingen, verenigingen en ngo's die reageren op aanbestedingen, financieringsprogramma's of aanbestedingsprocedures.

5 Referenties

- Aldashev, Alisher, Johannes Gernandt en Stephan L. Thomsen (2009). „Taalgebruik, participatie, werkgelegenheid en inkomsten Bewijs voor buitenlanders in West-Duitsland met meerdere bronnen van selectie”, *Labour Economics*, 16, pp. 330-341.
- Ammon, Ulrich (2015). *Die Stellung der deutschen Sprache in der Welt* Berlin: Van Gruyter.
- Aparicio Fenoll, Ainhoa en Zoë Kuehn (2016). „Bevordert de beheersing van vreemde talen de migratie van jonge personen binnen de Europese Unie?”, in Gazzola, Michele en Bengt-Arne Wickström (eds.) *The Economics of Language Policy*, pp. 331-356. Cambridge: MIT Press.
- Araújo, Luísa, Patrícia Dinis da Costa, Salvo Flisi en Elena Soto Calvo (2015). *Taal en inzetbaarheid*. Luxemburg: Europese Commissie — Gemeenschappelijk Centrum voor onderzoek.
- Bane Mullarkey Ltd. (2009). *De economische voordelen verbonden aan de Ierse taal die steeg naar Galway City en de Galway Gaeltacht*. Galway: Gaillimh de Gaeilge.
- Beadle, Shane, Martin Humburg, Richard Smith en Patricia Vale (2015). *Studie over vreemde talenkennis en inzetbaarheid*. Brussel: Europese Commissie.
- Budría, Santiago en Pablo Swedberg (2012). *Het effect van taalvaardigheid op het inkomen van immigranten in Spanje*, IZA Discussiedocument nr. 6957. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit.
- CILT (2006). *ELAN: Gevolgen voor de Europese economie van tekorten aan vreemde talenkennis in het bedrijfsleven*. Londen: CILT, het Nationaal Centrum voor Talen.
- Raad van de Europese Unie (2008a). „Conclusies van de Raad van 22 mei 2008 over meertaligheid”, *Publicatieblad van de Europese Unie*, C 140, blz. 14-15.
- Raad van de Europese Unie (2008b). „Resolutie van de Raad van 21 november 2008 over een Europese strategie voor meertaligheid”, *Publicatieblad van de Europese Unie*, C 320 (16.12.2008), blz. 1-3.
- Raad van de Europese Unie (2010). Conclusies van de Raad over taalvaardigheden ter bevordering van de mobiliteit, *Publicatieblad van de Europese Unie*, C 372, blz. 27-30.
- Raad van de Europese Unie (2012). „Council-verordening (EU) nr. 1260/2012 van 17 december 2012 tot nauwere samenwerking op het gebied van de instelling van eenheidsoctrooibeschermt met betrekking tot de toepasselijke vertaalregelingen”, *Publicatieblad van de Europese Unie*, L 361, blz. 89-92.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes en Gigliola Paviotti (2008a). *Meertaligheid: tussen beleidsdoelstellingen en uitvoering*. Brussel: Europees Parlement.
- Cullen, Joe, Clare Cullen, Véronique Maes en Gigliola Paviotti (2008b). *Meertaligheid: tussen beleidsdoelstellingen en uitvoering — Bijlagen*. Brussel: Europees Parlement.
- Danguy, Jérôme en Bruno Van Pottelsberghe de la Potterie (2011). „Kosten-batenanalyse van het Gemeenschapsoctrooi”, *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 2 (2), blz. 1-41.
- Di Paolo, Antonio en Aysit Tansel (2015). Terugkeer naar vreemde talenkennis in een ontwikkelingsland: De zaak Turkije, *Journal of Development Studies* 51, blz. 407-421.
- Dustmann, Christian (1994). „Spreekende vloeiendheid, schrijfvaardigheid en inkomsten van migranten”, *Journal of Population Economics*, 7 (2), pp. 133-156.
- Dustmann, Christian en Francesca Fabbri (2003). Taalvaardigheid en arbeidsmarkt. Prestaties van immigranten in het Verenigd Koninkrijk”, *The Economic Journal*, 113, blz. 695-717.

- Egger, Peter H. en Andrea Lassman (2016). „Culturele intergratie en exportvariëteiten overlappen elkaar tussen landen”, in Gazzola, Michele en Bengt-Arne Wickström (eds.) *The Economics of Language Policy*, pp. 357-380. Cambridge: MIT Press.
- Egger, Peter H. en Andrea Lassmann (2012). „Het taaleffect in de internationale handel: A meta-analyse”, *Economics Letters*, 116, blz. 121-124.
- Egger, Peter H. en Farid Toubal (2016). „Gemeenschappelijk gesproken taal en internationale handel”, in Ginsburgh, Victor en Shlomo Weber (eds.) *The Palgrave Handbook of Economics and Language*, pp. 263-289. Basingstoke: Ik ben Palgrave.
- EOB-BHIM (2013). *Intensieve sectoren met intellectuele-eigendomsrechten: bijdrage aan economische prestaties en werkgelegenheid in de Europese Unie. Analyseverslag op industriëniveau, september 2013*. Munchen-Alicante: Europees Octrooibureau (EOB) en Bureau voor harmonisatie binnen de interne markt (BHIM).
- Eureval (2010). *Bijdrage van vertaling aan de meertalige samenleving in de Europese Unie*, Studies on Translation and Multilingualism. Brussel: Directoraat-generaal Vertaling. Europese Commissie.
- Europese Commissie (1999). *Middelenverzameling — Evaluatie van sociaal-economische programma's* (6 delen). Luxemburg: Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.
- Europese Commissie (2003). *Bevordering van het leren van talen en taalverscheidenheid: Een actieplan 2004-2006*, COM(2003) 449 def. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2005). *Een nieuwe kaderstrategie voor meertaligheid*, COM(2005) 596 definitief. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2007). *Mobiliteit, een instrument voor meer en betere banen: Het Europees actieplan voor arbeidsmobiliteit (2007-2010)*, COM(2007) 773 definitief. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2008a). *EVALSED: De middelen voor de evaluatie van de sociaaleconomische ontwikkeling*. Luxemburg: Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen.
- Europese Commissie (2008b). *Groenboek — Migratie & mobiliteit: uitdagingen en kansen voor de onderwijsstelsels in de EU*, COM(2008) 423. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2008c). *Effectbeoordeling. Begeleidend document bij de mededeling "Multilingualisme: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement"*, COM(2008) 2444. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2008d). *Een overzicht van de communautaire acties op het gebied van meertaligheid en de resultaten van de openbare onlineraadpleging. Begeleidend document bij de mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's: Meertaligheid: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement*, SEC(2008) 2443. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2008e). *Meertaligheid: een troef voor Europa en een gemeenschappelijk engagement*, COM(2008) 566 definitief. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2009). *Integratie van immigrantenkinderen in scholen in Europa*. Brussel: Eurydice-Europese Commissie.
- Europese Commissie (2011a). *Een inventaris van communautaire acties op het gebied van meertaligheid — actualisering 2011*, SEC(2011) 926. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2011b). *De taalgids voor het Europese bedrijfsleven. Succesvolle communicatie in uw internationale handel* Brussel: Europese Commissie.

- Europese Commissie (2011c). *Taalonderwijs op het niveau van de kleuterschool: het efficiënt en duurzaam maken. Een beleidshandboek*, SEC(2011) 928 definitief. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2011d). *Talen voor Jobs. Het aanbieden van meertalige communicatieve vaardigheden voor de arbeidsmarkt.* , Verslag van de thematische werkgroep „Talen voor banen”. Europees strategisch kader voor onderwijs en opleiding. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2011e). *Het in kaart brengen van de beste meertalige bedrijfspraktijken in de EU*. Brussel: Directoraat-generaal Vertaling. Europese Commissie.
- Europese Commissie (2011f). *Verslag over de uitvoering van de resolutie van de Raad van 21 november 2008 over een Europese strategie voor meertaligheid*, SEC(2011) 927. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012a). *Europeanen en hun talen*, speciale Eurobarometer 386. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012b). *Eerste Europese enquête over taalcompetenties*. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012c). *Taalvaardigheden voor inzetbaarheid, mobiliteit en groei*, begeleidend bij het document. Mededeling van de Commissie. „Om na te denken over onderwijs: Investeren in vaardigheden voor betere sociaal-economische resultaten”. SWD(2012) 372 final. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012d). *Taalvaardigheden voor inzetbaarheid, mobiliteit en groei. Begeleidend document „Rethinking Education: Investing in skills for better socio-economische resultaten”*, SWD(2012) 372 final. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012e). *Heroverweging van het onderwijs: landanalyse Deel I. Begeleiding van het document Rethinking Education: Investing in vaardigheden voor betere sociaaleconomische resultaten*, SWD(2012) 377 final. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2012f). *Heroverweging van Education: Investing op het gebied van vaardigheden voor betere sociaal-economische resultaten* COM(2012) 669 final. Brussel: Europese Commissie.
- Europese Commissie (2015). *Talenkennis op school en op het werk. Nieuwe bewijzen over nationale taaltests en over de waarde van taalvaardigheden op de arbeidsmarkt*. Brussel: Europese Commissie.
- Europees Parlement (2008). „Resolutie van het Europees Parlement van 24 maart 2009 over meertaligheid: een troef voor Europa en een gedeelde verbintenis (2008/2225(INI))”, *Publicatieblad van de Europese Unie*, C 117 E, blz. 59-64.
- Eurostat (2016). *Statistieken over het leren van vreemde talen*, Statistieken, Eurostat.
- Fidrmuc, Jan en Jarko FIDRMUC (2015). „Buitenlandse talen en handel: bewijs van een natuurlijk experiment”, *Empirical Economics*, DOI 10.1007/s00181-015-0999-7.
- Fidrmuc, Jan, Victor Ginsburgh, en Shlomo Weber (2010). „Scenario’s die verder gaan dan unanimitieit: Kan een gekwalificeerde meerderheid van de lidstaten de lasten van meertaligheid in Europa verlichten?”, in Hanf, Dominik, Klaus Malacek en Elise Muir (eds.) *Talen en Europese integratie*, blz. 259-279. Brussel: Ik ben Peter Lang.
- Gazzola, Michele (2014a). *De evaluatie van taalregelingen. Theorie en toepassing op meertalige octrooiorganisaties*. Amsterdam: Ik ben John Benjamins.
- Gazzola, Michele (2014b). „Partecipazione, esclusione languagea e traduzione: Una valutazione del regime languageo dell’Unione europea”, *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 43 (2), blz. 227-264.
- Gazzola, Michele (2015). „Identificeren en beperken van taalongelijkheden bij het beheer

van octrooiinformatie in Europa", *World Patent Information*, (40), blz. 43-50.

- Gazzola, Michele (2016). Meertalige communicatie voor wie? Taalbeleid en billijkheid in de Europese Unie", *Europese Unie Politiek*, DOI: 10.1177/1465116516657672.
- Gazzola, Michele (2016, aanstaande). Talenkennis en arbeidsstatus van volwassen migranten in Europa", in Beacco, Jean-Claude, Hans-Jürgen Krumm, David Little en Philia Thalgott (eds.) *De taalkundige integratie van volwassen migranten. Wat lessen uit onderzoek*. Berlijn/Boston: Van Gruyter-Mouton.
- Gazzola, Michele (2016, in de pers). „Documenti e Orientamenti dell’Unione europea in materia di multilinguismo”, in Caretti, Paolo en Giuseppe Mobilio (eds.) *La lingua come fattore di integrazione sociale e politica*, pp. 99-131. Turijn: Ik ben Giappichelli.
- Gazzola, Michele en François Grin (2013). Is ELF effectiever en eerlijker dan vertaling? Een evaluatie van de meertalige regeling van de EU," *International Journal of Applied Linguistics*, 23 (1), blz. 93-107.
- Gazzola, Michele, François Grin, en Bengt-Arne Wickström (2016). „Een beknopte bibliografie van taaleconomie”, in Gazzola, Michele en Bengt-Arne Wickström (eds.) *The Economics of Language Policy*, pp. 53-92. Cambridge (MA): MIT Press.
- Ginsburgh, Victor en Juan Prieto (2011). „Terugkeer naar vreemde talen van inheemse werknemers in de EU”, *Industrial and Labor Relations Review*, 64 (3), blz. 599-618.
- Ginsburgh, Victor en Shlomo Weber (2005). „Taalontneming in de Europese Unie”, *Journal of Common Market Studies*, 43 (2), blz. 273-286.
- Gobierno vasco (2016). *Waarde en economische impact van Baskische taal*. San Sebastian: Baskische overheid — Departement onderwijs, taalbeleid en cultuur.
- Grijns, François (1999). *Vaardigheden en beloningen. De waarde van de talen in Zwitserland*. Fribourg: Universiteitsedities van Fribourg.
- Grijns, François (2003). „Taalplanning en economie”, *Huidige vraagstukken in taalplanning*, 4 (1), blz. 1-66.
- Grijns, François, László Marác, Nike K. Pokorn, en Peter A. Kraus (2014). „Mobiliteit en inclusie in meertalig Europa: Een standpuntnota over het MIME-project”. Genève: Universiteit van Genève <http://www.mime-project.org/resources/MIME-POSITIONPAPER-V4.pdf>
- Grain, François, Tom Moring, Durk Gorter, Johan Häggman, Dónall Ó Riagáin, en Miguel Strubell (2003). *Steun voor minderheidstalen in Europa*. Brussel: Europese Commissie.
- Grijns, François, Claudio Sfreddo, en François Vaillancourt (2009). *Vreemde talen in beroepsactiviteit*, project nr. 405640-108630. Genève: Universiteit van Genève www.elf.unige.ch
- Grijns, François, Claudio Sfreddo, en François Vaillancourt (2010). *De economie van de meertalige werkplek*. Londen: Ik ben Routledge.
- Grijns, François en François Vaillancourt (1997). De economie van meertaligheid: Overzicht en analytisch kader," *Annual Review of Applied Linguistics*, 17, pp. 4365.
- Hagen, Stephen (2010). *De ELAN-CAT-studie: Een studie over het gebruik van talen voor handel en handel in Catalonië*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Hagen, Stephen (2011). *Verslag over strategieën voor taalbeheer en beste praktijken in het Europese MKB: Het Pimlico-project*. Brussel: Europese Commissie.
- Hanf, Dominik, Klaus Malacek, en Elise Muir (eds.) (2010). *Talen en Europese integratie*. Brussel: Ik ben Peter Lang.
- Harhoff, Dietmar, Karin Hoisl, Bettina Reichl en Bruno Van Pottelsberghe (2009). „Octrooivalidatie op landniveau — de rol van vergoedingen en vertaalkosten”, *Onderzoeksbeleid*, 38, blz. 1423-1437.

- Hornberger, Nancy H. (2006). „Kaderwerken en modellen in taalbeleid en -planning”, in Ricento, Thomas (ed.) *Een inleiding tot het taalbeleid. Theorie en methoden*, pp. 24-41. Oxford: Ik ben Blackwell.
- ICF Consulting Services (2015). *Het onderwijzen en leren van talen in meertalige klaslokalen*. Brussel: Directoraat-generaal Onderwijs en cultuur. Europese Commissie.
- ICF GHK (2014). *Talen in onderwijs en opleiding: Definitieve vergelijkende analyse per land*. Brussel: Europese Commissie.
- Knoepfel, Peter, Corinne Larrue, Frédéric Varone en Michael Hill (2007). *Analyse van het overheidsbeleid*. Bristol: De Beleidspers. [Oorspronkelijk: *Analyse en sturing van het overheidsbeleid* (2e editie), Genève-Bazel: Helbing & Lichtenhahn, 2006].
- Kraus, Peter A. (2008). Een eendimensionale diversiteit? Europese integratie en de challenge van het taalbeleid", in Arzoz, Xabier (ed.) *Respecting Linguistic Diversity in the European Union*, blz. 86-103. Amsterdam: Ik ben John Benjamins.
- Krzyzanowski, Michal en Ruth Wodak (2011). Beleidsstrategieën en taalbeleid: de Lissabonstrategie van de Europese Unie en de gevolgen daarvan voor het taal- en meertaligheidsbeleid van de EU, *taalbeleid*, 10, blz. 115-136.
- Lacey, Joseph (2013). „Moet Europa Zwitsers zijn? Over het idee van een stemruimte en de mogelijkheid van een meertalige demo," *British Journal of Political Science*, pp. 1-22.
- Leslie, Derek en Joanne Lindley (2001). „Het effect van taalvaardigheid op de werkgelegenheid en het inkomen van de Britse etnische gemeenschappen", *Economica*, 68, blz. 587-606.
- Marsh, David en Richard Hill (2009). *Studie over de bijdrage van meertaligheid aan creativiteit*. Brussel: Europese Commissie.
- McCormick, Christopher (2013). „Landen met beter Engels hebben betere economieën", *Harvard Business Review*, 15 november.
- Groep mediaraadpleging (2011). *Studie over het gebruik van ondertiteling. Het potentieel van ondertiteling om het leren van vreemde talen aan te moedigen en de beheersing van vreemde talen te verbeteren*. Brussel: Directoraat-generaal Onderwijs en cultuur. Europese Commissie.
- Melitz, Jacques (2008). „Taal en buitenlandse handel", *European Economic Review*, 52, blz. 667-699.
- Ó Riagáin, Pádraig (2015). „Een vergelijkende analyse van de maatregelen voor taalvaardigheid in EB en nationale enquêtes", document gepresenteerd tijdens het *Eurobarometer-symposium @ GESIS. Vier decennium van enquête naar Europa — Perspectieven over academisch onderzoek met de Eurobarometer-enquêtes van de Europese Commissie*, vrijdag 10 juli 2015, Keulen Duitsland, http://www.gesis.org/fileadmin/upload/events/EBSymposium/Poster/ORiagain_Poster.pdf
- Phillipson, Robert (2003). *Alleen Engels Europa? Uitdagend taalbeleid*. Londen: Ik ben Routledge.
- Priegnitz, Frauke (2014). „Zwischen englischsprachigem Studium und Landessprachigem Umfeld. International Absolventen deutscher und Dänischer Hochschulen" Promotiescriptie, Fakultät für Geisteswissenschaften Fachbereiche Sprache, Literatur, Medien & Europäische Sprachen und Literaturen der Universität Hamburg, Hamburg.
- Pym, Anthony, François Grin, Claudio Sfreddo en Andy Lung Jan Chan (2012). *De status van het vertaalberoep in de Europese Unie*, Studies on Translation and Multilingualism. Brussel: Directoraat-generaal Vertaling. Europese Commissie.
- Rendon, Sílvio (2007). „De Catalaanse premie: taal en werkgelegenheid in Catalonië", *Journal of Population Economics*, 20, pp. 669-686.
- Rinsche, Adriane en Nadia Portera-Zanotti (2009). *De omvang van de taalindustrie in de*

EU. Brussel: Directoraat-generaal Vertaling, Europese Commissie.

- Saville, Nick en Esther Gutierrez Eugenio (2016). *Onderzoek voor de commissie CULT – Uitvoering van de Europese strategie voor meertaligheid – Beleid en tenuitvoerlegging op EU-niveau*. Brussel: De Europese Unie.
- Stevens, Anne (2010). *Studie over het effect van informatie- en communicatietechnologie (ICT) en nieuwe media op het leren van talen*. Brussel: Europese Commissie.
- Stöhr, Tobias (2015). De terugkeer naar het beroepsmatig gebruik van vreemde talen: Gegevens uit Duitsland, *Labour Economics*, 32, blz. 86-98.
- Troussel, Jean-Christophe en Julien Debussche (2014). *Vertaling en intellectuele-eigendomsrechten*. Brussel: Directoraat-generaal Vertaling. Europese Commissie.
- Van der Jeught, Stefaan (2015). *EU-taalrecht*. Groningen: Europa Law Publishing.
- Van Parijs, Philippe (2000). De begane grond van de wereld: Over de sociaal-economische gevolgen van de taalkundige globalisering," *International Political Science Review/International Review of Political Science*, 21,(2), blz. 217-233.
- Van Pottelsberghe, Bruno en Didier François (2009). „The cost factor in patent systems”, *Journal of Industry Competition and Trade*, 9, blz. 329-355.
- Van Pottelsberghe, Bruno en Malwina Mejer (2010). „De Overeenkomst van Londen en de kosten van octrooiering in Europa”, *European Journal of Law and Economics*, 29 blz. 211-237.
- Vandenbrande, Tom (2006). *Mobiliteit in Europa. Analyse van de Eurobarometer-enquête van 2005 over geografische en arbeidsmarktmobiliteit*. Dublin: Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden.
- Williams, Donald R. (2011). „Multiple language use and earnings in Western Europe”, *International Journal of Manpower*, 32 (4), blz. 372-393.
- Zhang, Weiguo en Gilles Grenier (2013). „Hoe kan taal worden gekoppeld aan economie?”, *Taalproblemen & Taalplanning*, 37 (3), blz. 203-226.

6 Bijlagen

6.1 Onderwijsniveaus volgens ISCED/ISCED 2011

In vergelijking met ISCED (International Standard Classification of Education) = ISCED (International Standard Classification of Education) 1997 (International Standard Classification of Education) 1997 met 7 onderwijs- of onderwijsniveaus, heeft ISCED 2011 9 onderwijs- of onderwijsniveaus, tussen 0 en 8 (hoger onderwijs is gedetailleerder):

- CITES 0: maternale opvoeding = voorschools onderwijs (minder dan primair)
- CITES 1: basisonderwijs
- CITES 2: lager middelbaar onderwijs (Frans college)
- CITES 3: hoger secundair onderwijs (Frans middelbaar onderwijs)
- CITES 4: niet-hoger postsecundair onderwijs
- CITES 5: korte cyclus hoger onderwijs (2 jaar: BTS, DUT in Frankrijk)
- CITES 6: niveau van de vergunning of gelijkwaardig
- CITES 7: masterniveau of gelijkwaardig
- CITES 8: doctoraatsniveau of gelijkwaardig

6.2 Correspondentie tussen ISCED-niveaus 2011 en ISCED 1997

ISCED 2011 (vanaf 2014)	ISCED 1997(vanaf 2013)
CITAAT 01	*
CITAAT 02	CITAAT 0
CITAAT 1	CITAAT 1
CITAAT 2	CITAAT 2
CITAAT 3 *	CITAAT 3
CITAAT 4 *	CITES 4
CITES 5	CITES 5
CITES 6	
CITES 7	
CITES 8	CITES 6
* de inhoud van de categorie is enigszins gewijzigd	
Bron: Eurostat: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)#Correspondence_ISCED_2011—.3EISCED_1997	

6.3 Engelse vaardigheden onder EU-burgers van 15 jaar en ouder, 2012

Land	bevolking >15	Vaardigheidsniveau in het Engels als vreemde taal			Totaal
		zeer goed	goed	Basidat	
	a)	B)	C)	D)	(e)°
Duitsland	64 409 146	9,00 %	26,00 %	21,00 %	56,00 %
Oostenrijk	7 009 827	15,00 %	31,00 %	26,00 %	73,00 %
België	8 939 546	14,00 %	24,00 %	15,00 %	52,00 %
Bulgarije	6 537 510	7,00 %	13,00 %	5,00 %	25,00 %
Cyprus	6 604	31,00 %	31,00 %	12,00 %	73,00 %
Denemarken	4 561 264	38,00 %	34,00 %	15,00 %	86,00 %
Estland	945 733	9,00 %	27,00 %	14,00 %	50,00 %
Finland	4 440 004	18,00 %	25,00 %	27,00 %	70,00 %
Frankrijk	47 756 439	3,00 %	16,00 %	20,00 %	39,00 %
Griekenland	8 693 566	19,00 %	19,00 %	13,00 %	51,00 %
Hongarije	8 320 614	4,00 %	7,00 %	8,00 %	20,00 %
Ierland	3 522 000	LN	LN	LN	100,00 %
Italië	51 862 391	4,00 %	21,00 %	8,00 %	34,00 %
Letland	1 447 866	7,00 %	18,00 %	20,00 %	46,00 %
Litouwen	2 829 740	5,00 %	17,00 %	15,00 %	38,00 %
Luxemburg	404 907	18,00 %	27,00 %	10,00 %	56,00 %
Malta	335 476	46,00 %	30,00 %	12,00 %	89,00 %
Nederland	13 371 980	28,00 %	52,00 %	10,00 %	90,00 %
Polen	32 413 735	7,00 %	15,00 %	11,00 %	33,00 %
Portugal	8 080 915	2,00 %	13,00 %	11,00 %	27,00 %
Tsjechische Republiek	9 012 443	8,00 %	16,00 %	4,00 %	27,00 %
Roemenië	18 246 731	7,00 %	14,00 %	10,00 %	31,00 %
Verenigd Koninkrijk	51 848 010	LN	LN	LN	100,00 %
Slowakije	4 549 955	7,00 %	13,00 %	5,00 %	26,00 %
Slovenië	1 759 701	17,00 %	25,00 %	18,00 %	59,00 %
Zweden	7 791 240	34,00 %	34,00 %	18,00 %	86,00 %
Totaal	408 879 069				
% van de EU-burgers die Engels (buitenlandse taal) spreken, naar bekwaamheidsniveau		7 %	17 %	12 %	37 %
° voor sommige landen is de som van de percentages in de kolommen b), c) en d) niet gelijk aan 100 % als gevolg van ontbrekende antwoorden					
LN = moedertaalsprekers. Voor eenvoud stellen we 100 % het aantal moedertaalsprekers of gelijkwaardige sprekers in het Verenigd Koninkrijk en Ierland vast (zie Gazzola en Grin 2013: 105 voor een discussie). Onze ramingen moeten daarom als een bovengrens worden beschouwd.					
Bron: Gazzola en Grin (2013)					

6.4 Percentagetaaluitsluiting in 25 EU-landen, inwoners van 25-64 jaar, 2013

Land	Taalregeling							
	Engels seul		3 talen		6 talen		totaal meertaligheid	
	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR	ADR	RDR*
Oostenrijk	33	82	0	7	0	6	0	6
België	51	87	22	47	21	46	1	4
Bulgarije	77	95	72	94	71	94	8	8
Cyprus	20	65	20	64	20	64	0	11
Tsjechische Republiek	64	92	46	90	45	90	0	1
Denemarken	9	66	8	64	8	63	0	3
Estland	42	88	36	87	36	87	10	26
Finland	11	74	10	73	10	73	0	2
Frankrijk	52	93	1	5	1	5	1	4
Duitsland	34	89	0	6	0	5	0	5
Griekenland	48	89	46	88	46	88	1	6
Hongarije	76	94	66	92	66	92	0	0
Ierland	0	0	0	0	0	0	0	0
Italië	55	95	43	92	0	3	0	3
Letland	51	92	41	91	40	91	3	36
Litouwen	63	93	52	92	41	85	0	9
Luxemburg	14	84	2	11	2	10	2	9
Malta	11	50	11	49	10	48	0	0
Polen	68	95	57	93	0	0	0	0
Portugal	57	90	47	86	42	84	0	1
Slovenië	36	81	23	77	21	74	1	10
Slowakije	66	95	49	92	48	92	0	0
Spanje	69	94	62	91	0	6	0	6
Zweden	12	62	12	61	11	60	1	8
Verenigd Koninkrijk	0	0	0	0	0	0	0	0

De resultaten worden uitgedrukt als percentage

Om een gebrek aan adequate gegevens in Ierland en het Verenigd Koninkrijk te compenseren, zijn we ervan uitgegaan dat alle inwoners van deze twee landen moedertaalsprekers zijn in het Engels of zeer bekwaam zijn in het Engels als vreemde taal. Daarom is het uitsluitingspercentage nul.

De positieve waarde van het relatieve uitsluitingspercentage in verband met meertalig beleid in verschillende landen is toe te schrijven aan de aanwezigheid van minderheden of ingezetenen van buitenlandse oorsprong met beperkte capaciteit in de officiële taal van het land van verblijf.

Bron: Eurostat AES 2013, in Gazzola (2016)